

Rīgas Stradiņa universitāte
Juridiskā fakultāte
Profesionālā maģistra studiju programma
„Tiesību zinātne”

MAĢISTRA DARBS

**MANIPULĀCIJAS AR SPORTA SACENSĪBĀM
KRIMINOLOĢISKIE UN KRIMINĀLTIESISKIE ASPEKTI**

Darba autors:
Ervīns Skudra
Studenta apliecības Nr. 19-041497

/paraksts/
2020. gada 22. maijā

Darba vadītāja:
Mg.iur. Karina Zalcmane
RSU Juridiskā fakultāte

/paraksts/
2020. gada ____ . _____

Rīga, 2020

ANOTĀCIJA

Darba nosaukums: Manipulācijas ar sporta sacensībām kriminoloģiskie un krimināltiesiskie aspekti

Darba autors: Rīgas Stradiņa universitātes students Ervīns Skudra.

Darba apjoms: darbs sastāv no ievada, trīs nodaļām, 7 apakšnodaļām un nobeiguma.

Darba bibliogrāfiskais apraksts: starptautisko organizāciju dokumenti, starptautiskie, ārvalstu un Latvijas Republikas normatīvos akti sporta tiesību jomā; tiesu prakse, statistika, juridiskā un praktiskā pieredze dažādās valstīs.

Atslēgas vārdi: Manipulācijas, dopings, sports, e-sports, kriminoloģiskie, krimināltiesiskie, kriminalizācija.

Pētījuma mērķis: izpētīt manipulācijas ar sporta sacensībām veidus un izstrādāt priekšlikumus to novēršanai.

Pētījuma objekts: manipulācijas ar sporta sacensībām novēršanas problēmas un manipulāciju kriminoloģiskie un krimināltiesiskie aspekti.

Pētījuma priekšmets: dopinga lietošanas un manipulācijas ar sporta rezultātiem izplatīšanās un to novēršanas problēma.

Pētījuma uzdevumi: sniegt ieskatu vēsturē par manipulācijām ar sporta sacensībām un atklāt faktoros, kas veicina manipulācijas ar sporta sacensībām; analizēt „manipulācijas ar sporta sacensībām novēršanas” jēdzienu un izpētīt jēdzienu juridiskās un kriminoloģiskās perspektīvas; analizēt starptautiskos un Latvijas Republikas normatīvos aktus manipulācijas ar sporta sacensībām novēršanā un atklāt to tiesiskā regulējuma specifiku; identificēt problēmjaudātājumus, definēt profilakses pasākumus un izvirzīt priekšlikumus manipulācijām ar sporta sacensībām novēršanai.

Pētījuma metodes: salīdzinošā metode; vēsturiskā metode; indukcijas un dedukcijas metode; interpretācijas metodes.

Pētījumā iegūtie rezultāti: Nav veikti zinātniski pētījumi par reālo situāciju ar manipulāciju ar sporta sacensībās vai dopinga lietošanas izplatību Latvijā. Latvijas Republikas normatīvajiem aktiem nosaka atbildību par manipulācijām ar sporta sacensībām un atbilst starptautiskajiem tiesību aktiem, tomēr ir nepieciešamas izmaiņas tiesiskajā regulējumā saistībā ar dopinga lietošanu. Lai Sporta likums attiektos uz e-sportu pārstāvjiem nepieciešams grozījumus izdarīt Sporta likumā.

ANNOTATION

The title of the research: Criminological and criminal law aspects of manipulation of sports competitions

The author: The student of Riga Stradins University – Ervīns Skudra

The volume of the research: the research paper consists of an introduction, 3 chapters, 7 subchapters and a conclusion.

Literature review: documents of international organizations; international, foreign and regulatory enactments of the Republic of Latvia in the field of sports law; case-law, statistics, legal and practical experience in different countries.

Key words: manipulations, doping, sports, e-sports, criminal law, criminalization.

The aim: to study the ways of manipulation with sports competitions and to make suggestions to prevent these manipulations.

The object of the research: problems of prevention of manipulation in sports competitions and criminological and criminal law aspects of manipulation.

The subject of the research: the spread and prevention problems of the doping usage and the manipulation with sports results.

Enabling objectives: to provide an insight into the history of manipulation with sports competitions and to reveal the factors that promote manipulation with sports competitions; to analyse the concept of "the prevention of manipulation of sports competitions" and to explore the concept from a legal and criminological perspective; to analyse the international and the regulatory enactments of the Republic of Latvia in the prevention of manipulation with sports competitions and to reveal the specifics of their legal regulation; identify issues, define prevention measures and make suggestions for the prevention of manipulation with sports competitions.

The methods of the research: comparative method; historical method; induction and deduction method; methods of interpretation.

The results: There has been no scientific research conducted on the real situation with the manipulation of sports competitions or the prevalence of doping in Latvia. The laws and regulations of the Republic of Latvia determine the responsibility for manipulation of sports competitions and comply with international law, however, changes in the legal framework related to doping are necessary. It is also necessary to make amendments to the Sports law in order to apply the law also to the representatives of e-sports.

SATURS

ANOTĀCIJA	2
Darbā lietotie saīsinājumi	5
Ievads.....	6
1. MANIPULĀCIJAS AR SPORTA SACENSĪBĀM, DOPINGA UN E-SPORTA JĒDZIENS UN VĒSTURISKĀ ATTĪSTĪBA.....	10
1.1. Manipulācijas ar sporta sacensībām jēdziens	11
1.2. Dopinga jēdziens un vēsturiskā attīstība	15
1.3. E-sporta jēdziens.....	20
2. MANIPULĀCIJAS AR SPORTA SACENSĪBĀM KRIMINOLOĢISKAIS ASPEKTS....	27
2.1. Manipulācijas ar sporta sacensībām veidu un izplatības raksturojums	29
2.1.1. Rezultātu ietekmēšanas izplatība.....	31
2.1.2. Tankošana kā sacensību ietekmēšanas veids.....	41
2.2. Dopinga lietošanas izplatība.....	43
2.2.1. Dopinga lietošanas izplatība komandu sporta veidos.....	48
2.2.2. Dopinga lietošanas izplatība spēka, ātruma un izturības sporta veidos.....	52
2.3. Sacensību ietekmēšanas kriminoloģiskais raksturojums.....	57
3. MANIPULĀCIJAS AR SPORTA SACENSĪBĀM KRIMINĀLTIESISKAIS ASPEKTS .	62
3.1. Manipulācijas ar sporta sacensībām kriminalizācija	62
3.2. Dopinga kriminalizācija	67
Nobeigums.....	76
Literatūras un avotu saraksts	82
Pielikumi.....	93

DARBĀ LIETOTIE SAĪSINĀJUMI

ANO – Apvienoto Nāciju Organizācija

ASV – Amerikas Savienotās Valstis

Birojs – Latvijas Antidopinga birojs

BK – Basketbola klubs

ES – Eiropas Savienība

IIHF – Starptautiskā hokeja federācija

FIFA – Starptautiskā Futbola federāciju asociācija

FK – Futbola klubs

Kodekss – Pasaules Antidopinga kodekss

LBL – Latvijas Basketbola līga

LBS – Latvijas Basketbola savienība

LFF – Latvijas Futbola federācija

LOK – Latvijas Olimpiskā komiteja

LSFP – Latvijas Sporta federāciju padome

FIBA – Starptautiskā basketbola federācija

MLB – Augstākā beisbola līga

NAP2027 – Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam

NBA – Nacionālā basketbola asociācija

NFL – Nacionālā futbola līga

NHL – Nacionālā hokeja līga

SOK – Starptautiskā Olimpiskā komiteja

UEFA – Eiropas Futbola federāciju asociācija

UNESCO – Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija

WADA – Pasaules Antidopinga aģentūra

Ievads

Sports veicina sociālo progresu, ieaudzina savstarpēju cieņu un sapratni, tuvina cilvēkus un apvieno viņus kopīgās aktivitātēs. Sports, kā nozīmīgs sociālais institūts, ir atzīts Eiropas Savienības (turpmāk tekstā – ES) līmenī. 2009. gada 1. decembrī, stājoties spēkā Līgumam par Eiropas Savienības darbību, ES tika piešķirtas konkrētas kompetences sporta jomā. Sporta veicināšana ierakstīta vairāku valstu konstitūcijā, piemēram, Spānijas Karalistes.

Lai arī Latvijas Republikas Satversmē sports nav pieminēts, tomēr Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam (turpmāk tekstā – NAP2027), kas ir galvenais vidēja termiņa valsts attīstības plānošanas dokuments un kas tika atbalstīts Ministru kabineta 2020. gada 25. februāra sēdē, nosaka prioritātes stratēģisko mērķu sasniegšanai. Viena no šīm prioritātēm ir „Kultūra un sports aktīvai un pilnvērtīgai dzīvei” – „aktivitāšu kopums ir vērsts uz dzīves kvalitāti, spēku atjaunošanu un intelektuālā potenciāla atraisīšanu, [...] lai stiprinātu kopienas, nacionālo pašapziņu un pilsonisko sabiedrību, mākslinieciski daudzveidīga un augstvērtīga kultūras un sporta pasākumu piedāvājuma [...] radīšanu”¹.

No otras puses, sports var kļūt arī par brutālu cīņas lauku, kurā viss tiek pakārtots sporta rezultātu sasniegšanai par katru cenu un uzvaras bieži vien tiek izcīnītas uz sportistu reputācijas, viņu veselības, drošības vai pat dzīvības rēķina.

Pētījuma objekts – manipulācijas ar sporta sacensībām novēršanas problēmas un manipulāciju kriminoloģiskie un krimināltiesiskie aspekti. Lai maģistra darba pētījums būtu pēc iespējas precīzāks, un ņemot vērā to, ka dopinga lietošanu arī savā veidā var uzskatīt par manipulēšanu, darba autors izvēlējies analizēt divas bīstamākās sporta rezultātu ietekmēšanas formas: manipulācijas ar sporta sacensībām un dopinga lietošanu, kā arī šo problēmu izplatīšanās apmērus un to ierobežošanu. Saskaņā ar Eiropas Komisijas atziņām sports saskaras ar vairākiem draudiem un „dopinga izmantošana sportā ir pretrunā sporta vērtībām un rada lielus draudus sportistiem, izraisot nopietnu un pastāvīgu kaitējumu veselībai”². Fakti, ka šīs ir divas lielākās problēmas, apstiprina arī Kanādas jurisprudences profesors Ričards Maklarens, kurš norādīja, ka „dopinga lietošana un sacensību rezultātu ietekmēšana ir divas lielākās problēmas, kas ietekmē

¹ Ministru kabinets atbalsta Nacionālā attīstības plāna 2021. - 2027. gadam projektu. 2020. Pieejams: <https://www.mk.gov.lv/lv/aktualitates/ministru-kabinets-atbalsta-nacionala-attistibas-plana-2021-2027-gadam-projektu> – aplūkots 02.02.2020.

² Eiropas Parlamenta 2012. gada 2. februāri rezolūcija par Eiropas dimensiju sportā (2011/2087(INI)). Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, CE 239/46, 20.8.2013.

integritāti sportā”³. Attiecīgi ir iespējams analizēt kriminālatbildības problēmu un noteikt, kādā veidā var noteikt kriminālatbildību par manipulācijām ar sporta sacensībām un dopinga lietošanu.

Latvijā pēdējos gados arvien vairāk izplatās manipulācijas ar sporta sacensībām. Viens no populārākajiem līdzekļiem manipulācijās ar sportu sacensībām ir dopings. 2018. un 2019. gadā vien Latvijā vairāk nekā 30 sportisti pārkāpa antidopinga noteikumus. 2019. gadā Valsts policija sāka kriminālprocesu par futbola spēļu sarunāšanu un aizturēja trīs personas. Savukārt pētījumi liecina, ka „2011. gadā. vismaz 30% sportistu pasaules čempionātā vieglatlētikā un 45% atlētu Arābu valstu spēlēs bija izmantojuši dopingu”⁴ un, ka aizliegto vielu lietošana sportā ir krietni izplatītāka, nekā konstatēts veiktajās dopinga pārbaudēs.

Pētījuma priekšmets – dopinga lietošanas un manipulācijas ar sporta rezultātiem izplatīšanās un to novēršanas problēma. Parasti ar „krāpšanu sportā” saprot tikai krāpšanu pašā sporta ietvaros, tomēr, ņemot vērā faktu, ka krāpšana sportā var notikt arī ārpus tiešā sporta konteksta (piemēram, ārsta kabinetā), darbā tiek pētīta manipulācija ar sporta sacensībām un dopinga izplatība. Darbā apskatītās problēmas ietver manipulācijas ar sporta sacensībām un dopinga lietošanas kriminalizācijas un kriminālatbildības realizācijas īpatnības, kurām nepieciešama elastīga, nevis dogmatiska pieeja.

No pētījuma objekta izriet arī **pētījuma mērķis** – izpētīt manipulācijas ar sporta sacensībām veidus un izstrādāt priekšlikumus to novēršanai. Starptautiskās konvencijas pret dopingu sportā preambula nosaka, ka nepieciešams „vadīt un veicināt pētniecību nolūkā uzlabot dopinga noteikšanu un labāku izpratni par faktoriem, kas veicina tā lietošanu nolūkā veidot efektīvākās izsargāšanās stratēģijas”⁵. Plašākā nozīmē darba konceptuālais mērķis ir saglabāt godīgas spēles, korektas un godīgas rīcības vērtības sportā, samazinot manipulācijas ar sporta sacensībām. Godīga spēle ir ne tikai vienkārša likumu ievērošana vai spēle, kas ir noteikumu robežās, bet arī „jautājumus kas saistīti ar krāpšanās apkarošanu, spēlētāja cienīgu izturēšanos, dopingu, [...] nevienādām iespējām, pārmērīgu sporta komercializāciju un korupciju”⁶.

³ Interpol. Integrity in sport. Bi-weekly Bulletin. 16-29 April 2019. Pieejams:

<https://www.interpol.int/content/download/13366/file/INTERPOL%20IST%20Bi-Weekly%20Bulletin-2019-04-29T14%2021%2012.pdf> – aplūkots 02.02.2020.

⁴ Pētījums: 2011.gadā dopings elites sportā bija krietni izplatītāks, nekā konstatēts pārbaudēs. 2011. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/sports/sporta-politika/petijums-2011.gada-dopings-elites-sporta-bija-krietni-izplatitaks-neka-konstatets-parbaudes.a248300/> – aplūkots 02.02.2020.

⁵ Starptautiskā konvencija pret dopingu sportā. "Latvijas Vēstnesis", 40, 09.03.2006.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 7, 13.04.2006.

⁶ Kuzņecova, A. Profesionālās ētikas pamati (Ievads sporta ētikā). Rīga, SIA „Izdevniecība RaKa”, 2003, 202 lpp.

Likumpārkāpumi un noziegumi, kas sastopami sportā nav tikai tiesībsargājošo institūcija problēma, tie skar visu sabiedrību, jo noziegumi sportā rada tiešu kaitējumu un mazina ticību taisnīgumam. Darba zinātniskais un vērtību mērķis ir cieši saistīti, jo ierosinot un veicot konkrētus preventīvus pasākumus pret manipulācijām ar sporta sacensībām un dopinga lietošanu, konceptuāli tiek aizstāvētas arī sporta pamatvērtības. Manipulācijas ar sporta sacensībām notiek gan amatieru, gan profesionālajā sportā, tomēr oficiālā kriminālajā statistikā tās gandrīz netiek norādītas, gan dabisku, gan mākslīgu šādu darbību latentuma dēļ. Ir jānodrošina precīzs tiesiskais regulējums, lai sportisti varētu godīgi sacensties sporta arēnā, nevis ārpus tās.

Darba mērķis ir cieši saistīts ar darba uzdevumiem:

1. sniegt ieskatu vēsturē par manipulācijām ar sporta sacensībām un atklāt faktorus, kas veicina manipulācijas ar sporta sacensībām;
2. analizēt „manipulācijas ar sporta sacensībām novēršanas” jēdzienu un izpētīt jēdzienu juridiskās un kriminoloģiskās perspektīvas;
3. analizēt starptautisko organizāciju dokumentus, analizēt starptautiskos un Latvijas Republikas normatīvos aktus manipulācijas ar sporta sacensībām novēršanā un atklāt to tiesiskā regulējuma specifiku;
4. identificēt problēmjautājumus, definēt profilakses pasākumus un izvirzīt priekšlikumus manipulācijām ar sporta sacensībām novēršanai, norādot uz iespējamiem vadmotīviem turpmāko normatīvo aktu izstrādē.

Pētījuma objekta aspektu izpētei tiks vērtēti šādi jautājumi – Latvijas Republikas normatīvo aktu, kas nosaka atbildību par manipulācijām ar sporta sacensībām atbilstība starptautiskajiem normatīvajiem aktiem, regulējuma pietiekamība tajos, lai varētu saukt pie kriminālatbildības par veiktajām manipulācijām ar sporta sacensībām; iemesli, kāpēc manipulācijas ar sporta sacensībām joprojām neuzrādās oficiālajā kriminālajā statistikā; dopinga problēmas izplatība ātruma, izturības un spēka sporta veidos salīdzinājumā ar sporta spēlēm; kvalificēšanas atšķirības starp manipulāciju ar sporta sacensībām, kas nav saistāmas ar derībām sporta totalizatoros un rezultāta ietekmēšanu gadījumos, kad manipulāciju upuri ir uzņēmumi, kuri darbojas sporta totalizatoru nozarē; kādā veidā Latvijas Republikas normatīvajos aktos noteikta atbildība par manipulācijām ar elektroniskā sporta (turpmāk tekstā – e-sports) sacensībām.

Darba mērķa sasniegšanai un uzdevumu izpildei izmantotas šādas pētnieciskās **metodes**:

1. salīdzinošā metode (tiesību institūta analīze, veicot secinājumus no tiesību institūta normatīvā regulējuma, ar to saistīto juridiskās prakses atziņu un tiesību zinātnieku viedokļu

salīdzinājuma) – autors salīdzinās atsevišķu valstu tiesību normas un atrastu kopīgās un atšķirīgās iezīmes;

2. vēsturiskā metode (tiesību institūta analīze, vērtējot tā idejas rašanos un izpratnes vēsturisko attīstību) – autors analizēs manipulācijas ar sporta sacensībām jēdziena un tiesību normu vēsturiskos aspektus un attīstību saistībā ar darba tēmu;
3. indukcijas (vispārīgi spriedumi un secinājumi uz atsevišķu elementu pamata) un dedukcijas (secinājumi izriet no vispārējā uz atsevišķo) metode – autors no atsevišķiem faktiem un parādībām veidos vispārīgus atzinumus;
4. interpretācijas metodes (gramatiskā, vēsturiskā, sistemātiskā un teoloģiskā interpretācijas metode) – lai izprastu rakstītās normas un izpētītu, kādēļ vairākās valstīs ir ieviesta kriminālatbildība par dopinga lietošanu un manipulācijām ar sporta sacensībām un par kādiem nodarījumiem ir piemērojama kriminālatbildība.

Maģistra darba autors nav noteicis pētījuma periodu, jo darbā tiek arī pētīta arī vēsture, kas skar manipulācijas ar sporta sacensībām. Tās vēsture ir sena, taču galvenokārt tiek skatīts periods no 2004. gada marta, kad pirmo reizi tika publicēts Pasaules Antidopinga aģentūras (turpmāk tekstā - WADA) aizliegto vielu saraksts. Maģistra darbā tiks skatīta arī tiesu prakse un tiks salīdzināti dažādi pētījumi par manipulācijām ar sporta sacensībām. Kā pētījuma avotus maģistra darba autors izmantos tiesu praksi, statistiku, juridisko un praktisko pieredzi dažādās valstīs, kā arī izmantos literatūru par sporta tiesībām, kriminoloģiju un krimināltiesībām.

Latvijas zinātniskajā literatūrā tēma par manipulācijām ar sporta sacensībām nav plaši pētīta, taču to ir veikuši daži ārzemju zinātnieki. Latvijas salīdzinoši nelielā tiesu prakse, kas saistīta ar manipulācijām ar sporta sacensībās, pamato nepieciešamību maģistra darba autoram veikt kompleksu pētījumu par kriminoloģiskie un krimināltiesiskie aspektiem.

Maģistra darbu veido ievads, trīs nodaļas ar apakšnodaļām, nobeigums, izmantotās literatūras un avotu saraksts, kā arī viens pielikums. Pirmajā nodaļā tiek izskaidrots manipulācijas ar sporta sacensībām un dopinga jēdziens; otrajā nodaļā - manipulācijas ar sporta sacensībām kriminoloģiskais aspekts, rezultātu ietekmēšanas un dopinga lietošanas sportā izplatība. Trešajā nodaļā autors pētīja manipulācijas ar sporta sacensībām krimināltiesisko aspektu. Nobeigumā apkopoti galvenie pētījuma secinājumi un priekšlikumi.

1. MANIPULĀCIJAS AR SPORTA SACENSĪBĀM, DOPINGA UN E-SPORTA JĒDZIENS UN VĒSTURISKĀ ATTĪSTĪBA

Pētot manipulācijas ar sporta sacensībām, var rast atbildes uz vairākiem jautājumiem, piemēram: kāda ir saikne starp manipulācijām ar sporta sacensībām un citiem sporta tiesību, krimināltiesību un sporta socioloģijas – kriminoloģijas institūtiem; cik izplatīta ir šī problēma; kas šo problēmu izraisa; kādus preventīvos pasākumus var veikt, lai novērstu manipulācijas ar sporta sacensībām; kādi ir iemesli kriminālvajāšanas uzsākšanai par manipulācijām ar sporta sacensībām, kriminālvajāšanas īstenošanas problēmas un citiem nozīmīgiem jautājumiem. Manipulācijas ar sporta sacensībām maģistra darba pētījuma kontekstā - ir krāpšanas forma noteiktā vai ne vienmēr noteiktā laika posmā un noteiktos sporta veidos.

Darba kontekstā termins izplatība nav identisks kriminoloģiskajā literatūrā lietotajiem terminiem stāvoklis, struktūra un dinamika. Attiecīgi manipulācijas ar sporta sacensībām statuss, struktūra un dinamika šajā nodaļā nav apskatīti vairāku iemeslu dēļ. Pirmkārt, precīzas un reālas apjoma statistikas par manipulācijām ar sporta sacensībām, struktūras un dinamikas ir maz, un tāpēc tiek uzskatīts par piemērotāku runāt par neviennozīmīgu izplatības apjomu. Otrkārt, jāņem vērā salīdzinoši ierobežotie statistikas dati, kas balstīti uz tikai daļēji kvalitatīvām intervijām vai zinātniskām publikācijām. Tāpēc būtu nepareizi runāt par relatīvo apjomu, nozieguma stāvokļa kontekstā.

Šajā maģistra darbā darba autors apskata divas rezultātu ietekmēšanas formas – manipulācijās ar sporta sacensībām un dopinga lietošana. Šo divu rezultātu ietekmēšanas formu izplatība tiek pētīta, balstoties uz statistisko informāciju, zinātnisko literatūru un autora veiktajiem pētījumiem, kas ietver daļēji strukturētas intervijas (aptaujas) ar Latvijas sportistiem, tiesnešiem, treneriem, un citiem ekspertiem, kuriem ir vai varētu būt informācija un zināšanas par manipulāciju ar sporta sacensībām. Pavisam tika aptaujāti 40 cilvēki.

Darbā tiks pētīta dopinga lietošanas izplatība sporta veidos, kurus nosacīti var iedalīt divās grupās 1) sporta spēļu sporta veidi (basketbols, hokejs, futbols un e-sports) un 2) spēka, ātruma un izturības sporta veidi (vieglatlētika, pauerliftings, bodibildings/ fitness (turpmāk tekstā – bodibildings) un bokss). E-sports darbā iekļauts ņemot vērā to, ka maģistra darbs tiek rakstīts Covid-19 pandēmijas laikā, kad gandrīz visā pasaulē sporta sacensības ir atceltas, un kad notiek sarunas par e-sporta kā paraugsporta iekļaušanu ar 2024. gada Olimpisko spēļu programmā. Nereti

paraugsports vēlāk tiek apstiprināts oficiālajā nākamās Olimpiādes programmā. Turklāt e-sportā vienu sacensību ietvaros var piedalīties sportisti bez fiziskiem traucējumiem un sportisti ar fiziskiem traucējumiem, protams ne visi. Tādējādi tiktu veicināta šo cilvēku integrācija sabiedrībā un tiktu mazināta dažādu stereotipu izplatību, veicinātu izpratni un toleranci.

Iepriekšminētā klasifikācija nebūt nav ideāla. Šīs klasifikācijas mērķis nav kvantitatīvi izteikt dopinga un sporta manipulāciju izpausmes dažādās sporta grupās. Tā tikai ļauj atklāt loģiskas sakarības starp atsevišķiem sporta veidiem manipulācijas ar sporta sacensībām kontekstā, kā arī atklāt līdzīgus rādītājus, lai norādītu uz konkrētu sporta veidu neaizsargātību pret noteiktiem sporta manipulācijas veidiem un ierosinātu piemērotus preventīvos pasākumus konkrētiem sporta veidiem vai sporta grupām.

Pirms darbā analizēt manipulāciju ar sporta sacensībām un dopinga lietošanas tiesisko regulējumu un tās izplatību sportā darba ievadā minētajos veidos, būtu nepieciešams apskatīt pašu jēdzienus, un norādīt, kas konkrēti ar to tiek saprasts ar manipulāciju ar sporta sacensībām un dopinga. Aplūkojot sacensību rezultātu ietekmēšanu, maģistra darba autors konstatē, ka dažas no manipulācijas formas ir saistītas ar azartspēlēm, savukārt citām formām nav pilnīgi nekādas saistības ar tām. Lielākā daļa rakstu, pētījumu un publikāciju šajā jomā ir par ar azartspēlēm saistītām manipulācijām sportā. Darbā tiks apskatīti gan manipulācijas, kas saistītas ar azartspēlēm, gan ar azartspēlēm nesaistītas manipulācijas ar sporta sacensībām.

1.1. Manipulācijas ar sporta sacensībām jēdziens

Pirms darbā analizēt manipulāciju ar sporta sacensībām tiesisko regulējumu un tās izplatību sportā darba ievadā minētajos veidos, būtu nepieciešams izskatīt pašu jēdzienu, un norādīt, kas konkrēti ar to tiek saprasts. Izpētot tiesību normas dažādās valstīs, kā arī apskatot literatūru par šo tēmu, var secināt, ka dažādu valstu tiesību normās, judikatūrā un doktrīnā, tiek lietots atšķirīgs definējums, lai apzīmētu manipulāciju ar sporta sacensībām.

Manipulācijas ar sporta sacensībām pēdējos gados ir kļuvusi par plaši izplatītu starptautisku problēmu. Manipulācijas noņem visu vai daļu no sporta neparedzamības un tā attiecas uz visu, sākot no spēlētāja ietekmēšanas vai piekukuļošanas, beidzot ar nepamatota spiediena izdarīšanu uz jebkuru cilvēku, kam ir iespēja ietekmēt spēles rezultātu, piemēram, treneri, klubu īpašnieku. Turklāt rezultātu ietekmēšana, kad tā ir saistīta ar nelikumīgu derību veikšanu, rada naudas atmazgāšanas iespējas organizētajai noziedzībai, kā arī tiek saistīta ar citiem noziegumiem, ieskaitot izspiešanu un cilvēku tirdzniecību.

Vārds „derības” gandrīz vienmēr tiek saistīts ar manipulāciju ar sporta sacensībām. Šāda automātiska saistīšana ir maldinoša un nepareiza, jo manipulācijas sportā, tāpat kā citās nozarēs, notiek dažādos veidos. Rezultātu ietekmēšanai ir divi dažādi motīvi, kuriem abiem ir sena izcelsme. Pirmkārt, sporta rezultātu var ietekmēt sportisku apsvērumu dēļ: var dot kukuļus vai piedāvāt citādi ietekmēt, lai mudinātu vienu cilvēku vai komandu zaudēt noteiktā sacensībā. Otrkārt, cilvēki var mēģināt nopelnīt naudu, veicot derības uz sacensībām, kuru iznākumu viņi zina, pirms vēl tās notikušas, jo viņi rezultātu ir sarunājuši. Turklāt arī pēc iesaistīto personu skaitu pastāv divu veidu manipulācijas – a) sacensībās iesaistītās personas veic likmes uz savu spēli un, atbilstoši likmei, izdara manipulācijas ar spēles rezultātu un b) ar sacensībām nesaistītas personas, pierunā personu, kurai ir iespēja ietekmēt spēli, rīkoties atbilstoši viņu veiktajai likmei, lai gūtu materiālu labumu.

Latvijas tiesību normās un juridiskajā literatūrā, tāpat kā Eiropas Padomes Konvencijā pret manipulācijām ar sporta sacensībām (turpmāk tekstā – Konvencija) tiek lietots principā identisks formulējums „manipulācijas ar sporta sacensībām”. Konvencija, kura no Latvijas Republikas puses tika parakstīta 2017. gada 12. decembrī, satur ieteikumu valstu tiesiskajā regulējumā par smagākiem noziegumiem paredzēt kriminālatbildību. Tas ir starptautisks līgums, kura pamatmērķis ir pēc iespējas vairāk novērst sporta sacensību gaitas un tās rezultātu iznākumu ietekmēšanu.

Konvencija ir vienīgais pastāvošais starptautiski saistošais tiesiskais regulējums, kura mērķis ir apkarot manipulācijas ar sporta sacensībām. Tā paredz noteiktu standartu, kas attiecas uz sporta organizācijām, valsts institūcijām un azartspēļu kantoriem ieviešanu starptautiskā līmenī Konvencijā paredzētā „valsts platformu” sistēma ir arvien sarežģītāka tiesiskā regulējuma stūrakmens starptautiskajā cīņā pret manipulācijām ar sporta sacensībām, kas galvenokārt attiecas uz sacensību ietekmēšanu, kas saistīta ar derībām. Manipulācijas ar sporta sacensībām, kā tas atzīts Konvencijā, ir globāla parādība, uz kuru nepieciešama ir vienota reakcija. Esošās valstu platformas ir pierādījušas savu nozīmi šādas sadarbības veicināšanā un nodrošinājušas ieinteresētajām personām saziņas kanālu.

Vairākās skaidrojošajās vārdnīcās jēdziens „manipulācijas” tiek aplūkots saistībā ar nelegālām darbībām ar vērtspapīriem vai kā prasmīga rīcība ar kaut ko vai kādu. Bet šim vārdam ir arī dažas negatīvas papildus nozīmes – „manipulatīvs cilvēks zina, kā savīt vārdus, spiest uz emocijām un visādi citādi pārvaldīt situāciju, lai nekrietnā veidā iegūtu to, ko viņš vēlas”⁷.

⁷ Manipulation. 2020. Pieejams: <https://www.vocabulary.com/dictionary/manipulation> – aplūkots 02.02.2020.

Uzskatāms, ka jēdzienā ir ietverta ir tieši negatīvā nozīme. Lai arī sākotnēji varētu šķist, ka manipulācijām ar vērtspapīriem un manipulācijām sportā nepastāv juridiskas saistības, tomēr, iedziļinoties situācijā, ir redzams, ka arī sportā manipulācijas ar sporta sacensībām pēc būtības ir pielīdzināmas manipulācijām ar vērtspapīriem. Abos tiek veiktas neatļautas darbības, mākslīgi ietekmējot pasākuma gaitu un radot šķietamu cīņu par nosacītu trofeju. Abos gadījumos motivācija ir viegla peļņas gūšana.

Pētot literatūru, kas saistīta ar manipulāciju ar sporta sacensībām, un ārvalstu normatīvos aktus, autors secina, ka angļu valodā, lai apzīmētu manipulācijas ar sporta sacensībām, bieži vien tiek izmantots termins „match-fixing”. Ar šo terminu tiek saprasta „zaudēšana vai spēlēšana pēc iepriekš noteikta rezultāta sporta mačos pēc derībām pret sevi”⁸, citā vārdnīcā tas skaidrots kā negodīga darbība, uzvaras nodrošināšanai. Salīdzinošajā pētījumā, kuru publicējis ANO Narkotiku un Noziedzības birojs, norādīts, ka parasti termins „match-fixing” tiek definēts kā „sporta sacensību gaitas vai rezultāta vai kādu no tā raksturīgajiem notikumiem (piemēram, maču, skrējienu utt.) sakārtošana vai nestandarta izmainīšana, lai noņemtu visu vai daļu no neparedzama rakstura sporta sacensībām, kas parasti saistīta ar sacensībām”⁹.

Termins „match-fixing” tiek izmantots arī vairāku valstu tiesību normās, piemēram, Jaunzēlandes. Saskaņā ar Jaunzēlandes 1961. gada Likumu par noziegumiem (krimināllikumu) spēles noteikšana ir manipulācijas ar sporta spēli vai sacīkšu notikumu ar nolūku ietekmēt derību iznākumu. Šis likums tiek vērsts uz vissmagāko spēles rezultātu manipulāciju veidu: spēles vai sacīkšu rezultāta ietekmēšanu, lai gūtu labumu no derībām. Pants par manipulācijām ar sporta sacensībām attiecas uz sekojošām aktivitātēm „a) sporta sacensībām, spēlēm, sacīkstēm un rallijiem, kuros iesaistīti cilvēki (neatkarīgi no tā, vai tās ir saistītas ar ekipējumu, zirgiem, transporta līdzekļiem vai kuģiem); b) suņu sacīkstēm.”¹⁰

SOK Ētikas kodeksā jēdziens „manipulācijas ar sporta sacensībām”, tiek saprasts kā „tīša vienošanās, darbība vai bezdarbība, kas ir mērķēta uz pārveidotu vai nepareizu rezultātu vai sporta sacensību gaitu, lai noņemtu visu vai daļu no neparedzama rakstura sporta sacensībām, lai gūtu

⁸ Match-fixing. 2020. Pieejams: <https://www.yourdictionary.com/match-fixing> – aplūkots 02.02.2020.

⁹ Criminalization approaches to combat match-fixing and illegal/irregular betting : a global perspective. 2013. Pieejams: https://stillmed.olympic.org/Documents/Commissions_PDFfiles/Ethics/Publication-Criminalization-approaches-to-combat-match-fixing.pdf – aplūkots 02.02.2020.

¹⁰ Jaunzēlandes Krimināllikums (Crimes Act 1961). Jaunzēlandes likums. Pieejams: <http://legislation.govt.nz/act/public/1961/0043/latest/DLM6367801.html> – aplūkots 02.04.2020.

nepamatotu labumu sev vai citiem”¹¹. Šis kodekss tika pieņemts ar mērķi nodrošināt sporta organizācijas ar vienotiem noteikumiem. Tas ir darīts ar mērķi, lai pasargātu sacensības no rezultātu ietekmēšanas iespējām. Lai arī kodekss mēģina nodrošināt vienotu pieeju manipulācijām ar sporta sacensībām, tomēr sporta organizācijām tiek dota rīcības brīvība savu noteikumu ieviešanā, kas paredzētu stingrākas sankcijas.

Līdzīgi SOK Ētikas kodeksam arī 2019. gada 1. septembrī ratificētajā Konvencijā jēdziens „manipulācijas ar sporta sacensībām” tiek definēts kā „tīša vienošanās, darbība vai bezdarbība, kuras mērķis ir nepieņemamas izmaiņas sporta sacensību rezultātos vai to gaitā, lai pilnībā vai daļēji novērstu iepriekšminēto sporta sacensību neparedzamību nolūkā gūt nepamatotas priekšrocības sev vai citiem”¹². Ņemot vērā, ka definīcijās minēta izmaiņas sacensību gaitā un gala rezultātā abas definīcijas aptver gan sacensību ietekmēšanu sportisku iemeslu dēļ, gan finansiāla labuma gūšanai. Tāpat kā definīcijas no vārdnīcām, arī šī definīcija nav pilnīga, jo tajā ir norādīts termins „nepieņemamas izmaiņas”, bet Konvencija tekstā nav atrodamas, ko nozīmē „nepieņemamas izmaiņas”. Šī definīcija arī nenošķir taktiskus apsvērumus sportā no rezultātu ietekmēšanas, kas saistītas ar nelikumīgām darbībām.

Izpētot šo normu, var secināt, ka Konvencija kā vienu no priekšnoteikumiem paredz, subjektīvās puses pazīmi – nolūkā gūt nepamatotas priekšrocības sev vai citiem. No Konvencijā noteiktās manipulāciju ar sporta sacensībām definīcijas ir saprotams, ka tā aptver plašu sacensību ietekmēšanas jomu. Piemēram, sportista uzpirkšana, lai viņš zaudētu spēli, tiktu kvalificēta kā „tīša vienošanās”, lai izmainītu sporta sacensību rezultātu vai to gaitu ar nepieņemamām izmaiņām. Savukārt neatļautu dopinga metožu izmantošana, lai tādējādi uzlabotu savu sniegumu, būtu kvalificējama kā „tīša darbība”, lai mainītu sacensību iznākumu vai norisi, gūstot nepamatotas priekšrocības sev, bet apzināts zaudējums, lai ieņemtu konkrētu vietu tabulā un iegūtu parocīgāku pretinieku nākamajā kārtā, būtu „tīša bezdarbība”; lai izmainītu sporta sacensību rezultātu vai to gaitu. No iepriekšminētā secināms, ka dopinga metožu izmantošana tāpat kā aizliegtu vielu lietošana, Konvencijas izpratnē tiek uzskatīta par manipulāciju ar sporta sacensībām plašā nozīmē.

Latvija attiecībā uz Konvencijas ieviešanu uzskatāma par pozitīvu piemēru, tā ne tikai

¹¹ International Olympic Committee Code of Ethics. 2020. Pieejams:

<https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/Documents/Code-of-Ethics/Code-of-Ethics-ENG.pdf> – aplūkots 02.04.2020.

¹² Eiropas Padomes Konvencija pret manipulācijām ar sporta sacensībām. Eiropas Padomes līgumu sērija, Nr. 215. Magglingen/Macolin, 18.IX 2014. Pieejams: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2015/LV/1-2015-84-LV-F1-1-ANNEX-1.PDF> – aplūkots 02.02.2020.

parakstīja Konvenciju, pirms tā tika ratificēta, bet arī pirms Konvencijas parakstīšanas veica pasākumus, lai tiesiskā bāze tai atbilstu. Jāpiebilst, ņemot vērā to, ka manipulācijas ar sporta sacensībām ir globāla problēma, Konvencija ir atvērta parakstīšanai ne tikai ES dalībvalstīm, bet arī visām pasaules valstīm. Tieslietu ministrija, piesaistot dažādu sporta nozaru federācijas un ekspertus un sadarbojoties ar citām ministrijām un Izglītības un zinātnes ministrijas Sporta departamentu, sagatavoja grozījumus gan Krimināllikumā (turpmāk tekstā – KL), gan Sporta likumā. Šie grozījumi stājas spēkā 2016. gada 1. martā, un Latvijas tiesību aktos tika ieviests jēdziens „manipulācijas ar sporta sacensībām”. Sporta likuma 15.¹pants nosaka, ka tā „ir jebkāda darbība, kas vērsta uz sporta sacensību gaitas vai rezultāta neparedzamības pārkāpšanu”¹³. Savukārt Krimināllikums 2016. gada 1. martā tika papildināts ar 212.¹ pantu, kas nosaka kriminālatbildību par manipulācijām ar sporta sacensībām.

No Sporta likuma sākotnējās redakcijas, pēc Saeimas Juridiskais biroja atzinuma tika izslēgts termina „manipulācijas ar sporta sacensībām” skaidrojums, jo tas bija pārāk plaši izvērsti un aptvēra gan pozitīvās, gan negatīvās darbības. Būtībā tas nozīmēja, ka jebkurš godīgs sportists, kas cenšas uzvarēt, ietekmē sporta sacensību rezultātu, un manipulāciju formulējums attieksies arī uz viņu”. Tādēļ tika ierosināts terminu „manipulācijas” precizēt „skaidrojot to tā, lai tas attiektos vien uz tām darbībām, kas ir negodprātīgas un par kurām sagaidāma atbildība”¹⁴.

Salīdzinot abus Konvencijā un Sporta likumā noteiktos jēdzienus, var secināt, ka konvencija norāda uz tīšu nodomu, kamēr Sporta likums ietver arī netīšu nodomu. Līdz ar to tiek paplašināts iespējamo subjektu loks. Varētu apgalvot, ka veiktā darbība var būt tikai tīša, taču tas pakļauj sankcijai arī personu, kas pieļāvusi kļūdu, kas noved pie līdzīgām sekām. Nav saprotams, vai likumdevējs ir rezumējis, ka, pietiek konstatēt tikai sacensību gaitas neparedzamības pārkāpšanu, lai atzītu to par manipulāciju konkrētās normas izpratnē.

1.2. Dopinga jēdziens un vēsturiskā attīstība

Vairāki zinātnieki uzskata, ka dopinga vēsture ir tikpat sena kā paša sporta vēsture, jo jau senajā Grieķijā tika dokumentētas negodīgas metodes, ar kuru palīdzību sportisti uzvarēja sporta

¹³ Sporta likums. Latvijas Vēstnesis, 165, 13.11.2002.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 23, 12.12.2002.

¹⁴ 2015. gada 29. oktobra ATZINUMS par likumprojektu „Grozījumi Sporta likumā”. Nr.111.13/1-166-12/15.

Pieejams:

[titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/471cba56295eb498c2257eee002f86ac/\\$FILE/Atzinums_349_29.10.2015.doc](http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/471cba56295eb498c2257eee002f86ac/$FILE/Atzinums_349_29.10.2015.doc) – aplūkots 02.02.2020.

sacensībās un starp šīm metodēm atsevišķa tika izdalīta tādu vielu lietošanai, kas palielina atlēta produktivitāti. Starptautiskā vieglatlētikas federācija bija pirmā starptautiskā sporta pārvaldes institūcija, kas dopingu uzskatīja par nopietnu problēmu. Pēc vairākiem starpgadījumiem sacensībās tā „1928. gadā kļuva par pirmo starptautisko sporta federāciju, kas aizliedza dopinga līdzekļu lietošanu”¹⁵. Tomēr, ņemot vērā minimālās pieejamās iespējas veikt dopinga pārbaudi, federācijai bija jāpaļaujas uz sportistu apliecinājumu, ka viņi nelieto dopingu. Nākamā starptautiskā federācija cīņā pret dopinga lietošanu pievienojās tikai pēc 38 gadiem – 1966. gadā to izdarīja Starptautiskā Futbola federāciju asociācija (turpmāk tekstā – FIFA). Starptautiskā Olimpiskā komiteja (turpmāk tekstā – SOK) tikai 1967. gadā vienojās par dopinga kontroles politiku, kurai bija jāizskauž aizliegto medikamentu lietošana. Šajā gadā SOK izsludināja aizliegto vielu sarakstu sportā.

Tomēr kādas vielas un metodes uzskatīšana par dopingu joprojām ir subjektīva viedokļa jautājums un skaidrs ir, ka dopinga definīcijas ir atkarīgas gan no laika, gan no priekšlikuma iesniedzēja. Turklāt uzskats, kas ir dopings, atšķiras atkarībā no tā, kādā kontekstā tas tiek pieminēts. Sabiedrībā, ieskaitot masu informācijas līdzekļus, viedoklis par dopingu strauji mainās un bieži vien ir atkarīgs no tā, kuras valsts pārstāvis ir pieķerts dopinga lietošanā; starptautiskās sporta federācijas paļaujas uz WADA aizliegto vielu un metožu sarakstu, kas tiek atjaunināts katru gadu; nacionālie likumi, kuri nereti tiek grozīti ar lielu novēlošanos, katrā valstī atšķiras un atšķiras arī, kurš likums paredz atbildību par dopinga lietošanu. un tiek nereti grozīti ar novēlošanos.

WADA sarakstā tiek iekļautas tādas vielas un metodes, kuras ne tikai spēj paaugstināt sasniegumus sportā, bet arī spēj radīt veselības traucējumus vai slēpt citu aizliegto vielu un metožu lietošanu: „1) Neapstiprinātas vielas un metodes, kuru lietošana ir aizliegta vienmēr (neapstiprinātas vielas (tādas farmakoloģiskas vielas, kas nav apstiprinātas kā ārstniecības līdzekļi cilvēkiem; anaboliskie līdzekļi; peptīdu hormoni, augšanas faktori, tiem radniecīgas vielas un mimētiķi; Beta-2 agonisti; hormonu un vielmaiņas modulatori; diurētiskie līdzekļi un citi maskējoši līdzekļi; manipulācijas ar asinīm un asins komponentiem; ķīmiskās un fizikālās manipulācijas; gēnu dopings); 2) Vielas un metodes, kuru lietošana aizliegta sacensību laikā (stimulējošas vielas; narkotikas; kanabinoīdi; glikokortikoīdi, ja to ievadīšana organismā notikusi rektālā, perorālā, intramuskulārā vai intravenozā ceļā); 3) Vielas, kuru lietošana aizliegta atsevišķos sporta veidos

¹⁵ A Piece of Anti-Doping History: IAAF Handbook 1927-1928. 2006. Pieejams:

<https://www.worldathletics.org/news/news/a-piece-of-anti-doping-history-iaaf-handbook> – aplūkots 02.02.2020.

(Beta-blokatori)”¹⁶. Jāpiemin, ka šajā saraksta sadaļā līdz 2019. gadam bija iekļauts alkohols savukārt beta-blokatori ir aizliegti tikai sacensību laikā konkrētos sporta veidos, piemēram autosportā, kā arī aizliegti ārpus sacensību vietām, kur norādīts.

Vieni zinātnieki uzskata, pats termins dopings, visticamāk, ir aizgūts no zulu valodas vārda „dop”, kurš tiek tulkots, kā alkoholisks dzēriens. Šo dzērienu Zulu karotāji izmantoja kā stimulantu reliģiskos rituālos un lai uzlabotu viņu veiklību kaujās. Savukārt citi pieturas pie versijas vārds dopings nāk no holandiešu valodas „doop”, kas nozīmē „iegremdēties”. Vēlāk, divdesmitā gadsimta sākumā, vārda „dop” nozīme tika paplašināta, un sākotnēji šis termins tika izmantots, lai apzīmētu gadījumus, kad tika izmantoti nelikumīgi līdzekļi, lai uzlabotu zirgu un suņu, kuri piedalās sacīkstēs, rezultātus. Mūsdienās joprojām tiek diskutēts par vārda „dopings” izcelsmi.

Virkne zinātnisku darbu ir veltīti teorētiskai „dopinga” jēdziena un ar dopinga saistīto problēmu izpētei. Medicīnā tiek padziļināti pētīts, kā uzlabot dopinga metožu un aizliegto vielu noteikšanu, savukārt socioloģiskajos pētījumos tiek pētīta cilvēku, kuri lietojuši dopingu, psiholoģiskajām īpašībām, kā arī tiek pētīti, kādi ir dopinga lietošanas veicinošie faktori. Viens no šādiem faktoriem ir nauda, jo par augstas vietas iegūšanu olimpiskajās spēlēs, Eiropas vai pasaules čempionātos Latvijā sportistiem ir noteiktas prēmijas. Šīs prēmijas, salīdzinot ar citām valstīm, ir vienas no augstākajām pasaulē. Piemēram, par medaļu 2018. gada ziemas olimpiskās spēles Latvijas sportistiem tika piesolītas trešās lielākās prēmijas aiz Kazahstānas un Itālijas. Arī iekļūšana Latvijas Olimpiskās vienības sastāvā nodrošina sportistiem līdzfinansējumu no valsts līdzekļiem. Šādi finansiāli apstākļi var pamudināt sportistus rīkoties negodīgi un lietot dopingu. Dopings līdzās, piemēram, krāpšanai un vardarbībai kā viens no godīgas spēles noteikumu pārkāpumiem ir minēts arī Sporta ētikas kodeksā.

Papildus medicīniskajiem un socioloģiskajiem pētījumiem dopinga un rezultātu ietekmēšanas jautājums sportā salīdzinoši nesenā pagātnē ir tapis arī par juridisko pētījumu objektu. 1933. gadā angļiski sāk lietot terminu „dopings” un tas kļūst par angļu valodas daļu. Piemēram, Bekmana sporta vārdnīcā dopings tiek skaidrots, kā „vielu veikspējas uzlabošanai lietošana, kas atlētu ievietotu augstākā vietā, nekā tā, kuru viņš parasti būtu ieguvis”¹⁷. Ņemot vērā seno dopinga vēsturi, virkne starptautisku tiesību aktu tika veltīti jautājumam par tādu vielu, kas

¹⁶ Aizliegto vielu un metožu saraksts (Prohibited List. 2020). Pieejams: https://www.wada-ama.org/sites/default/files/wada_2020_english_prohibited_list_0.pdf – aplūkots 02.02.2020.

¹⁷ Beckmann, O. Beckmanns Sport-Lexikon: A-Z. Leipzig. Verlagsanstalt Beckmann; 1933, p.48.

neatļauti palielina sportistu veikspēju, apkarošanu un to lietošanas novēršanu. Pirmā oficiālā dopinga definīcija datēta ar 1963. gadu, kad Eiropas Padome izveidoja ekspertu komisiju cīņai pret dopinga lietošanu sportā un definēja dopinga, kā „jebkāda veidā, veselam indivīdam, svešas vielas vai neparasta daudzuma fizioloģiskas vielas ievadīšana ar vienīgu mērķi mākslīgi un negodīgi uzlabot indivīda sniegumu sacensībās”¹⁸.

Nozīmīga loma jēdziena „dopings” būtības noskaidrošanā un nostiprināšanā pieder 1989. gada Eiropas Padomes Antidopinga konvenciju Nr.135, kura noteica, ka sportā dopings nozīmē „dopinga preparātu farmakoloģisko grupu vai dopinga metožu lietošanu vai to nozīmēšanu sportistiem un sportistēm”¹⁹. Tādējādi šis starptautiskais akts koncentrējas gan uz sportistiem aizliegtām vielām, gan uz aizliegtām metodēm. Šāda „dopinga” jēdziena interpretācija ir piemērota, jo tā ir lakoniska. Līdzīgs lakonisms tekstā ir redzams Latvijas Republikas Satversmē. Satversmes lakonisms ir apzināts, jo Satversmes komisijas priekšsēdētājs Mārgers Skujenieks norādīja, ka „katra abstrakta definīcija un katra plašāka frāžaina formula var izsaukt pārmērumus, to var uzskatīt par nepilnīgu, pret atsevišķām tēzēm var celt iebildumus”²⁰. Tomēr šāda definīcija neapver, piemēram, atteikšanos vai izvairīšanos no dopinga kontroles.

Parīzē 2005. gadā pieņemtā Starptautiskā konvencija pret dopinga sportā sniedz plašāku dopinga definīciju, saskaņā ar kuru dopings sportā ir antidopinga noteikumu pārkāpums, kas ietver vienu vai vairākus no sekojošiem pārkāpumiem: „a) aizliegtās vielas vai tās metabolītu vai pazīmju klātbūtne sportista organisma paraugā; b) aizliegtas vielas vai aizliegtas metodes lietošana vai lietošanas mēģinājums; c) atteikšanās vai nepiedalīšanās bez attaisnojoša iemesla paraugu ņemšanā pēc paziņojuma, kas noteikts atbilstošos antidopinga noteikumos vai cita izvairīšanās no paraugu ņemšanas; d) attiecīgu noteikumu pārkāpums saistībā ar sportista pieejamību ārpussacensību pārbaudei, ieskaitot ziņu nesniegšanu par atrašanās vietu un pārbaudi neveikšanu pamatojoties uz saistošo noteikumu prasībām; e) iejaukšanās vai iejaukšanās mēģinājums jebkurā dopinga kontroles daļā; f) aizliegto vielu un metožu atrašanās īpašumā; g) jebkuras aizliegtas vielas vai metodes nelikumīga aprīte; h) aizliegtas vielas vai aizliegtas metodes ievadīšana vai ievadīšanas

¹⁸ Eiropas Parlamenta ziņojums par dopinga sportā. Doc. 8726. (Doping in sport). 18.04.2000. Pieejams: <http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=9025&lang=EN> – aplūkots 02.02.2020.

¹⁹ Eiropas Padomes Antidopinga konvencija Nr.135. Latvijas Vēstnesis, 1/2, 03.01.1997.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 3, 13.02.1997.

²⁰ Par Latvijas Republikas Satversmi: vēsture un mūsdienas. 2012. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/249079> – aplūkots 02.02.2020.

mēģinājums jebkuram sportistam, atbalsts, mudināšana, palīdzība, kūdīšana, slēpšana vai jebkura cita līdzdalība antidopinga noteikumu pārkāpumā vai pārkāpuma mēģinājumā”²¹.

No definīcijas secināms, ka antidopinga noteikumu pārkāpumi ir ne tikai aizliegtu vielu lietošana vai metožu izmantošana, bet arī plaša spektra darbības vai bezdarbība, tostarp lietošanas mēģinājums un pat šādu vielu atrašanās īpašumā. Šāda dopinga jēdziena interpretācija ir piemērotāka, jo ir norādīts izsmeļošs darbību saraksts, par kurām var iestāties atbildība, tomēr katram no šiem antidopinga noteikumu pārkāpumiem ir arī sava specifika, kas, pirms atbilstošu sankciju piemērošanas, būtu jānosaka. Neviennozīmīgi noteikts ir jautājums arī par šādu pārkāpumu subjektiem. Nav skaidri definēts, piemēram, vai atbildība par aizliegtu vielu atrašanos īpašumā gulstas tikai uz sportistu vai attiecas arī uz sportista aģentu kā sportista apkalpojošā personāla pārstāvi. Šāda plaša jēdziena „dopings” interpretācija rada daudz strīdīgus jautājumus.

Vēl viens starptautisks akts, kas satur dopinga definīciju, ir Pasaules Antidopinga kodekss (turpmāk tekstā – Kodekss), kurš spēkā tas stājās 2004. gadā. Kodeksa sākotnējā redakcija noteica astoņus antidopinga noteikumu pārkāpumus, kas līdzīgā formā tika noteikti arī Starptautiskajā konvencijā pret dopingu sportā. Papildus tam kodekss noteica atbildību par „aizliegtas vielas vai aizliegtas metodes izplatīšanu”²². Pārskatītais 2015. gada Pasaules Antidopinga kodekss stājas spēkā 2015. gada 1. janvārī un tika papildināts ar vēl diviem antidopinga noteikumu pārkāpumiem – „Līdzdalība [...]. Aizliegta biedrošanās”²³. Ja tāds antidopinga noteikumu pārkāpums kā līdzdalība, daļēji un zem citiem pārkāpumu nosaukumiem, jau bija iekļauts Starptautiskajā konvencijā pret dopingu sportā, tad aizliegta biedrošanās ir jauns pārkāpums. Šāds nosacījums liedz sportistam biedroties ar tādiem sportista palīgpersonāla locekļiem, kuriem antidopinga organizācijas noteikušas diskvalifikācijas periodu. Tomēr arī šī dopinga definīcija ir diezgan šaura, jo subjekti, uz kuriem attiecas sankcijas par dopinga noteikumu pārkāpšanu, ir tikai sportisti.

2017. gada decembrī WADA uzsāka Kodeksa pārskatīšanas procesu un deva ieinteresētajām personām iespēju dot savu ieguldījumu, un sniegt ieteikumus, kā vēl vairāk stiprināt globālo antidopinga programmu. Paredzēts, ka jaunie standarti stāsies spēkā 2021. gada 1. janvārī. Jaunajos Kodeksa noteikumos tiks izdalīti sportista un sportista apkalpojošā personāla pārstāvju

²¹ Starptautisko konvencija pret dopingu sportā. Latvijas Vēstnesis, 40, 09.03.2006.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 7, 13.04.2006.

²² Pasaules Antidopinga kodekss (2003. gada redakcija). Pieejams: https://www.wada-ama.org/sites/default/files/resources/files/wada_code_2003_en.pdf – aplūkots 02.02.2020.

²³ Pasaules Antidopinga kodekss. Latvijas Vēstnesis, 194, 29.09.2017.

dopinga noteikumu pārkāpumi. Papildus tam dopinga definīcija tiks papildināta ar antidopinga noteikumu pārkāpumu par „sportista vai citas personas rīcība, lai atturētu no ziņošanas iestādēm”²⁴. Tā iekļaus jebkuru darbību, tajā skaitā draudus vai iebiedēšanu, ar nolūku atturēt kādu personu no godprātīgas ziņošanas par informāciju, kas attiecas uz iespējamu antidopinga noteikumu pārkāpumu, kā arī represiju vēršana pret personu, kas godprātīgi ir ziņojusi par šādu pārkāpumu.

Latvija, saistībā ar dopinga jēdzienu, pieturās pie jēdzienu vienādošanas tendences. Latvijā dopinga jēdziens likumos netiek atsevišķi skaidrots, bet Ministru kabineta 2019. gada 24. septembra noteikumos Nr. 448 „Nacionālie antidopinga noteikumi” noteikts, ka ar dopingu un antidopinga noteikumu pārkāpumu tiek saprasti jēdzieni, kas noteikti Kodeksā.

Apkopojot iepriekš minēto, jāuzsver fakts, ka par spīti ilgajai dopinga pastāvēšanas vēsturei, trūkst skaidras antidopinga noteikumu pārkāpumu interpretācijas. Dažādu dopinga definīciju analīze ļauj secināt, ka jebkurā gadījumā šādu definīciju vienojošās un būtiskās kategorijas ir aizliegtas vielas un metodes. Valstīm būtu jāvirzās uz vienotas definīcijas un saskaņotas pieejas attīstīšanu dopinga izpratnei, kas nākotnē veicinās valstu politikas un to dopinga apkarošanas pasākumu konsolidāciju.

1.3. E-sporta jēdziens

Šajā apakšnodaļā autors izpētīs e-sporta definīciju un salīdzinās e-sportu ar tradicionālajiem sporta veidiem, lai varētu iegūt plašāku skatījumu uz to, kas ir tiem kopīgs un kas atšķiras, kā arī kādā veidā Latvijas Republikas normatīvajos aktos noteikta atbildība par rezultātu ietekmēšanu attiecas uz e-sports sacensībām. Apskatot pieejamos interneta resursus un bibliotēkās pieejamos materiālus, var secināt, ka e-sporta pētniecība Latvijā nav bijusi aktuāla. Tādējādi, meklējot iepriekš veiktos pētījumus un datus par e-sportu kā sporta veidu, var secināt, ka Latvijā nav veikti akadēmiski pētījumi un visus pētījumus ir veikuši ārzemju pētnieki.

Nemot vērā to, ka sporta pirmsākumi meklējami senā vēsturē, kad karavīri, lai uzlabotu savu fizisko sagatavotību sacentās savā starpā, sākotnēji sabiedrībā sportu asociēja tikai ar fiziskām aktivitātēm. To apliecina arī 1896. gada pavasarī notikušās pirmās atjaunotās olimpiskās spēles, kura programmā tika iekļauti deviņi sporta veidi – peldēšana, cīņas sports, šaušana, teniss, paukošana, riteņbraukšana, svarcelšana, vieglatlētika un vingrošana. Laika gaitā mainījies arī

²⁴ Pasaules Antidopinga kodekss (2021. gada redakcija). 2019. Pieejams: https://www.wada-ama.org/sites/default/files/resources/files/2021_wada_redline2015v2021.pdf – aplūkots 02.02.2020.

priekšstats par sporta sacensībām un par sporta veidiem tika, piemēram, bridžs, dambrete un šahs. Mūsdienās nodarbošanās ar sportu tiek veicināta, lai uzlabotu profesionālajā sportā neiesaistītu cilvēku fizisko formu, garīgo formu un veicinātu indivīdu socializēšanos. Tieši šī sporta loma mūsdienās ir visvairāk atbalstāma.

Attīstoties juridiskajai sistēmai, arī sporta jēdziens tika iekļauts tiesību aktos. Tomēr līdzīgi kā dopings un manipulācijas ar sporta sacensībām, arī sports kā tiesību jēdziens joprojām nav viennozīmīgi definēts. Lielākajā daļā gadījumu, tiesību akti paļaujas uz sabiedrības vispārējo izpratni par „sporta” kā termina nozīmi, un tajos netiek iekļauta sporta definīcija. Terminam jābūt ar vienādu nozīmi, tālab tas visā tiesību akta tekstā tiek lietots vienā nozīmē. Tomēr viena termina lietošana, kādā tiesību aktā nenozīmē to, ka tam būs tāda pati nozīme citā tiesību aktā.

Pētot jautājumu, vai e-sportists Latvijā ir atzīta profesija, maģistra darba autors izskatīja Ministru kabineta 2017. gada 23. maija noteikumi Nr. 264 „Noteikumi par Profesiju klasifikatoru, profesijai atbilstošiem pamatuzdevumiem un kvalifikācijas pamatprasībām” un tā pielikumā esošo „Profesiju klasifikatoru”. Šajā klasifikatorā kā individuālo un komandu sporta veidu sportisti tiek iedalīti piecās atsevišķās apakšgrupās – „atlēts, sacīkšu braucējs, žokejs, profesionāls sportists, alpīnists”²⁵. Ņemot vērā to, ka e-sportisti netiek izdalīti, kā atsevišķa apakšgrupa, maģistra darba autors pētīja klasifikatorā pieejamo atsevišķās grupas „Individuālo un komandu sporta veidu sportisti” pamatuzdevumus, kuriem profesionālam sportistam ir jāatbilst. Profesionāla sportista pamatuzdevumi ir – „piedalīties dažādu veidu sporta sacensībās; piedalīties regulāros treniņos; sniegt intervijas plašsaziņas līdzekļiem; uzturēt augsta līmeņa zināšanas par konkrētu sporta veidu; pieņemt lēmumus par stratēģijām, konsultējoties ar treneri; novērtēt citus konkurentus un vietas apstākļus, konkurēt sporta pasākumos; ievērot noteikumus, kas saistīti ar konkrētu sporta veidu”²⁶. Apskatot klasifikatorā pieejamo šīs atsevišķās grupas pamatuzdevumus, ir secināms, ka visi pamatuzdevumi tiek izpildīti. Tas nozīmē to, ka Latvijas mērogā e-sportistu vajadzētu uzskatīt par profesionālu sportistu.

Sporta psiholoģijas profesors Bernards Herberts Suitss (Bernard Herbert Suits) 1988. gadā nonāca pie secinājuma, ka katrai spēlei, kuru uzskata par sportu, raksturīgi četri vienojoši kritēriji – „1) spēlei jābūt balstītai uz cilvēka prasmēm (nevis veiksmi); 2) prasmēm ir jāizpaužas fizisku

²⁵ Ministru kabineta 2017. gada 23. maija noteikumi Nr. 264 "Noteikumi par Profesiju klasifikatoru, profesijai atbilstošiem pamatuzdevumiem un kvalifikācijas pamatprasībām". Latvijas Vēstnesis, 104, 29.05.2017.

²⁶ turpat

aktivitāšu laikā; 3) tai jābūt plašam sektoru lokam 4) tai jābūt noteiktam stabilitātes līmenim”²⁷. Saskaņā ar profesora viedokli ceturtajā kritērijā ietilpst vairāki elementi, kuri ir nepieciešami, lai aktivitāti varētu uzskatīt par sportu, piemēram, attīstība, trenēšana un izpēte. Šiem elementiem nav nepieciešams izpildīties vienlaicīgi.

E-sports atbilst pirmajam kritērijam, jo sacenšanās digitālajā vidē ir balstīta uz prasmēm. To pierāda, piemēram, notikušās digitālās autosporta sacensības starp profesionāliem autobraucējiem un profesionāliem e-sportistiem, kurās uzvaru izcīnīja e-sportisti. E-sports atbilst trešajam kritērijam, jo spēlei ir jābūt liela sektora skaitam. SOK vadība uzskata, ka pasaulē 2,2 miljardi cilvēku ir dažādā līmenī spēlē datorspēlēs un prognozē, ka 2020. gadā e-sportu skatīsies 500 miljoni cilvēku, tāpēc īpašu vērību pievērš arī datorspēlēm un to integrēšanai olimpiskajā kustībā. E-sports atbilst arī ceturtajai pazīmei, jo šos sportistus, līdzīgi kā tradicionālajā sportā, trenē vairāki treneri, kuri katrs atbild par savu jomu, piemēram, taktiku, fizisko sagatavošanu.

Diskusijas rada otrais kritērijs, jo, pirmkārt, profesors B. H. Suitss, šī kritērija neesamības dēļ, par sportu neuzskatīja tādu galda spēli kā šahu. Un, ja viena no pazīmēm netiek izpildīta, tad šādu nodarbi nevar atzīt par sporta veidu. Šahu par sporta veidu atzīst Starptautiskā Olimpiskā komiteja un vairāk nekā 100 dažādas valstis. Otrkārt e-sportam bieži vien tiek pārņemta fizisko kustību neesamība. Tomēr šāds uzskats ir novecojis. E-sports nav tikai sēdēšana pie datora, bet to var iedalīt divās būtiski atšķirīgās disciplīnās – virtuālo sportu un datorspēles. Virtuālajā sportā parasti ir iesaistīta fiziskā aktivitāte, piemēram, dažādās pasaules vietās vienlaikus vai atsevišķi profesionāli riteņbraucēji sacenšas uz treniņierīcēm, bet virtuāli viņi brauc vienā sacensību vidē un dators regulē grūtības pakāpi atkarībā no virtuālās trases. Tomēr arī datorspēļu disciplīnās e-sportisti, līdzīgi kā jebkurš cits sportists, trenējas vairākas stundas dienā, un viņi ir pakļauti pastāvīgam fizioloģiskam stresam. Lai arī sākotnēji šķiet, ka e-sportisti tikai atrodas pie datora mierīgā stāvoklī, tomēr e-sporta spēlētāji bieži pieliek daudz pūļu, lai uzvarētu spēlē. Uz to norāda arī Ķelnes universitātes profesora Ingo Froboze (Ingo Froböse) pētījums, kurā tika atklāts, ka „spēlētāji koordinē līdz pat 400 kustībām minūtē, demonstrējot pārsteidzoši ātras roku un acu kustības. Viņu sirdsdarbības ātrums spēles laikā sasniedz līdz 120 līdz 180 sitieniem minūtē, kas ir gandrīz sacīkšu braucēja stresa līmenis [...] stresa hormons kortizols paaugstinās tikpat lielā

²⁷ Towards a High Definition of (Olympic) Sport. 2018.

https://www.researchgate.net/publication/325723905_Towards_a_High_Definition_of_Olympic_Sport – aplūkots 02.02.2020.

apmērā, kā futbolistam izpildot 11 metru soda sitienu Čempionu līgas finālā”²⁸. Līdz ar to maģistra darba autors secina, ka e-sports ir tik fiziski prasīgs, ka to var uzskatīt par sportu.

Fizisku aktivitāšu kritērija nozīmi sportā uzsver arī Ministru komitejas ieteikums dalībvalstīm Nr. R(92) 13 REV „Pārskatītā Eiropas Sporta harta” (pieņemts Ministru komitejā 1992. gada 24. septembrī 480. sanāksmē un pārskatīts 2001. gada 16. maijā 752. sanāksmē) (turpmāk tekstā – Harta), kura otrajā pantā ir teikts, ka sports „nozīmē gadījuma vai organizētu fizisko aktivitāšu veidus, kas vērsti uz fiziskās un garīgās formas uzlabošanu un kas rada sociālās attiecības vai kuru dēļ tiek gūti rezultāti visu līmeņu sacensībās”²⁹. Ar fizisku aktivitāti tiek saprasta jebkura kustība, bet netiek precizēts, kāds kustību īpatsvars ir nepieciešams. Lai arī šajā panta sākumā tiek likts uzsvars uz fizisku aktivitāti, tomēr panta turpinājumā tiek norādīts, ka fiziskām aktivitātēm jābūt saistītām ar fiziskās un garīgās formas uzlabošanu un socializēšanos.

Nemot vērā, ka e-sporta atbalstītāji definējo e-sportu kā sporta veidu bieži vien salīdzina to ar šahu un, lai sniegtu ieskatu, vai fiziskām aktivitātēm ir noteicoša loma, maģistra darba autors šajā apakšnodaļā apskatīja, kā sporta jēdziens attiecas uz tā sauktajām prāta spēlēm. Līgums par ES darbību 165. pants nosaka pēc būtības nosaka, ka ES rīcības mērķis sporta jomā ir attīstīt Eiropas sporta nozari, sekmējot godīgas sporta sacensības un sadarbību starp atbildīgajām iestādēm, kā arī sargājot īpaši jaunāko sportistu, fizisko un morālo integritāti. Krievijā ir izveidota atsevišķa Sporta ministrija, kura ir atbildīga par politiskā un tiesiskā regulējuma īstenošanu. Latvijas Republikā par sporta nozari atbildīga ir Izglītības un zinātnes ministrija (turpmāk tekstā – IZM), kura saskaņā ar IZM reglamentu uzrauga „Latvijas Sporta federāciju padome” (turpmāk tekstā – LSFP) deleģēto valsts pārvaldes uzdevumu izpildi.

LSFP mērķis ir apvienot visas Latvijā atzītās sporta federācijas. Šobrīd LSFP ir 90 sporta federāciju apvienība, kura atbilstoši Sporta likumam pārstāv un īsteno to kopīgās intereses. Sporta likums līdzīgi Hartai sportu definē kā „visu veidu individuālas vai organizētas aktivitātes fiziskās un garīgās veselības saglabāšanai un uzlabošanai, kā arī panākumu gūšanai sporta sacensībās”³⁰. LSFP apvienībā ietilpst arī, piemēram, Latvijas Dambretes savienība un Latvijas Bridža federācija. Latvijas Bridža federācija mājaslapā teikts, ka „bridžs ir domāšanas un lēmumu pieņemšanas spējas

²⁸ Are esports good for your health? 2019. Pieejams: <https://www.dw.com/en/are-esports-good-for-your-health/a-47408527> – aplūkots 02.02.2020.

²⁹ Eiropas Padomes Ministru komitejas ieteikumus dalībvalstīm Nr. Rec (92) 13. rev par pārskatīto Eiropas Sporta hartu. 16.05.2001. Pieejams: <https://rm.coe.int/16804c9dbb> – aplūkots 02.02.2020.

³⁰ Sporta likums. Latvijas Vēstnesis, 165, 13.11.2002.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 23, 12.12.2002.

attīstošs sporta veids, kuru neskar vecuma ierobežojumi. Bridžs attīsta prāta spējas, trenē loģiku, atmiņu un komunikācijas prasmes”³¹. 1998. gadā Starptautiskā Olimpiskā komiteja nolēma sporta bridžu atzīt starptautiski un klasificēja to kā sporta veidu. Izvērtējot piemēram, Latvijas Bridža federācijas pārstāvētos sporta veidu, maģistra darba autors secina, ka ne visi šie sporta veidi ir tieši saistīti ar fiziskajām aktivitātēm, bet tie stimulē socializēšanos un cilvēka garīgo veselību. Tajā pašā laikā 2018. gadā dibinātā Biedrība „Latvijas Elektroniskā Sporta Federācija” nav atrodama starp Latvijā atzītajām sporta federācijām, kuras ir uzskaitītas LSFP mājaslapā.

Neskatoties uz to, ka bridžs atbilst vairākiem sporta kritērijiem, kā arī to, ka tas veicina garīgās formas uzlabošanu (attīsta prāta spējas), rada sociālās attiecības (spēle noris pāros, tādējādi veicinot savstarpēju uzticību un sadarbību) un bridžā notiek visu līmeņu sacensības, Eiropas Savienības Tiesa spriedumā lietā C-90/16, noteica, ka „tāda darbība kā sporta bridžs, kuru raksturo šķietami maznozīmīgs fiziskais elements, nepieder pie „sporta” jēdziena šīs normas izpratnē”³². Jānorāda gan, ka tiesai šajā lietā tika lūgts sniegt prejudiciālu nolēmumu saistībā ar pievienotās vērtības nodokļa uzlikšanu ieejas maksai un attiecīgi „sporta” jēdziens tika izskatīts saimnieciskās darbības kontekstā nevis tika noteikts šī jēdziena vispārējais nozīmīgums.

Tomēr Eiropas Savienības Tiesas spriedums lietā C-90/16, ļauj izdarīt secinājumu, ka jēdziens „sports” nav pilnīgs. Maģistra darba autors piekrīt Dr. iur. Jeļenas Alfejevas zinātniskajā rakstā paustajam viedoklim, ka „svarīgi ir pievērsties un tiesiski noteikt jēdziena „sports” saturu, turklāt tas būtu jādara visā ES. Jāveic arī tiesiskās darbības, kas mainītu Eiropas Savienības Tiesas praksi jēdziena „sports” definēšanā”³³. Dažu valstu likumdevēji veic pasākumus, lai precizētu „sporta” definīciju un groza valsts tiesību aktus. Tas tiek darīts tāpēc, lai turpmāk nebūtu pārpratumu, vai bridžs ir sporta veids un lai laicīgi varētu klasificēt e-sportu kā sporta veidu. Piemēram, Polijas Republikas likumdevējs „Likumā par sportu” ir paplašinājis „sporta” definīciju, un noteicis, ka „sacensības, kas balstītas uz intelektuālu aktivitāti, kuras mērķis ir sasniegt sporta

³¹ Par bridžu. 2017. Pieejams: <http://lvbridge.lv/index.php/par-bridzu/par-bridzu> – aplūkots 02.02.2020.

³² Eiropas Savienības Tiesas (ceturtās palātas) 2017. gada 26. oktobra spriedums lietā C-90/16 The English Bridge Union Limited pret Commissioners for Her Majesty’s Revenue & Customs. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=196124&pageIndex=0&doclang=LV&mode=lst&ir=&occ=first&part=1&cid=7914824> – aplūkots 02.02.2020.

³³ Sporta jēdziens un tā attiecināšana uz prāta spēlēm. 2018. Pieejams: https://dspace.rsu.lv/jspui/bitstream/123456789/1066/1/18-218_Socrates-11_2018_07-Alfejeva_081-089.pdf – aplūkots 02.02.2020.

rezultātu, arī tiek uzskatītas par sportu”³⁴.

Tādējādi tiek atrisinātas vairākas problēmas, kas saistītas ar dopinga un sacensību rezultātu ietekmēšanu. E-sporta problēma nav īslaicīga, un tā pati par sevi neatrisināsies. E-sportam attīstoties, kā to var secināt no tradicionālajam sporta attīstības vēstures, paplašināsies arī šajā industrijā risināmo problēmu loks. 2015. gadā nozīmīgākās e-sporta ieinteresētās personas izveidotā bezpeļņas asociācija Esports Integrity Coalition, kuras uzdevums ir risināt jautājumus, kuri skar e-sporta integritāti. Starp daudzajiem integritātes izaicinājumiem, kas saistīti ar e-sportu, kā būtiskākos, prioritārā secībā, norādīja šādus draudus: „krāpšanās, lai uzvarētu, izmantojot programmatūru; tiešsaistes uzbrukumi, lai palēninātu vai atslēgtu pretinieku; spēles sarunāšana; dopings”³⁵. Atzīstot e-sportu par sportu, e-sportistiem tiktu piemēroti ar sportu saistītie tiesību akti. Ņemot vērā, ka antidopinga noteikumi attiecas uz visiem sportistiem, visos sporta veidos un visās valstīs, jebkuram e-sportistam varētu tikt veikta dopinga kontrole un pozitīva rezultāta gadījumā arī piemērotas sankcijas.

ASV atzina e-sportistus par profesionāliem sportistiem jau 2013. gadā. Dažās valstīs, piemēram, Dienvidkorejā e-sports ir iekļauts izglītības sistēmā. ASV koledžās tika izveidota programma, kuras uzdevums bija attīstīt e-sportu kā alternatīvu nodarbošanos paralēli tradicionālajiem sporta veidiem. Latvijā teorētiski e-sportu atzīt varētu, tomēr to darīt negrasās, lai ne mudinātu jaunatni spēlēt vairāk datorspēļu. IZM uzskata, ka teorētiski e-sportu varētu atzīt kā sportu, tomēr IZM nevēlas mudināt jaunatni spēlēt vairāk datorspēļu. IZM Sporta departamenta direktors Edgars Severs skaidroja, ka „no cilvēka fizioloģijas viedokļa un visa pārējā šāda veida darbība viennozīmīgi nav veselīga, tāpēc, ja mēs Latvijā šādu aktivitāti atzītu par sporta veidu, mēs dotu nepareizu signālu, ko Latvijas valstī saprot ar sportu un kāpēc mēs sporta nozari vispār attīstām”³⁶.

E-sports ir vispārīgs termins, ko izmanto, lai aprakstītu videospēļu sacensības. Līdzīgi kā tradicionālie sporta pasākumi, e-sports spēles bieži vien tiek spēlētas skatītāju priekšā, un tās var tikt pārraidītas televīzijā vai internetā. Zinātnieki, līdzīgi tradicionālā sporta definīcijai, vēl nav

³⁴ Polijas Republikas Likums par sportu (USTAWA o sporcie). Polijas Republikas likums. Pieejams: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20101270857/U/D20100857Lj.pdf> – aplūkots 02.02.2020.

³⁵ Cheating in Esports – How Is It Done, and How Is It Dealt With? 2019. Pieejams: <https://esportsobserver.com/cheating-in-esports/> – aplūkots 02.02.2020.

³⁶ E-sportam Latvijā pirmie aizmetņi un par oficiālu sporta veidu atzīt nesteidz. 2016. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/sports/citi/e-sportam-latvija-pirmie-aizmetni-un-par-oficialu-sporta-veidu-atzit-nesteidz.a167593/> – aplūkots 02.02.2020.

vienojušies par vienotu e-sporta definīciju. Daži e-sportu definē, kā „sporta veidu, kurā sporta galvenos aspektus atvieglo elektroniskās sistēmas; spēlētāju un komandu ieguldījumu, kā arī e-sporta rezultātu nosaka cilvēka un datora mijiedarbība”³⁷. Citi avoti e-sportu apzīmē, kā datorspēļu spēlēšanu, nereti par naudu, pret citiem cilvēkiem internetā. Tomēr parasti ar e-sportu tiek saprasta „strukturēta, datorizēta un konkurējoša vairāku spēlētāju spēle, kas ietver skatītājus”³⁸. Tāpat, kā fiziskos komandas sporta veidos spēlētāji var būt gan amatieri, gan profesionāļi. Kaut arī zinātniski pieaug interese par e-sportu, pētījumu apjoms šajā jomā joprojām ir ierobežots. Vēl mazāk pētījumu ir tikuši veikti par dopinga lietošanas izplatību un sacensību ietekmēšanu e-sportā.

Ņemot vērā šajā maģistra darba apakšnodaļā minēto, darba autors piekrīt ģenerālvokāta Maceja Špunara (*Maciej Szpunar*) secinājumiem, kuri sniegti lietā C-90/16 „to īpašību skaitā, kurām ir jāpiemīt darbībai, lai tā būtu „sports” [...], fiziskais elements nav nepieciešams”.³⁹ Darba autors secina, ka kāda sporta veida atzīšana vai neatzīšana ir subjektīva, jo daļēji atkarīga no tā, ko mēs katrs uzskatām par sportu. Turklāt šāda jaunrade ir ierobežota ar dažām tradīcijām, jau esošiem noteikumiem, likumiem utt. Tradicionālais sports un e-sports nepārprotami ir līdzīgi. Abiem pamatā ir populārs hobijs, kura izcilākie pārstāvji savā starpā sacenšas, lai noskaidrotu labāko. Abiem ir liela līdzjutēju auditorija, kas to labprāt skatās.

Ievērojot to, ka SOK ir nozīmīgākā organizācija šajā sociālās realitātes jomā, ir svarīgs faktors, kāda ir tās attieksme pret attiecīgo sporta veidu. No SOK puses e-sports varētu tikt atzīts pēc 2024. gada Olimpisko spēlēm, kuras programmā tas iekļauts kā paraugsports. Maģistra darba autors ņemot vērā ES tiesas spriedumu, kurā bridžs netika atzīts par sporta veidu, Polijas pieredzi sporta jēdziena precizēšanā un, lai Sporta likumu un attiecīgi KL varētu piemērot e-sportistiem, tādējādi sekmējot dopinga un manipulācijas ar sporta sacensībām apkarošanu digitālajā sportā, iesaka izdarīt Sporta likumā šādus grozījumus – Izteikt likuma 1.panta 10.punktu šādā redakcijā: „10) sports – visu veidu fiziskās un garīgās individuālas vai organizētas aktivitātes fiziskās un garīgās veselības saglabāšanai un uzlabošanai, kā arī panākumu gūšanai sporta sacensībās.”

³⁷ What is eSports and why do people watch it? 2017. Pieejams:

https://www.researchgate.net/publication/306286205_What_is_eSports_and_why_do_people_watch_it – aplūkots 02.02.2020.

³⁸ Social Support in eSports: Building Emotional and Esteem Support from Instrumental Support Interactions in a Highly Competitive Environment. 2017. Pieejams: https://arcticpenguin.files.wordpress.com/2013/01/2017_chiplay-esports.pdf – aplūkots 02.02.2020.

³⁹ Eiropas Savienības Tiesa. Ģenerālvokāta Maceja Špunara [MACIEJSZPUNAR] secinājumi, sniegti 2017. gada 15. jūnijā(1), Lieta C-90/16 The English Bridge Union Limited pret Commissioners for Her Majesty’s Revenue & Customs. 2018. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=191818&doclang=LV> – aplūkots 02.02.2020.

2. MANIPULĀCIJAS AR SPORTA SACENSĪBĀM KRIMINOLOĢISKAIS ASPEKTS

Manipulācijas ar sporta sacensībām kriminoloģiskā iezīme ietver tās izplatību, sociālos nosacījumus un novēršanas dimensijas. Tādējādi, lai izpētītu manipulācijas ar sporta sacensībām kriminoloģiskā nozīmē, ir jānosaka šīs sociālās parādības izplatība un nozīme, kas šo parādību izraisa un kas palīdzētu to novērst. Līdz šim sporta tiesības un to piemērošana Latvijā ir pētītas mazāk, salīdzinoši ar citām tiesībām Latvijā. Lai arī sporta nozare ir strauji izplatījusies un turpina attīstīties, par šīm tiesībām reti notiek publiskas diskusijas. Sporta likuma 3. pants nosaka, kādi pamatprincipi ir jāievēro sporta jomā un tie sevī ietver sporta un sacensību patieso mērķi, proti, vienlīdzīgu, godīgu un drošu sacensību aizvadišanu. Sporta likums nosaka, ka pārvaldes struktūrām jābūt demokrātiskām, ar skaidriem mērķiem un taisnīgām procedūrām, atklātību, efektīvu un ilgtspējīgu regulējumu.

Sporta veidi un to grupas šajā maģistra darbā tika izvēlētas atbilstoši pakļautībai manipulāciju riskam un sporta veidu popularitātei. Saskaņā ar Sporta likumā noteikto, sportists ir „fiziskā persona, kas nodarbojas ar sportu un piedalās sporta sacensībās”⁴⁰. Likums nešķiro, vai sportists ir profesionālis, kurš par sagatavošanos un piedalīšanos sacensībās saņem atlīdzību vai arī „amatieris”. Dopinga metožu vai vielu lietošana ir pretrunā ar godīgas sacensības principu, turklāt šāda brīžiem nekontrolēta un nepamatota dopinga vielu un metožu lietošana var būt bīstama veselībai vai pat izraisīt nāvi. Dopinga sporta sacensībās nebūt nav mūsdienu fenomēns. Neatkarīgi no laikmeta, ir bijuši tādi sportisti, kas pārkāpj noteikumus, lai gūtu panākumus. Jau senajā Grieķijā cilvēki sāka saskatīt sakarību starp testosteronu un sportista sniegumu. Tā kā ķīmija un medicīna vēl nebija attīstījusies hormonu mēģināja ievadīt ķermenī apēdot dzīvnieku sirdis un bulļu sēkliniekus. Rezultātu uzlabošanai tika lietoti arī dažādi augi, sēņu ekstrakti un vīns. Sports laika gaitā turpināja attīstīties un tāpat attīstījās arī vielas, kas veicina vai uzlabo sniegumu.

Mūsdienās sporta sacensības ir ieguvušas jaunu nozīmi. Par tradicionālu rituālu olimpisko spēļu laikā ir kļuvusi zvēresta nodošana, kuru pirmo reizi sportisti deva 1920. gadā. Ar šo zvērestu sportisti apsola, ka „mēs piedalīsimies šajās spēlēs, cienīdami un ievērodami noteikumus, saskaņā

⁴⁰ Sporta likums. Latvijas Vēstnesis, 165, 13.11.2002.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 23, 12.12.2002.

ar kuriem tās tiek rīkotas, īstēni sportiskā garā, sporta slavas un savu komandu goda vārdā”⁴¹. Kopš 1972. gada arī viens tiesnesis visu tiesnešu un oficiālo personu vārdā, bet no 2010. gada arī viens treneris visu treneru vārdā nodod līdzīgu olimpisko zvērestu. Šajā zvērestā ir ietverti godīgas spēles principi, kas paredz ne tikai noteikumu ievērošanu, bet arī savstarpējo cieņu.

Neskatoties uz zvērestu, dopinga lietošanā un dopinga lietošanas slēpšanā ir iesaistīti ne tikai sportisti, bet pat veselas valstis. 1976. gada Monreālas Vasaras Olimpiskajās spēlēs, salīdzinoši maza valsts, Austrumvācija ieguva 40 zelta medaļas. Šo sportistu panākumu noslēpums tika noskaidrots tikai pēc vairākiem gadiem, kad atklājās, ka – „Austrumvācijas elitārā sporta federācijas paspārnē, kuru [...] uzraudzīja Valsts drošības ministrija (pazīstama kā Stasi), valdība izmantoja dopingu kā maldinoša ģenerālpilāna daļu, lai ar panākumiem sportā nodrošinātu starptautisko prestižu”⁴². Par izveidotu un valsts atbalstīta dopinga lietošanas sistēma 2018. gadā SOK liedza Krievijas sportistiem zem sava karoga piedalīties Phjončhanas ziemas olimpiskajās spēlēs, 2020. gada un 2022. gada olimpiskajās spēlēs un 2022. gada Pasaules kausa izcīņā futbolā.

Ja sportists piedalās sacīkstēs, viņam, lai uzvarētu, būtu jāievēro konkrētās sacīkstes noteikumi. Līdzīga mācība atrodama Bībelē, kurā teikts „Un jebšu kas cīnās tas nedabūs kroni, ja nebūs pareizi cīnījies”⁴³. Jaunākajos Bībeles tulkojumos, izmantojot sinonīmus un definīcijas, kas gan izskaidro, gan paplašina vārdu nozīmi un tiek attiecināta uz cilvēku, kurš piedalās atlētu sacensībās, bet nevinnē balvu, ja vien viņš neievēro noteiktos noteikumus. Pirmās dokumentētās liecības par manipulācijām ar sporta sacensībām parādās Olimpiskajās spēlēs 388. gadā pirms mūsu ēras, kad bokseris, lai tiktu pie uzvaras olimpiādē, piekukuļoja trīs savus konkurentus. Pirmā pierādītā lieta, kas saistīta ar likmēm un manipulāciju ar sporta sacensībām, notika 1919. gadā. Tajā tika iesaistīta viena no tā laika labākajām beisbola komandām Čikāgas „White Sox”, kuras spēlētāji vēlāk „atzina, ka apzināti bija iesaistījušies manipulācijās „Pasaules sērijā”, kurās bija iesaistīts arī azartspēļu sindikāts”⁴⁴. Ar sindikātu šajā gadījumā apzīmēts – noziedzīgs grupējums.

Kā spilgtu piemēru sacensību ietekmēšanas apmēriem mūsdienās, var minēt Turcijā 2011. gadā notikušo pārbaudes maču starp Latvijas un Bolīvijas futbola izlasēm, kā arī turpat notikušo

⁴¹ Olimpiskās ceremonijas. 2018. Pieejams: <https://olimpiade.lv/lv/olimpiska-abc/olimpiskas-cermonijas> – aplūkots 02.02.2020.

⁴² The State-Sponsored Doping Program. 2011. Pieejams: <https://www.pbs.org/wnet/secrets/the-state-sponsored-doping-program/52/> – aplūkots 02.02.2020.

⁴³ Bībele. Glikā 8. izdevums. Sv. apustuļa Pāvila otrā grāmata Timotejam 2:5. <http://www.bihbele.lv/8/2tim/2.html> – aplūkots 02.02.2020.

⁴⁴ Match fixing in sport. A mapping of criminal law provisions in EU 27. 2012. KEA European affairs. Pieejams: http://ec.europa.eu/assets/eac/sport/library/studies/study-sports-fraud-final-version_en.pdf – aplūkots 02.02.2020.

pārbaudes spēli starp Bulgāriju un Igauniju. Lai arī šīs spēles notika neitrālā laukumā un „praktiski tukšos stadionos, bet uz katru no šīm spēlēm tika piesaistītas likmes apmēram 4 miljonu sterliņu mārciņu apmērā. Visi septiņi vārti tika gūti pēc 11 metru soda sitieniem”⁴⁵. Par pārbaudes šo sacensību rezultātu ietekmēšanu FIFA uz mūžu diskvalificējusi septiņus tiesnešus. Savukārt pirmais gadījums Eiropas futbolā, kurā par manipulēšanu ar spēles rezultātu tika sodīts un uz mūžu diskvalificēts tiesnesis, ir lieta – CAS 2010/A/2172 Mr Oleg Oriekhov v/ UEFA. Žūrija šajā lietā noraidīja ukraiņu izcelsmes tiesneša iesniegto apelāciju, jo secināja, ka „apelācijas iesniedzējam noteiktā mūža diskvalifikācija no jebkādam ar futbolu saistītām darbībām, ir samērīga sankcija un ka atceltais lēmums ir jāatstāj spēkā pilnībā, bez jebkādam izmaiņām.”⁴⁶.

Jāatzīmē, ka manipulācijas ar sporta sacensībām un dopinga lietošana ir, novērotas dažādos sporta veidos, tostarp futbolā, basketbolā, tenisā, tehniskajos kā arī intelektuālajos sporta veidos. Visbiežāk lietas par manipulāciju ar sporta sacensībām Latvijā ir saistītas ar futbolu. Lai arī kādā sporta veidā neviens nav pieķerts, manipulācijās ar sporta sacensībām vai dopinga lietošanā, nevar apgalvot, ka šādas darbības nenotiek.

2.1. Manipulācijas ar sporta sacensībām veidu un izplatības raksturojums

Sacensību ietekmēšanas riskam ir pakļautas dažāda līmeņa sacensības „neatkarīgi no tā, vai tā ir starptautiska līdz 16 gadu vecuma izlašu futbola vai zemāka līmeņa tenisa spēle, sacensību rezultātu ietekmētāju mērķis sportā bieži ir amatieri vai sliktāk apmaksāti profesionāļi”⁴⁷. Turklāt šādā amatieru vai jauniešu sportā iespējamais risks, ka sacensību rezultāti var tikt manipulēti, palielinās vairākkārtīgi, jo personu, kurai nav ienākumu ir vieglāk ietekmēt. Īpaši tas attiecas uz jauniešiem, kuri nav sasniegusi 18 gadu vecumu, bet uz spēlēm ar viņu piedalīšanos likmes drīkst veikt. Šādus sportistus noziedzniekiem ir vieglāk ietekmēt arī tāpēc, ka jaunieši vēl neapzinās savas rīcības sekas, bet manipulācijās saskata tikai vieglu naudas iegūšanas veidu.

Nav veikti tādi zinātniski pētījumi, no kuriem varētu izsecināt, kāda ir reālā situācija ar manipulāciju ar sporta sacensībām vai sacensību rezultātu ietekmēšanas izplatību Latvijā, taču

⁴⁵ Paper Round: UEFA threaten City, Chelsea and PSG. 2013. Pieejams:

https://www.eurosport.com/football/champions-league/2011-2012/paper-round-uefa-threaten-city-chelsea-and-psg_sto3608863/story.shtml – aplūkots 02.02.2020.

⁴⁶ Sporta šķīrējtiesas 2011. gada 18. janvāra spriedums lietā Nr. CAS 2010/A/2172 Mr Oleg Oriekhov v/ UEFA. Pieejams: http://www.centrostudisport.it/PDF/TAS_CAS_ULTIMO/65.pdf – aplūkots 02.02.2020.

⁴⁷ Match-fixing not doping poses greatest risk to sport. 2019. Pieejams: <https://www.reuters.com/article/us-sport-matchfixing/match-fixing-not-doping-poses-greatest-risk-to-sport-idUSKCN1S12UR> – aplūkots 02.02.2020.

visas ES dalībvalstis cenšas savu iespēju robežās novērst sacensību rezultātu ietekmēšanu, krāpšanu un negodīgas spēles. Lai šos riskus novērstu „valsts tiesību akti tiecas aizsargāt gan patērētājus (no negodīgiem un noziedzīgiem organizatoriem), gan organizatorus (no negodīgiem spēlmaņiem vai spēlmaņu sindikātiem), gan pasākumu organizētājus”⁴⁸.

Zinātnieki vēl nav nonākuši pie vienotas domas, kādās kategorijās varētu ietilpt sacensību rezultātu ietekmēšana. Profesors Vladimirs Andreffs norāda, ka „sacensību rezultātu ietekmēšanu ietilpst trīs atšķirīgās kategorijās: a) spēles ietekmēšana sportisku apsvērumu dēļ, piemēram, mača izmešana, lai sagatavotu vieglāku ceļu nākamajā sacensību posmā; b) korumpēta spēles ietekmēšana, kur ietekmēšanas objekts ir zaudējums sportā, bieži vien, ar nolūku iegūt finansiālu atdevi no saistītās derību shēmas; c) korumpētas ar tiešsaistes derībām saistītas spēles ietekmēšana, ne vienmēr ar zaudējumu sportā, kas ietver spēles ietekmēšanu, lai panāktu korekciju un tādējādi nopelnītu ievērojamu naudas ieguvumu no tiešsaistē veiktām derībām”⁴⁹.

Vēsturiski bija populārs vienkāršākais veids, kā tika ietekmēts spēles rezultāts – vienojās, ka viena komanda uzvarēs vai zaudēs otrai komandai. Šāda manipulēšana ar sacensību rezultātiem masveidā arī tika izmantota. Šobrīd par izplatītu šādu manipulācijas veidu atzīst vien nekompetenti cilvēki, kas nav iedziļinājušies šajā problēmā. Arī šādas spēles joprojām notiek, taču mūsdienās daudz vieglāk ir sarunāt un manipulēt ar sporta sacensību daļām, nevis kāda sportista vai komandas zaudējumu vai uzvaru. Tiek manipulēts ar tādām lietām, piemēram, kura komanda būs vadībā pēc pirmās ceturtdaļas, kura pirmā gūs punktu vai kuras komandas spēlētājs par pārkāpumu pirmais nopelnīs dzelteni kartīti, vai ar minimālo vārtu skaitu, kuru komandas gūs spēles laikā.

SOK ieskatā būtiskākās problēmas, kas saistītas ar manipulāciju ar sporta sacensībām, sevī ietver „aizliegumu sportistiem, tiesnešiem un amatpersonām iesaistīties derībās uz savu sporta veidu vai citiem sporta veidiem tajā pašā pasākumā – piemēram, Olimpiskajās spēlēs; Iekšējā informācija ir visa ekskluzīvā informācija (taktika, traumas utt.), kura ir pieejama sportistiem un amatpersonām. Šo informāciju nedrīkst izpaust, jo to var izmantot krāpniecisku derību veikšanai. Spēles rezultātu ietekmēšana, nereti tiek saukta arī par manipulācijām ar sacensībām, kas saistītas ar derībām. Tā nozīmē jebkuras nepareizas nelikumīgas izmaiņas sacensībās, lai laimētu naudu,

⁴⁸ ZAĻĀ GRĀMATA par tiešsaistes azartspēlēm iekšējā tirgū. Briselē, 24.3.2011. COM(2011) 128 galīgā redakcija. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0128:FIN:LV:PDF> – aplūkots 02.02.2020.

⁴⁹ Andreff, W. An Economic Roadmap to the Dark Side of Sport Volume II: Corruption in Sport . [B.v.], Palgrave Pivot, 2019, p.97.

izmantojot sporta derības, vai lai nodrošinātu, ka likmes licēja (kurš, iespējams, ir piedāvājis kukuli) likme uzvar. [...] Tankošana iegūstot nepamatotas sportiskas priekšrocības sacensībās, piemēram, kad sportisti zaudē spēli, lai nākamajās sacensību fāzēs tiktos ar vieglāku pretinieku”⁵⁰.

2.1.1. Rezultātu ietekmēšanas izplatība

Viens no sporta sacensību rezultātu ietekmēšana sakarā neviennozīmīgi vērtējamiem notikumiem ir FIBA Eiropas čempionātiem basketbolā vīriešu izlasēm, kas risinājās 1995. gadā Grieķijā. Aizdomas šī čempionāta ietekmēšanā krita uz dienvidslāvu Borislavu Stankoviču (Borislav Stanković), kurš tajā laikā bija FIBA ģenerālsēkretārs. Pateicoties viņam tika palielināts komandu skaits turnīrā no 12 uz 14, lai Dienvidslāvijas izlase tiktu iekļauta čempionātā un tika ietekmēts turnīra grafiks, lai tai nebūtu jāspēlē pēc kārtas divas spēles ar sarežģītiem pretiniekiem. Daudzi uzskatīja, ka Dienvidslāvijai, līdzīgi kā 1994. gada ziemas olimpiskajās spēlēs, nebija vispār jāļauj piedalīties šajā turnīrā, jo tā bija agresors Balkānu karā.

Spēles beigas varēja izvērsties starptautiskā sporta skandālā, jo Lietuvas basketbolisti, pēc tiesneša no ASV Džordža Tolivera (George Toliver) apšaubāmajiem lēmumiem, atstāja laukumu un apsvēra iespēju neturpināt cīņu. Tomēr Dienvidslāvijas spēlētājiem izdevās pierunāt Lietuvas izlasi turpināt spēli. Pēc spēles, kurā Dienvidslāvija uzvarēja, Lietuvas izlases galvenais treneris V. Garastas nožēloja, ka turpināja spēli un teica, ka „mēs nebijām pietiekami drosmīgi, lai to izdarītu. Tā bija drausmīga tiesāšana. [...] Mēs pieļāvām kļūdu, ka atgriezāmies atpakaļ spēlē”⁵¹. Iespējams, ja lietuviešu sportisti neatgrieztos laukumā, tas būtu raisījis plašākas diskusijas, un tikta uzsākta izmeklēšana. Aizdomas pastiprina, ka šīs spēles tiesnesi 1997. gadā noslēdza vienošanos ar prokuroru un „atzinās, ka iesniedzis viltotas aviopārvadājumu kvītis, lai slēptu ienākumus no ieņēmumu dienesta”⁵².

No manipulācijas ar sporta sacensībām radies vēl viens krāpšanas veids – piedāvājums iegādāties informāciju par sarunātu spēli, lai varētu veikt drošu likmi totalizatorā. Pārsvārā šādu informāciju piedāvā skolēni, un to iegādājas arī cilvēki skolas vecumā. Bet ir arī personas, kuriem

⁵⁰ Prevention of competition manipulation. 2018. Pieejams: <https://www.olympic.org/prevention-competition-manipulation> – aplūkots 02.02.2020.

⁵¹ Yugoslavia wins european title but Lithuanians protest politics. 1995. Pieejams: <https://www.deseret.com/1995/7/3/19180472/yugoslavia-wins-european-title-but-lithuanians-protest-politics> – aplūkots 02.02.2020.

⁵² Blowing the Whistle on Referees Who Cheat. 1997. Pieejams: <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1997-oct-29-ss-47848-story.html> – aplūkots 02.02.2020.

ir pašiem savas mājaslapas vai sekotāju grupas sociālajos tīklos, kuri iegulda naudu reklāmā un visos iespējamajos veidos cenšas interesēt sabiedrību, piedāvājot savus pakalpojumus. Latvijā līdzīgi rīkojās Artūrs Suhanovs, kurš izveidoja projektu „ASlikmes” un sociālo lietotņu vidē tāda paša nosaukuma kontu, kurā piedāvāja iegādāties par naudu veiksmīgas likmes. Viņš piedāvāja pirkt futbola rezultātus un, kā pats apgalvoja drošas likmes un vietējām Latvijas Basketbola līgas (turpmāk – LBL) pirmās un otrās divīzijas basketbola spēlēm. Tradicionāli šādu projektu vadītāji pārdot pašu izdomātus rezultātus, spēles iespējamā iznākuma paredzēšanai veltot labi ja 5 minūtes. Tomēr A. Suhanovs pārdeva ne tikai izdomātus spēļu iznākumus, bet arī mēģināja un arī reāli ietekmēja sacensību rezultātus. Tas viss 2014. gadā izvērtās pagaidām lielākajā skandālā, kas saistīts ar sacensību ietekmēšanu, Latvijas basketbola vēsturē – LBL 2014. gadā septiņiem basketbolistiem uz izmeklēšanas laiku apturēja spēlētāja licenci, lai viņi nevarētu startēt LBS rīkotajās sacensībās, kā arī LBL komanda BK „Saldus” pārtrauca līgumus ar diviem saviem līderiem Nauri Miezi un lietuviešu leģionāru Mindaugu Štasi (Mindaugas Stašys). Vēl divus Robertu Stumbri un Kristeru Zeidaku pieķēra lietojam aizliegtās vielas, jeb dopingus. R. Stumbra analizēs tika atklāta marihuāna, bet K. Zeidaka asinīs tika atrasti anaboliskie steroīdi.

Iepriekšējais totalizatoru skandāls Latvijas basketbolā atklātībā parādījās 2012. gadā, kad Artūrs Bricis un, tagadējais Latvijas basketbola izlases un Eirolīgas kluba Maskavas apgabala „Khimki” spēlētājs, Jānis Timma, kas abi tobrīd spēlēja Latvijas junioru izlasē un BK Liepājas Lauvas, saņēma nosacītu viena gada diskvalifikāciju par sporta ētikas pārkāpumiem, jo veica likmes uz savas komandas zaudējumu. Ņemot vērā, ka par „noziedzīga nodarījuma subjektu var būt fiziska, pieskaitāma persona, kas sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu”⁵³ un, ka spēles rezultāta ietekmētāju mērķis bieži ir amatieri un jaunieši, autors uzskata, ka būtu jāaizliedz veikt un pieņemt likmes uz tādām sacensībām, kuros spēlētāji nav sasnieguši 18 gadu vecumu.

2013./2014. gada sezonu A. Suhanovs uzsāka kā LBL-2 kluba „Rns-D/Līvāni” spēlētājs, bet 2013. gada novembra mēnesī klubs pārtrauca sadarbību ar viņu, jo kā norādīja kluba galvenais treneris Edgars Cimars: „Mums likās vairāk kā aizdomīgas spēlētāja aktivitātes sociālajos tīklos, kur regulāri tika pieminētas darbības ar totalizatoriem. Kopā ar komandas vadību nolēmām, ka

⁵³ Krastiņš, U., Liholaja, V., Hamkova, D. Krimināllikuma komentāri. Trešā daļa (XVIII-XXV nodaļa). Otrais papildinātais izdevums. Rīga, Tiesu namu aģentūra, 2019, 879 lpp.

atteiksimies no Artūra Suhanova pakalpojumiem, jo nevēlējāties riskēt ar kluba tēlu”⁵⁴. Bet sešus mēnešus vēlāk LBS atņēma A. Suhanovam spēlētāja licenci un viņam tika piespriesta mūža diskvalifikācija. LBS veica izmeklēšanu, tika iegūti reāli pierādījumi par A. Suhanova vainu spēļu sarunāšanā (vairāki basketbolisti liecināja, ka viņš ir mēģinājis viņus ietekmēt, LBS „rīcībā nonākusi Suhanova sarakste ar vairākiem spēlētājiem, kuriem viņš ir piedāvājis ietekmēt spēles un pat dažādi viņiem draudējis”⁵⁵). LBS par savu lēmumu informēja FIBA un Ekonomikas policiju. Lai arī šajā laikā pants par manipulāciju ar sporta sacensībām vēl nebija iekļauts krimināllikumā, LBS ar visiem basketbolistiem bija noslēgusi deklarāciju par godīgas spēles principu ievērošanu un uz tās pamata varēja sodīt tikai par LBS noteikumu un deklarāciju neievērošanu, piemērojot sankcijas pret šiem sportistiem.

Pēc diskvalifikācijas A. Suhanovs kā „ASlikmes” turpināja tirgot spēļu prognozes un arī viņa basketbola karjera reāli netika pārtraukta. Piemēram, diskvalifikācijas laikā viņš piedalījās amatieru spēlēs un čempionātos, kurus rīko pilsētu pašvaldības vai atsevišķas organizācijas. Neskatoties uz to, ka, gandrīz jebkura turnīra, nolikumā ir minēts, ka „spēle notiek pēc FIBA noteikumiem”, tāpat bieži vien pieminēti termini „ētika” un „olimpiskie principi”, vai „antidopinga noteikumu ievērošana”, LBS diskvalificētiem basketbolistiem tikai vēl pēc gada aizliedza piedalīties arī amatieru spēlēs. 2017. gadā LBS valde, pēc vairākkārtīgas A. Suhanova vēršanās LBS un LBS valdē ar lūgumu sodu mīkstināt un trīsarpus gadu ilga soda izciešanas, kā arī, ņemot vērā, ka A. Suhanovs ir nožēlojis izdarīto, pieņēma lēmumu atcelt Suhanovam piespriesto mūža diskvalifikāciju. Ņemot vērā to, ka A. Suhanovs pēc diskvalifikācijas turpināja savu totalizatoru rūpalu, darba autors uzskata, ka tas bija dīvains lēmums un piekrīt bukmeikera Toma Piliksera viedoklim, ka „diskvalifikācijas atcelšana sūta nepareizus signālus tiem, kuri nākotnē varētu izlemt nodarboties ar līdzīgām nelikumībām [...] žēl, ka tie cilvēki, kas nodarbojas ar krāpšanos, tagad redz, ka piespriestos sodus jebkurā brīdī var atcelt”⁵⁶.

Arī futbolā ir notikuši vairāki skandāli, kas saistīti ar manipulācijām ar sacensību rezultātu. Piemēram, 2005. gadā ilggadējais Latvijas futbola izlases kapteinis Vitālijs Astafjevs izteicās, ka

⁵⁴ Par ko Artūram Suhanovam atņēma basketbolista licenci? 2014. Pieejams:

http://sportacentrs.com/sporta_avize/27032014-par-ko-arturam-suhanovam-atnema-basketbol?page=0 – aplūkots 02.02.2020.

⁵⁵ Par dalību spēļu sarunāšanā LBS spēlētājam piespriež mūža diskvalifikāciju. 2014. Pieejams:

<https://jauns.lv/raksts/sports/91038-par-dalibu-speļu-sarunasanas-skandala-uz-muzu-diskvalifice-lbl-2-basketbolistu> – aplūkots 02.02.2020.

⁵⁶ Kāpēc LBS apžēloja uz mūžu diskvalificēto Suhanovu? 2017. Pieejams: <http://www.sporta-klubi.lv/lat/zinas/kapec-lbs-apzeloja-uz-muzu-diskvalificeto-suhanovu-1.html> – aplūkots 02.02.2020.

Krievijas izlase vēlas nopirkt uzvaru pār Latvijas izlasi šo futbola izlašu spēlē par iekļūšanu pasaules čempionāta finālturnīrā. Spēle noslēdzās neizšķirti, bet pēcspēles intervijā V. Astafjevs to apstiprināja: „Tās nebija tikai runas. Tā bija uzpirkšana no krievu puses – viņi piedāvāja naudu par to, lai mēs šajā spēlē zaudētu”⁵⁷. 2007. gada 15. martā Daugavpils „Dinaburg” tika izslēgts no Baltijas futbola klubu turnīra par spēles rezultātu sarunāšanu un uzskatāmu zaudējumu.

2009. gada oktobrī no Latvijas futbola čempionāta tika izslēgta Daugavpils komanda „Dinaburg”. Toreizējais komandas prezidents Oļegs Gavrilovs, saistībā ar sacensību rezultātu ietekmēšanu, saņēma mūža diskvalifikāciju. 2015. gadā pēc divu, UEFA derību krāpšanas noteikšanas sistēmas, ziņojumu saņemšanas, un uz LFF disciplinārlietu komisijas lēmuma pamata, par aizdomām par spēļu rezultātu sarunāšanu no Latvijas futbola čempionāta tika izslēgta komanda „Gulbene”. Šajā ziņojumā norādīts, ka „ir pierādītas nelikumības 18. aprīļa „Gulbenes” spēlē ar „Skonto” un 25. maija duelī ar Jūrmalas „Spartaku”. Pirmajā mačā [...] veikta prettiesiska manipulācija ar rezultātiem, bet otrajā mačā [...] apzināti zaudēts ar lielāku vārtu attiecību”⁵⁸.

Vienīgais publiski pieejamais anonimizētais tiesas spriedums, kurš netieši saistīts ar manipulāciju ar sporta sacensībām, ir 2014. gada 29. jūlija spriedums lietā par izspiešanu organizētā grupā un tīša vidēja smaguma miesas bojājumu nodarīšanu. Lai arī spriedums ir anonimizēts, tomēr no tā var secināt, ka runa ir par vienu no sportiskākajiem pēdējo gadu izspiešanas gadījumiem, kurā Ventspils futbola kluba direktors Sergejs Barkovskis un trīs viņa paziņas it kā izveidoja organizētu grupu nolūkā izdarīt izspiešanu un izspiest no futbolistiem vairākus desmitus tūkstošus eiro. S. Barkovska rīcībā bija ziņas, tajā skaitā, par spēlētāju – futbolistu materiālo stāvokli un viņš plānoja un gatavoja kopīgi ar citām personām noziedzīgo nodarījumu izdarīšanu. Cietušie šajā tiesas procesā bija četri futbolisti Vits Rimkus, Deniss Kačanovs, Igors Slesarčuks un Vladimirs Koļisničenko. Apsūdzībā bija vairākas epizodes, kad futbolists ar galvā uzmauktu maisu, tika ar varu vests uz mežu, lai fiziski iespaidotu. Vienam no cietušajiem tika sadedzināta viņa automašīna, citiem tika vairākkārtīgi draudēts, ka tiks salauztas kājas un rokas. Viens no cietušajiem apgalvoja, ka viņš, lai glābtos, pusplikš pametis Latviju. D. Kačanovam pat tika piemērota liecinieku aizsardzības programma.

⁵⁷ Indriksons pieradis pie baumām; krievi atceras aizdomīgus mačus. 2005. Pieejams: <https://www.apollo.lv/4745674/indriksons-pieradis-pie-baumam-krievi-atceras-aizdomigus-macus> – aplūkots 02.02.2020.

⁵⁸ „Gulbene” izslēgta no virslīgas futbola čempionāta. 2015. Pieejams: <https://www.la.lv/gulbene-izslegta-no-virsligas-futbola-cempionata> – aplūkots 02.02.2020.

Apsūdzētie savukārt apgalvo, ka futbolisti ir, spēlējuši totalizatoru, un, speciāli zaudējot spēles, nodevuši futbola un Ventspils kluba intereses. Viens no apsūdzētajiem skaidroja, ka „2009. gada 17. augustā Rīgā notika Čempionu līgas pirmā izslēgšanas spēle starp FK „Ventspils” un „Cīrihi”. Šo spēli FK „Ventspils” zaudēja ar rezultātu 0:3, bet kluba vadībai radās aizdomas, ka trīs kluba spēlētāji [...] spēlē neparādīja sportisko raksturu, t.i., viņi veica darbības, lai FK „Ventspils” zaudētu. Viņu darbība laukumā bija acīm redzami zemāka par viņu iespējām, bet vietām arī neadekvāta”⁵⁹.

Uz dažādām aizdomīgām darbībām no spēlētāju puses norādīja arī vairāki liecinieki – sezonas laikā minētie spēlētāji piedāvājuši citam futbolistam spēlēt totalizatorā, cietušie bija uzaicinājuši uz Ventspili un vēlāk arī tikušies ar serbu izcelsmes aģentu, kurš ir nelegālo totalizatoru darbonis, u.c. Liecinieks, kura uzņēmums veic analīzi un sniedz atzinumus par spēlētāju darbu norādīja, ka „bijis skaidri redzams, ka komanda spēlē vien deviņu vīru sastāvā, jo minēto divu spēlētāju spēle neatbilda tam līmenim, kā pēdējie varētu spēlēt”⁶⁰. Savukārt cietušo liecības šajā procesā bija pretrunīgas, piemēram, par miesas bojājumus iegūšanu, kur dažādiem ārstiem, sniedzis dažādu informāciju par traumas iegūšanas veidu un laiku. Cietušo liecības tiesu nepārlicināja un apsūdzētie tika attaisnoti.

Lai arī minētajā lietā, ir tikai netieši skarta manipulācija ar sporta sacensībām, pētot spriedumu, šajā lietā rodas vairāki secinājumi – jebkurš klubs ir komerciāla organizācija un tā ienākumu daļā, cita starpā, ietilpst arī ienākumi no spēlētāju pārejām, jeb transfēriem. Skaidrojošajā vārdnīcā vārds transfērs tiek skaidrots, kā „pārvietot kādu vai kaut ko no vienas vietas, transportlīdzekļa, personas vai grupas uz citu”⁶¹. Šie klubi bieži vien jau no bērnības gatavo spēlētājus, lai vēlāk, organizējot *transfēru* uz citu klubu, iegūstot no tā ienākumus. Klubi iegulda naudu spēlētāja attīstībā ne tikai treniņos, bet arī nodrošinot spēlētājam, piemēram, ekipējumu un ēdināšanu). Savukārt transfērā klubi saskata iespējas atpelnīt ieguldīto naudu. Klubi nav ieinteresēti, lai aizdomas par spēlētāja iespējamo iesaisti sarunātā spēlē nonāktu atklātībā, jo tad klubam rastos problēmas ar šī spēlētāja transfēru. To apliecina arī apsūdzētā liecības, kurās viņš atzīst, ka vienīgais risinājums šādai situācijai ir „šo spēlētāju pārdošanā citiem klubiem, kamēr par

⁵⁹ Kurzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2014. gada 29. jūlija spriedums lietā Nr. 11815001410. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/286921.pdf> – aplūkots 02.02.2020.

⁶⁰ turpat

⁶¹ Transfer. 2020. Pieejams: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/transfer> – aplūkots 02.02.2020.

pieaugošajām aizdomām par šiem spēlētājiem nav kļuvis zināms citiem klubiem”⁶².

Nākamais secinājums ir tas, ka klubi ne tikai negrib, lai ziņas par negodīgu spēli izplatītos aiz kluba sienām, bet pat oficiālām iestādēm ne vienmēr atzīst spēlētāju iesaisti šādās lietās. LFF tika saņemta vēstule no UEFA, ka parādījusies informācija par pasūtījuma spēlēm, un vēlējās noskaidrot, vai tas atbilst patiesībai. UEFA vēlējās uzzināt federācijas viedokli un tāpēc šo vēstuli pārsūtījuši uz FK „Ventspils”. No kluba saņemto atbildi, kurā teikts, ka „klubs nav atklājis nekādus pārkāpumus, un spēlētāju diskvalifikācijas nav saistītas ar totalizatoru”⁶³, nosūtīja UEFA. Attaisnojums šādai rīcībai, iespējams, ir tas, ka klubam nebija tiešu pierādījumu, kurus tas varētu oficiālām iestādēm uzrādīt un pierādīt spēlētāju saistību ar totalizatora likmēm.

Vēl viens secinājums, kas rodas, izpētot spriedumu, ir tas, ka aizdomas par spēlētāju iesaisti manipulācijā ar sporta sacensībām un negodīgām likmēm totalizatorā ir grūti pierādīt, pat neskatoties uz to, ja jebkuras spēlētāja darbības laukumā tiek fiksētas un klubiem ir pieejama statistika, par to cik reižu, piemēram ir kļūdījies vai cik reižu pārtvēris bumbu. Šādas lietas, kurā bija apkopota spēlētāju vidējā statistika, klubam bija pieejams par ilgu laika periodu. Šie vidējie statistiskie rādītāji būtiski atšķīrās no tiem, kas katram no cietušajiem spēlētājiem tika fiksēti norādītajās spēlēs. Pierādīšanas problēmu apstiprināja arī LFF pārstāvis, kas kā liecinieks pauda šādu viedokli „Federācija cīnījās ar „Dinaburgu” par spēlēšanu totalizatorā, un komanda tika noņemta no čempionāta. Viņi federāciju iesūdzēja tiesā, beigās abas puses vienojās un atsaucā iesniegumu. Federācija noteikti būtu zaudējusi, jo totalizatora spēlēšanu ir grūti pierādīt. Fakti, kas apstiprina šo trīs spēlētāju spēlēšanu totalizatorā nav bijuši un diez vai tādus kādreiz arī iegūs”⁶⁴.

Lai noskaidrotu, kāda ir šī brīža situācija, darba autors sazinājās ar Līvānu basketbola komandas galveno treneri Edgaru Cimarū. Basketbola klubs mainījis nosaukumu un tagad tā nosaukums ir BK „Līvānu stikls”. E. Cimars vairāk ne kā 10 gadus strādā trenera amatā, un pats savulaik ir bijis perspektīvs spēlētājs un pārstāvējis Latvijas izlasi 2000. gada Eiropas U-18 čempionātā, līdz ar to pārzina situāciju no dažādām pozīcijām. Intervijā darba autoram viņš norādīja, ka „šobrīd par sacensību rezultātu ietekmēšanu vai kādām problēmām ar totalizatoriem nekas nav dzirdēts. Līvānu komanda, pēc rūgtās pieredzes ar A. Suhanova gadījumu, vairāk paļaujas uz saviem spēkiem un savu iespēju robežās apskata sociālos tīklus, pēta spēļu ierakstus

⁶² Kurzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2014. gada 29. jūlija spriedums lietā Nr. 11815001410.

Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/286921.pdf> – aplūkots 02.02.2020.

⁶³ turpat

⁶⁴ turpat

un seko katra spēlētāja darbībai laukumā. Ja parādās aizdomīgas situācijas, tās tiek pārrunātas ar spēlētājiem un kluba vadību”⁶⁵.

Vācijā veiktā sportistus anketēšana atklāja, ka „Apmēram 8% sportistu tika lūgts piedalīties rezultātu ietekmēšanā, bet aptuveni 7,5% sportistu faktiski bija iesaistīti sacensību manipulācijās karjeras laikā. Vairāk nekā 30% sportistu informēja par mēģinājumiem nelikumīgi ietekmēt tiesnešu lēmumus, bet tikai 4,9% jebkad bija tieši piedalījušies šādos mēģinājumos”⁶⁶. Darba autora veiktajā aptaujā (3. pielikums), tikai 5% no anketētajiem sportistiem izvēlējās atbildi „Jā” uz jautājumu vai pēdējos 3 gados ir dzirdējuši baumas par sacensību ietekmēšanu.

Arī intervija ar FIBA licencēto tiesnesi Ingu Baumanī, kurš šobrīd apkalpo Basketbola Eirolīgas (EuroLeague) spēles, sniedza līdzīgu rezultātu. Viņš intervijā norādīja, ka „tiesnešiem tiek rīkotas dažādas apmācības un semināri, jo regulāra tiesnešu apmācība ir svarīga, lai mēs kvalitatīvi spētu vērtēt sportistu darbību. Apmācībās cita starpā arī tiek pieminēta sacensību rezultātu ietekmēšana, bet pats ar šādu parādību neesmu saskāries. Nav bijuši gadījumi, kad kāds mani mēģinātu ietekmēt vai piedāvātu atlīdzību, lai es ietekmētu kādas spēles rezultātu.”⁶⁷

Tika prognozēts, ka kriminālatbildības noteikšana par sporta sacensību rezultātu sarunāšanu, uzlabos situāciju Latvijas sportā. Tomēr kriminālatbildība par šādām darbībām situāciju nav būtiski ietekmējusi. Lai arī treneru un tiesnešu intervijās un basketbolistu aptaujās, nav saskatāmas problēmas ar sacensību rezultātu ietekmēšanu, pavisam citās domās ir ielu sporta un kultūras kustības „Ghetto Games” līderis Raimonds Elbakjans. Viņš dokumentālajā filmā „No Ghetto uz Olimpiādi” par Latvijas 3×3 basketbola izlasi, kuras sastāvā iekļauts N. Miezis, kuru par aizdomām ar sacensību rezultātu ietekmēšanu savulaik atlaida no BK „Saldus”, atklāja, ka „puse no Latvijas Basketbola līgas otrās divīzijas (LBL2) spēlētājiem totalizatoru kantoros veic naudas likmes uz savu komandu mačiem. [...] Esmu runājis ar serbiem. Viņu zemākajās līgās gandrīz katrs izdarot likmes totalizatoros”⁶⁸.

Uz problēmu norāda arī tas, ka manipulāciju ar rezultātiem gan futbolā, gan basketbolā neizdevās izskaust un tika atklāti jauni manipulācijas gadījumi. Piemēram, basketbolists Artūrs

⁶⁵ Intervija – Cimars, E. Par manipulācijām ar sporta sacensībām. Līvāni, 08.04.2020.

⁶⁶ Corruption in Olympic Sports: Prevalence Estimations of Match Fixing Among German Squad Athletes. 2019. Pieejams: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2158244019865361> – aplūkots 02.02.2020.

⁶⁷ Intervija – Baumanis, I. Par manipulācijām ar sporta sacensībām. Rīga, 06.04.2020.

⁶⁸ Elbakjans: Puse no LBL2 spēlētājiem veic naudas likmes uz savu komandu spēlēm. 2019. Pieejams: <https://www.sportazinas.com/elbakjans-puse-no-lbl2-speletajiem-veic-naudas-likmes-uz-savu-komandu-spelem/> – aplūkots 02.02.2020.

Bricis, par kuru BK „Valka”/ Valga” vadība 2017. gada februārī vērsās „policijā ar iesniegumu, jo tai radušās aizdomas par dažiem saviem spēlētājiem, ka tie piedalījušies spēļu rezultātu sarunāšanā”⁶⁹. Kluba treneris norādīja, ka bija aizdomas, ka dažās spēles spēlētāji neizvadīja savā līmenī. Savukārt futbolā 2017. gadā LFF Disciplinārlietu komisija nolēma izslēgt SK „Babīte/ Dinamo” gan virslīgas, gan dublieru čempionātu komandas no attiecīgi Latvijas Virslīgas čempionāta un Dublieru čempionāta par to, ka sešu spēļu ietvaros ar komandas piedalīšanos no „Babīte/ Dinamo” komandas puses tika veiktas darbības, kas vērstas uz manipulācijām ar sacensību rezultātiem labuma gūšanas nolūkos. 2019. gadā valsts policija veicot izmeklēšanu saistībā ar futbola spēļu rezultātu sarunāšanu un aizturēja trīs personas, tostarp Oļegu Gavrilovu, kurš ir uz mūžu diskvalificēts no Latvijas futbola.

Viens bijušais Latvijas futbolists Kirils Grigorovs laikā no 2016.–2018. gadam Kiprā piedalījies sarunātu futbola maču organizēšanā. Bijušie vai pašreizējie futbolisti izlikās par tiesnešiem un tiesāja pārbaudes spēles, kuras organizēja Kiprā bāzēts uzņēmums „Androsports”. Šie „tiesneši” vadīja vismaz 32 spēles, kurās iesaistītas komandas no Polijas, Čehijas, Šveices, Latvijas u.c. Tiesnešu lēmumi šajās spēlēs bijuši savādi – nepamatoti tika piešķirti 11 metru soda sitienu, neieskaitīti vārti, kuri gūti pareizi utt. „Androsports” tiek saistīts ar 36 gadus veco FIFA aģentu Eriku Mao no Ķīnas, kurš „caur savu uzņēmumu bijis investors nelielos Eiropas klubos, izraisot spēļu sarunāšanas skandālus Īrijā, Latvijā, Čehijā un Rumānijā. Mao tiek saukts par Singapūras spēļu sarunāšanas sindikāta līderi”⁷⁰.

Atšķirība viedokļos un faktos par sacensību ietekmēšanas izplatību ir iespējams tāpēc, ka intervētais tiesnesis apkalpo augstākās klases spēlēs, kurās tiešām rezultātu ietekmēšana praktiski nepastāv, vai aptaujāti cilvēki uztraucas, ka aptaujā netiks nodrošināta pilnīga anonimitāte, vai nevēlēšanās atklāt patieso situāciju, lai nenomelnotu savu sporta veidu. Tomēr darba autors sliecas piekrist R. Elbakjana viedoklim, jo zemākajās līgās vai nabadzīgākajās valstīs atalgojums sportā ir niecīgs un katram gribas gūt vieglu peļņu, tad „tie skaitļi, pie kuriem cilvēks salūst, ir ļoti mazi”⁷¹.

Pēc autora domām vieglāk ir ietekmēt, kādu noteiktu rādītāju spēlē, piemēram, minimālo vārtu skaitu spēlē. Turklāt reizēm tas nav pat jāsarunā vai arī sarunāšanā nav pat jāiesaista kādas

⁶⁹ Ziņas 15.00. 2017. Pieejams: <http://radioskonto.lv/zinas-15-00-22-02-2017/> – aplūkots 02.02.2020.

⁷⁰ The Cypriot Deception. 2018. Pieejams: <https://theblacksea.eu/stories/football-leaks/cypriot-deception/> – aplūkots 02.02.2020.

⁷¹ Elbakjans: Puse no LBL2 spēlētājiem veic naudas likmes uz savu komandu spēlēm. 2019. Pieejams: <https://www.sportazinas.com/elbakjans-puse-no-lbl2-speletajiem-veic-naudas-likmes-uz-savu-komandu-spelem/> – aplūkots 02.02.2020.

vai abu komandu spēlētāji. Pietiek vien ar to, ka divi treneri vai viens no viņiem liek padotajiem spēlēt atklātu uzbrukuma hokeju, futbolu utt., kas nozīmē, ka būs daudz gūtu vārtu, un lieta darīta pat bez spēlētāju ziņas. Gadījumi, kad treneri ir iesaistīti sēļu sarunāšanā, ir bijuši gan Latvijā, piemēram, T. Pertija, gan ārzemēs. Attiecīgi šādas spēles izskatās mazāk aizdomīgas, un manipulācijā tiek iesaistīts mazāks skaits līdzzinātāju.

Arī spēlētāji paši mēdz ietekmēt spēles rezultātu. Ir gadījumi, ka sportisti atklāti necenšas parādīt labāko sniegumu, tādējādi apzināti zaudējot spēli. Tas notiek, piemēram, lai izrādītu savu neapmierinātību un atlaistu komanda galveno treneri. 2016. gadā tā rīkojās NBA komandas Klīvlendas „Cavaliers” spēlētāji, kuri „tajā vakarā vienkārši boikotēja spēli. Viņi jau no pirmajām minūtēm pat necentās konkurēt pret Portlendas komandu, kas atklāti sakot, nav pārāk labi”⁷².

Iespējams, ka sacensību rezultātu ieietekmēšanā iesaistās arī pašas sporta līgas. Viņu rīcībā ir pietiekamas ietekmes sviras, lai veiktu manipulācijas ar savām spēlēm, ja viņi to vēlētos un „nav likuma [ja nav iesaistīta kukuļošana], kas to aizliegta. Viņi var manipulēt ar savām spēlēm, lai pievienotu drāmu un aizrautību, lai noteikti sižeti ilgst ilgāk, nekā vajadzētu, un lai reklamētu noteiktus sportistus. [...] Vienīgais, kas viņiem traucē to darīt, ir viņu ideja par integritāti. Bet, ja jūs ieskatāties sportā un redzat noziedzniekus, kuriem atļauts turpināt spēlēt un lietot preparātus, kas uzlabo veiktspēju, tad viņu integritāti noteikti var apšaubīt”⁷³. Pierādījumus tam ir grūti atrast, bet NBA gadījumā aizdomas izraisīja 2016. gada fināls, kad notika gandrīz neticama atspēlēšanās un līdz ar to strauji auga televīzijas reitingi. Bijušais NBA oficiālais tiesnesis Tims Dongahijs (Tim Donaghy), kurš 2007. gadā tika atzīts par vainīgu par likmju likšanu uz paša tiesātām spēlēm un par rezultātu ietekmēšanu, kā arī par iekšēju informācijas izplatīšanu personām, kuras likušas likmes, ir apgalvojis, ka tiesneši dažreiz palīdzēja NBA līgai noteikt vajadzīgo uzvarētāju spēlē.

Lai arī e-sports atšķiras no tradicionālajiem komandu sporta veidiem, kur sacensības notiek fiziskajā pasaulē, tomēr arī e-sportā ir menedžeri, ārsti, un treneri. Arī e-sportā paļaujas uz komandas darbu, kas sevī ietver koordināciju, komunikāciju un saliedētību un arī e-sports saskaras ar līdzīgām problēmām, kā tradicionālie sporta veidi. Diemžēl izaugsme un iespējas e-sportā ir, radījusi arī virkni jautājumu, starp kuriem ir atkarība no datorspēlēm, spēlētāju izmantošana

⁷² VIDEO: Did the Cavaliers really "boycott" that loss to Blazers? 2016. Pieejams:

<https://www.nbcsports.com/northwest/portland-trail-blazers/video-did-cavaliers-really-boycott-loss-blazers> – aplūkots 02.02.2020.

⁷³ Every sport you love could be fixed. 2019. Pieejams: <https://nypost.com/2019/06/01/every-sport-you-love-could-be-fixed/> – aplūkots 02.02.2020.

(daudzi spēlētāji ir gados jauni un var to neapzināties) un sacensību rezultātu ietekmēšana.

Tika prognozēts, ka 2019. gadā, globālie ieņēmumi no e-sporta pārsniegs 1 miljardu ASV dolāru. Milzīgā izaugsme ir piesaistījusi ne tikai profesionālu spēlētājus, fanus un sponsorus, bet arī pārrobežu organizēto noziedzību, kas ir pamanījusi iespēju ietekmēt spēles rezultātus, un gūt no tā labumu totalizatoros. Kā tika norādīts 2019. gadā notikušajā atbildīgās Interpola darba grupas sanāksmē norādīts – „manipulācijas ar spēlēm kļūst par aizvien pievilcīgāku un ienesīgāku noziedzības tīklu darbības zonu visā pasaulē.”⁷⁴. E-sporta salīdzinoši neilgajā pastāvēšanā jau ir bijuši vairāki nozīmīgi starpgadījumi, kas saistīti ar spēles rezultātu ietekmēšanu. Viens no pirmajiem skandāliem notika jau 2010. gadā, bet 2016. gadā notika viens no visvairāk uzmanību un publicitāti piesaistījušajiem incidentiem, kad tika arestēts spēlētājs, kuru uzskatīja par visu laiku labāko spēlētāju, un „tika saukts pie atbildības par divu maču zaudēšanu. Viņam tika piespriests 18 mēnešu cietumsods [...]. Viņš arī tika uz mūžu izslēgts no Dienvidkorejas e-sporta sacensībām”⁷⁵.

Tāpat kā tradicionālajā sportā arī e-sportā regulāri var novērot iespējamo spēles rezultātu ietekmēšanu, atpazīstot aizdomīgu uzvedību spēlē, vai analizējot neparastas likmes likmju maiņā. Tāpat vieglāk ietekmējami ir zemāko un amatieru līgu spēlētāji, kuri retāk atsakās no vieglas naudas nopelnīšanas iespējas. Tomēr atšķirībā no tradicionālā sporta, E-sports gandrīz netiek atspoguļots masu medijos, tāpēc sarunātās spēles gandrīz vienmēr paliek sabiedrības nepamanītas. Tendence e-sportā ietekmēt spēles nav lielāka kā tradicionālajos sporta veidos, taču nav vienotas pārvaldes institūcijas, kura organizēt daudzās līgas vienotā rīcībā pret spēles rezultātu noteikšanu. Spēlētāji ir daudz vairāk integrēti digitālajā vidē, un tas nozīmē, ka viņi viens var otru var vieglāk sazināties un slepeni vienoties. Arī totalizatora spēlmaņi šādā vidē ir tuvāk spēlētājiem un var vieglāk tos ietekmēt. Piemēram, 2018. gadā tika saņemti E-sporta integritātes koalīcija saņēmusi 74 brīdinājumi par aizdomīgus derībām e-sportā.

Boksā vairs netiek praktizēta „niršana” (boksā mērķtiecīgu zaudēšanu personīga labuma gūšanai sauc par „niršanu” (taking a dive)), jo menedžeri plāno sev izdevīgas cīņas, atrodot priekš sava sportista parocīgus vai vājus pretiniekus. Sarunāto cīņu klātesamību boksā apstiprināja arī boksa un kikkoksa treneris, vairāku Eiropas čempionātu godalgoto vietu ieguvējs, Josifs Kovči,

⁷⁴ E-sports: keeping crime out of video game competitions. 2020. Pieejams: <https://www.interpol.int/en/News-and-Events/News/2020/E-sports-keeping-crime-out-of-video-game-competitions> – aplūkots 02.04.2020.

⁷⁵ It's incredibly widespread: why eSports has a match-fixing problem. 2018. Pieejams: <https://www.theguardian.com/games/2018/jul/31/its-incredibly-widespread-why-esports-has-a-match-fixing-problem> – aplūkots 02.02.2020.

kurš intervijā maģistra darba autoram norādīja, ka „boksā, ir redzētas sarunātas cīņas. Piemēram, sportists mača gaitā vinnē 9 no 10 raundiem, bet pirms pēdējā 10 raunda atsakās turpināt cīņu teiksim rokas savainojuma dēļ. Ja šis bokseris neatteiktos, bet turpinātu boksēties ar vienu roku, viņš noteikti uzvarētu cīņu. Tas liek aizdomāties par šādu maču godīgumu”⁷⁶. Tāpat treneris apstiprināja, ka diezgan liela problēma ir tankošana cīņās reitingu palielināšanai, kad pretinieks jau ir saņēmis naudu tikai par ierašanos, nav ieinteresēts cīnīties un pat necenšas uzvarēt.

2.1.2. Tankošana kā sacensību ietekmēšanas veids

Turnīra gaitā ne reti rodas situācijas, kad sportisti pēc treneru norādījuma vai dažkārt pēc pašu iniciatīvas ar nodomu zaudēt kādu maču, lai nākamajā sacensību posmā iegūtu parocīgāku pretinieku. Maģistra darbā iepriekš minētājā 1995. gada Eiropas basketbola čempionāta šāds spēles rezultāta ietekmēšanas veids skāra Lietuvas izlasi. Krievijas valstsvienības spēle radīja aizdomas par apzināti veiktu zaudējumu spāņiem, lai ceturtdaļfinālā tiktos ar lietuviešiem, nevis turnīra saimniekiem grieķiem. Šādus zaudējumus bieži vien sauc par tankošanu – „darbību, lai piekāptos vai „palaistu prom” spēli, apzinātu zaudēšanu vai vienkārši nesacenšanos”⁷⁷

Situācija, kad komandai ir izdevīgi ieņemt zemāku vietu turnīra tabulā, var rasties arī sezonas beigās, komandai zaudējot teorētiskas cerības kvalificēties izslēgšanas spēlēm. Šajā situācijā spēles vai vairāku spēļu zaudēšana jeb tankošana, kļūst izdevīga, jo tā var radīt dažādas priekšrocības, piemēram, labākas iespējas jaunu spēlētāju izvēlei nākamajai sezonai, jo šīm komandām, cenšoties nodrošinātu komandu sportisko līmeņa izlīdzināšanos, bieži vien tiek piešķirta pirmās izvēles iespējas jauno spēlētāju tirgū. Tankošana ir sporta sacensību rezultātu ietekmēšanas veids, kas parasti nav saistīts ar likmēm vai azartspēlēm un tāpēc parasti netiek pētīts saistībā ar kriminālatbildību. Sodu noteikšana par šādām darbībām atstāta sporta organizāciju un profesionālo sporta līgu ziņā.

Tankošana kļuva izplatīta 2010. gados, kad visu četru lielāko Amerikas profesionālo līgu (NBA, MLB, NFL, un NHL) komandas izmantoja dažādus tās veidus. Sākotnēji sportisti to nedarīja, lai komandas iegūtu labākas iespējas jaunu spēlētāju izvēlei, bet gan meklējot veidu, kā ātri nopelnīt naudu vai noziedzīgas pasaules ietekmē. Tankošanai līdzīgām izpausmēm dažādos sporta veidos bija dažādi nosaukumi. Piemēram, ASV koledžas basketbolā uzvara vai zaudējums

⁷⁶ Intervija – Kovči, J. Par manipulācijām ar sporta sacensībām. Līvāni, 11.04.2020.

⁷⁷ Match-fixing in sport. A mapping of criminal law provisions in EU 27. 2013. Pieejams:

https://ec.europa.eu/assets/eac/sport/library/studies/study-sports-fraud-final-version_en.pdf – aplūkots 02.04.2020.

ar noteiktu punktu starpību sauc par „skūšanās punktiem” (shaving points). Turklāt tādas darbības kā „niršana” vai „skūšanās punkti” bija un ir nelegālas, kamēr Tankošana joprojām, tāda nav. Protams var diskutēt par to, ka „niršana” un „skūšanās punkti” ir diametrāli atšķirīgi no tankošanas, jo to mērķis bija tikai viens – ātra vieglas naudas iegūšana. Bet no otras puses sporta komandas pieder uzņēmējiem un to, tāpat kā jebkura cita uzņēmējdarbības veida, mērķis ir gūt pēc iespējas lielākus ienākumus un peļņu saviem īpašniekiem. Turklāt, ņemot vērā ienākumus no profesionālā sporta, tajā ir liels ieinteresēto un iesaistīto personu loks: pirmkārt jau attiecīga sporta veida asociācijas, tad vēl sponsori, plašsaziņas līdzekļi, skatītāji, antidopinga aģentūras, ārsti, politiķi utt.

Pirmais redzamākais gadījums notika 1983/1984. gada sezonā, kad NBA komanda Hjūstonas „Rockets”, kura pēc viduvēja sezonas sākuma „nolēma tankot sezonas turpinājumu, lai varētu arī 1984. gada draftā paķert pirmo vai otro labāko spēlētāju”⁷⁸. Jāpiebilst, ka tā gada draftā (konkrēta spēlētāja rezervēšana komandas vajadzībām) bija iespēja izvēlēties tādus spēlētājus kā Maikls Džordans, Hakims Olaidžuvons, Čārlzs Bārklis u.c. Tajā pašā gadā līdzīgi rīkojās divas NHL komandas Pitsburgas „Penguins” un Ņūdžersijas „Devils”, kuras „cīnījās” par pēdējo vietu kopvērtējumā un tiek dēvēta par atklātāko tankošānu NHL vēsturē. Abas komandas, sevišķi sezonas beigās apzināti zaudēja spēles, bet sezonas beigās Pitsburgas komanda ieņēma pēdējo vietu, ieguva pirmās kārtas izvēles tiesības un draftā izvēlējās talantīgo spēlētāju Mario Lemjē. Vēlāk Pitsburgas komandas galvenais treneris Lou Angotti intervijā atzina tankošānu. Šāda darbības un draftā iegūtie spēlētāji ļāva katrai no komandām izcīnīt divus savu līgu čempionu titulus – Hjūstonai 1994. un 1995. gadā, bet Pitsburgai 1991. un 1992. gadā.

Lai novērstu acīmredzamas tankošanas atkārtosanos, abas līgas veica korekcijas drafta procesā, piemēram, NBA izveidoja loterijas sistēmas projektu, kuru turpmākajos gados pakāpeniski uzlaboja. Tomēr problēmas ar tankošānu, joprojām nav atrisinātas. 2018. gadā NBA uzlika 600 000,00 ASV dolāru lielu naudas sodu Dalasas „Mavericks” īpašniekam vien par to, ka viņš kādā intervijā izstāstīja, ka tikšanās ar spēlētājiem laikā teicis, ka šobrīd labākais risinājums ir zaudēt. Nedēļu pēc soda uzlikšanas, NBA komisārs Adams Silvers brīdināja komandas, ka tankošana gadījumā pret komandām tiks veiktas attiecīgas sankcijas. Viņš visām NBA komandām nosūtīja vēstuli, kurā uzsvēra, ka „situācijām, kad komandas ar nodomu zaudē spēles, līgā nav

⁷⁸ A History of Tanking. 2013. Pieejams: <https://ballnroll.com/2013/08/a-history-of-tanking/> – aplūkots 02.04.2020.

vietas [...] un aizdomu gadījumā var saņemt smagus sodus”.⁷⁹

Olimpiskajās spēlēs viens no acīmredzamākajiem tīšas zaudēšanas gadījumiem notika 2012. gada Londonas olimpisko spēļu sievietes badmintona dubultspēļu turnīra. Cīņā starp Ķīnas un Dienvidkorejas izlasēm, abas komandas saprata, ka stratēģiski izdevīgāk būtu zaudēt šo spēli, jo tad nākamajā sacensību kārtā pretī stātos ievērojami vājāki pretinieki. Mača laikā tiesnesis izteica komandām brīdinājumu par acīmredzamo nevēlēšanos spēlēt, jo abas komandas uzkrītoši bieži servēja volānus tīklā un ārpus laukuma robežām, kā arī acīmredzami vilka laiku. , kā Rezultātā no olimpiskajām spēlēm tika diskvalificētas astoņas dalībnieces „par noteikuma „neizmantoja savas labākās iemaņas” neievērošanu”⁸⁰. Darba autors piekrīt beisbola komandas Ņujorkas „Mets” ģenerālmenedžera Broudija Van Vegenena (Brodie Van Wagenen) viedoklim par tankošānu, kurā principā ir ietverta arī galvenā sporta sacensību jēga – „sportam galvenokārt jābūt tādām, lai laukumā izliktu visu un mēģinātu uzvarēt katru dienu.”⁸¹

Manipulāciju ar sporta sacensībām rašanās ir atkarīga no sacensību sportiskā un ekonomiskā konteksta un manipulācijas iespējām, kas jebkurā brīdī var parādīties šajā kontekstā. Lai arī daži manipulāciju veidi, piemēram, tankošana ir grūti pierādāmi, jo nav pietiekami sistemātiski, un netiek saistīti ar kriminālām organizācijām vai totalizatoru likmēm, tomēr arī šāda manipulācija var radīt zaudējumus totalizatoru kantoriem un ļaut nopelnīt komandu īpašniekiem, tāpēc nebūtu pieļaujama. Lai šādas darbības izskaustu, sporta līgām un organizācijām ir jāpiemēro lielāki naudas komandu īpašniekiem, savukārt spēlētāji par šādām darbībām starptautiskos turnīros, līdzīgi kā tas notiek ar dopinga lietošanu, būtu jādiskvalificē uz vairākiem gadiem. Aizvadīto gadu laikā ar iniciatīvu – mēģināt apkarot spēļu sarunāšanu – nākušas gan LOK, gan LFF, iesniedzot attiecīgus grozījumus Sporta likumā. Izpētot Eiropas valstu pieredzi, redzam, ka atsevišķas darbības var tikt sodītas arī Krimināllikuma ietvaros, tomēr Latvijai līdz šim tāda prakse nav bijusi.

2.2. Dopinga lietošanas izplatība

Specializētā ANO aģentūra UNESCO norāda, ka termins „dopinga lietošana” attiecas uz

⁷⁹ NBA komisārs brīdinājis komandas par tīšu zaudējumu sekām. 2018. Pieejams: <https://skaties.lv/sports/basketbols/nba-komisars-bridinajis-komandas-par-tisu-zaudejumu-sekam/> – aplūkots 02.02.2020.

⁸⁰ Bowen, J., Katz, R. S., Mitchell, J. R., Polden, D. J., Walden, R. Sport, Ethics and Leadership. New York. Routledge, 2017, p.260.

⁸¹ Mets won't know Cespedes timetable until after opener. 2019. Pieejams: <https://scores.nbcsports.com/mlb/story.asp?i=20190204155813069086008&ref=hea&tm=&src=> – aplūkots 02.02.2020.

„aizliegtu vielu vai metožu izmantošanu sportista treniņu un sporta rezultātu uzlabošanai”⁸². Ir praktiski neiespējami empīriski noteikt, cik lielā mērā sasniegumi profesionālajā sportā balstās uz nelikumīgu vielu lietošanu, vai citu dopinga metožu praktizēšanu. Tomēr problēmas aktualitāti var apjaust, jo cīņā pret to iesaistās pat Pāvests Francisks, kurš Eiropas Riteņbraukšanas savienības ikgadējā kongresa laikā savā uzrunā ir norādījis, ka sporta dopings un korupcija piesārņo pozitīvās vērtības un „(sportistiem) ir šī neparastā iespēja paziņot visiem, it īpaši jauniešiem, par dzīves pozitīvajām vērtībām un vēlmi to veltīt augstu un cēlu mērķu sasniegšanai. Pretstatā tam, kad pārņem citas intereses, piemēram, prestižs un peļņa. Es domāju par dopinga, negodīgumu, necieņu pret sevi un saviem pretiniekiem”⁸³.

Ar vārdu dopings maģistra darbā tiek saprasta nelegālu vielu vai metožu lietošana. Kaut arī antidopinga kontrole kļūst stingrāka, dopinga un tā maskēšanas metodes, arī tiek pilnveidotas. Kā bieži vien jau tas novērots citos noziegumos, arī dopinga gadījumā noziedzīgā pasaule intensīvi cenšas, izmantot jaunākās tehnoloģijas, un ir vienu soli priekšā dopinga noteikšanas metodēm.

Kā jau tika norādīts iepriekšējā nodaļā, profesionālā sporta ir liels ieinteresēto un iesaistīto personu loks, kuru varētu iedalīt trīs nosacītās grupās – patērētāji, organizatori un sportisti. Sportisti vairumā gadījumu paši var izlemt, vai lietot dopinga un riskēt ar savu veselību, vai nē. Iemesli tam, kāpēc sportisti lieto dopinga, arī ir dažādi, piemēram – balvas, nauda vai slava; spiediens, kuru rada gan treneri, līdzjutēji un sportista vecāki, gan no paša sportista tiekšanās uzvarēt un būt labākajam; traumu seku pārvarēšanai. Atkarībā no praktizētā sporta veida un attiecīgajam sporta veidam nepieciešamajām fiziskajām īpašībām, sportisti dopinga lietošanā saskata vienu vai vairākas no šīm priekšrocībām: palielināt un paātrināt ķermeņa atjaunošanās spējas pēc treniņa, ātrāk atjaunoties pēc traumas, palielināt spēku un muskuļu masu, samazināt svaru un tauku procentu organismā, palielināt izturību.

Vadošās ar sportu saistītās organizācijas, piemēram, SOK un WADA ir norādījušas, ka „aizliegto medikamentu lietošana ir krāpšanās un tā ir jānovērš, nosakot atbilstošus sodus”⁸⁴. Dopings ir kļuvis par galveno un sarežģītāko jautājumu sporta pasaulē, par kuru ir vērts nopietni

⁸² WHAT IS DOPING? 2017. Pieejams: <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/anti-doping/youth-space/what-is-doping/> – aplūkots 02.02.2020.

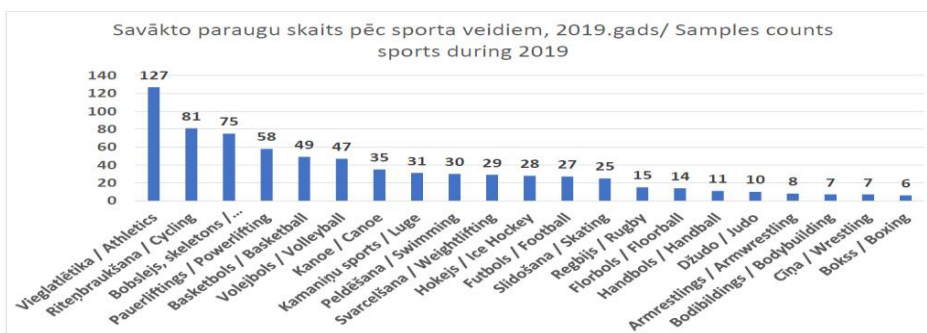
⁸³ Pope Francis: Doping and corruption polluting sport. 2019. Pieejams: <https://www.thelocal.it/20190310/pope-francis-doping-and-corruption-polluting-sport> – aplūkots 02.02.2020.

⁸⁴ Applying a health literacy lens to youth sport: a focus on doping prevention in Germany. 2017. Pieejams: <file:///C:/Users/ER/Downloads/ApplyingHLtoYouthSport-DopingPreveninginGermany-VamosSteinmann-2017.pdf> – aplūkots 02.02.2020.

padomāt, jo speciālisti joprojām cenšas saprast, kā un kāpēc tas notiek, un kā to novērst.

Attēls Nr.1

Visvairāk savāktie paraugi pēc sporta veidiem 2019. gadā (21 sporta veidi)⁸⁵

Analizējot tabulu un pēdējo četru gadu statistiku, redzams, ka Latvijā pārsvarā tiek veikti testi vieglatlētiem, riteņbraucējiem, bobslejistiem, basketbolistiem, futbolistiem, svārcēlājiem un pauerlīfinga sportistiem. Var redzēt, ka, 2018. un 2019. gadā tika veiktas gandrīz trīs reizes vairāk analīžu nekā iepriekšējos gados. Ne vienmēr analīžu daudzums nosaka arī konstatēto antidopinga noteikumu pārkāpumu skaitu, tomēr pēdējos divos gados tas bija rekordliels, attiecīgi septiņpadsmit 2018. gadā un deviņpadsmit 2019. gadā. Skaidrs arī, ka attiecīgās pārbaudes un to skaits var parādīt tikai tendences, bet ne reālu dopinga lietošanas apjomu. Šāda „selektīvā” antidopinga pārbaude rada teorētiskas šaubas, vai tiešām situācija kopš 2017. gada, kad pieķerts tika tikai viens sportists, ir krasī pasliktinājusies. Varbūt 2017. gadā tika pārbaudīti godīgie sportisti, vai arī sportisti, kuri mācēja noslēpt dopinga lietošanu.

Līdz 2018. gadam tika veikts mazāks pārbaužu skaits, jo finansējums trūkums liedza pilnvērtīgi īstenot antidopinga programmu, tāpēc dažos sporta veidos gada laikā tika pārbaudīti tikai daži sportisti. Uz iespējamo starptautisko saistību neizpildi norāda Veselības ministrijas izstrādātais konceptuālais ziņojums, kurā secināts, ka „ir nepietiekama valsts antidopinga organizācijas autonomija (Latvijā nacionālā antidopinga organizācija ir Valsts sporta medicīnas centra Antidopinga nodaļa). Tāpat minētajai nacionālajai antidopinga organizācijai nav nodrošināts pietiekams finansējums, lai pilnvērtīgi īstenotu Kodeksā un konvencijās noteiktās prasības”⁸⁶. Situācijas risināšanai un antidopinga sistēmas institucionālā modeļa atbilstības nodrošināšanai

⁸⁵ Latvijas Antidopinga biroja informācija par antidopinga pasākumiem. 2019. Pieejams:

https://antidopings.gov.lv/sites/default/files/inline-files/Statistika%202019.gads_18.03.2020_Rev.pdf – aplūkots 02.02.2020.

⁸⁶ Par konceptuālo ziņojumu "Par situāciju antidopinga jomā Latvijā un nepieciešamajām izmaiņām". Latvijas Vēstnesis, 193, 28.09.2017. OP numurs: 2017/193.19.

izveidoja Latvijas Antidopinga biroju (turpmāk tekstā – Birojs) kā atsevišķu tiešās pārvaldes iestādi veselības ministra pārraudzībā. Izveidojot Biroju, tika nodrošināta Latvijas antidopinga organizācijas autonomija. Biroja misija ir „tīrs sports – lai sacensības būtu un paliktu godīgas”⁸⁷.

Pēc maģistra darba autora domām, juridiski vienlīdzības princips netiek pārkāpts, jo teorētiski var pārbaudīt visus sportistus. Taču praksē ir novērojama acīmredzama finansiālā nevienlīdzība. Katru gadu tiek veiktas ne tikai valsts apmaksātas dopinga analīzes, bet Birojs arī veic dopinga analīzes maksas pakalpojumus. 2019. gadā tika veiktas 78 dopinga analīzes kā Biroja maksas pakalpojums. Par šo pakalpojumu maksāja institūcija vai organizācija, kura pasūtīja dopinga analīzes, piemēram, nacionālās sporta veidu federācijas. Ne visas federācijas var atļauties veikt maksas dopinga analīzes vai nepieciešamo analīžu skaitu. Dopinga pārbaūžu selektivitāte nozīmē arī selektīvu dopinga lietošanas izplatības perspektīvu. No 1992. līdz 2013. gadam tika konstatēti 36 antidopinga noteikumu pārkāpumi, tas ir tikpat cik 2018. un 2019. gadā kopā. Sankcijas par dopinga lietošanu var piemērot ne tikai pašam sportistam, bet arī sportista atbalsta personālam, piemēram, treneriem, sporta mediķiem utt. Lai sportistu apkalpojošajam personālam varētu piemērot sankciju, jābūt pietiekamiem pierādījumiem, ka viņi zināja par dopinga lietošanu.

Lai sniegtu pilnīgāku priekšstatu par dopinga izplatību, oficiālās statistikas analīze jāpapildina ar pētījumu datiem un ekspertu viedokļiem. Ar dopinga saistītajām darbībām ir sava specifika, un jāpiebilst, ka maģistra darba autors izvairās no termina latentais noziegums lietojuma dopinga kontekstā, jo par manipulācijām ar sporta sacensībām Krimināllikumā iekļauts atsevišķs pants, bet par dopinga lietošanu nav, un dopinga sakarā kriminālatbildību iespējams piemērot tikai ļoti retos gadījumos. Tā vietā tiks apskatīti oficiālie un neoficiālie dati par dopinga lietošanas izplatību. Pētījumu dati ir īpaši svarīgi, lai novērtētu nekur neregistrēto dopinga lietošanas izplatību, īpaši tāpēc, ka oficiālā statistiskā, kā jau tika minēts iepriekš, nav spējīga pilnībā atklāt reālo situāciju. Latvijā ir veikti un publiski pieejami vien daži dopinga zinātniskie pētījumi un tajos aptaujāts ir neliels cilvēku skaits. Viens no iemesliem, kāpēc dažreiz šādu pētījumu rezultāti netiek publiskoti varētu būt kāda konkrēta sporta veida nediskreditēšana.

No pētījumu centra SKDS pētījuma „Sabiedrības viedoklis par dopinga lietošanu sportā” konstatējams, ka cilvēki nesaistīja dopinga lietošanu ar krāpšanu sportā. Apgalvojumam „dopings nav krāpšana, jo tā lietošana sportā ir normāla parādība” piekrita 7% respondentu, vēl 14% respondenti izvēlējās atbildi – grūti pateikt. Tas nenozīmē to, ka respondenti kopumā atbalsta

⁸⁷ Par mums. 2019. Pieejams: <https://antidopings.gov.lv/par-mums> – aplūkots 02.02.2020.

dopingu sportā, bet gan to, ka vien retais saista dopinga lietošanu ar manipulāciju ar sporta sacensībām. Aptaujas hipotēzei piekrīt daži sporta ārsti, piemēram, Rīgas „Dinamo” un Latvijas hokeja izlases ārsts Āris Aivars par dopinga lietošanu saka „nosakām sešas – astoņas vielas, kuras nedrīkst lietot, bet pārējās atļaujam, jo cilvēks sevi atdevis profesionālam sportam un tas pats par sevi nav veselības kalve, bet gan veselības bojāšana”⁸⁸. Lai arī pētījumā nav izskaidrots, kāpēc respondenti nesaista dopinga lietošanu ar manipulāciju (tas nebija pētījuma mērķis), var pieņemt, ka diez gan daudz respondentu uzskata, ka visi sportisti kaut ko lieto, kas savukārt noved pie atziņām, ka visi maldina visus vai arī ka neviens nevienu nemaldina, jo dopinga vai dopinga metožu lietošana ir pašsaprotama un izplatīta sportistu vidū.

Dopings nav tikai anaboliskie steroīdi, stimulējošas vielas un narkotikas, bet arī, piemēram, manipulācijas ar asinīm un asins komponentiem un gēnu un šūnu dopings, kuru lietošanu praktiski nevar noteikt. Tā saucamo „asins dopinga” izstrādāja Latvijas Sporta akadēmijas profesors I. Auliks un tam ir divas metodes - tiešā, kas ietver asins (tās pašas asins grupas) pārliešanu, un netiešā, kas izmanto hormonu injekcijas. Rezultātā tiek uzlabota muskuļu apgāde ar skābekli, kas palīdz sportistam darboties augstas slodzes režīmā daudz ilgāk. Sportistu mahinācijas ar dopinga lietošanu ir sasniegušas tādu līmeni, kurš faktiski ir maksimāli pietuvojies gēnu inženierijai. Gēnu un šūnu dopinga lietošanu WADA jau 2003. gadā iekļāva aizliegtu vielu un metožu sarakstā.

Teorētiski ir iespējams sportistam ar vīrusa palīdzību organismā ieviest laboratorijā izveidotu gēnu, kas, piemēram, veicinās muskuļu augšanas hormonu vai labākai muskuļu apgādei ar skābekli nepieciešamo sarkano asinsķermenīšu rašanos. Lai atklātu muskulī ievadītu gēnu preparātu, vajadzētu ņemt sportista muskuļa paraugu, jo to praktiski neiespējami atklāt asins vai urīna analīzēs. Šāda traumējoša pārbaudes metode nav pieņemama ne sportistiem, ne pārbaudzējiem. Pašlaik nav uzticamu metožu, kas varētu atklāt gēnu dopinga lietošanu, tomēr „šāda „revolucionāra” gēnu pārbaudes metode, pret dopinga blēžiem, varētu būt gatava jau līdz nākamā gada olimpiskajām spēlēm Tokijā”⁸⁹. Jaunajai metodei ir nepieciešams tikai viens asins piliens, kurš tiek izžāvēts un tad pētīts. Šī metode, iespējams, varēs noteikt, vai ir izmantots asins dopings, nedēļas un pat mēnešus pēc tā lietošanas.

⁸⁸ Latvijas hokeja izlases ārsts Aivars: Ar Ozoliņu reiz gandrīz sakāvāmies. 2019. Pieejams: <https://www.la.lv/lidzas-dzelzs-vmiem> – aplūkots 02.02.2020.

⁸⁹ ‘Groundbreaking’ gene test to detect doping may be ready for Tokyo 2020. 2019. Pieejams: <https://www.theguardian.com/sport/2019/nov/05/ioc-gene-testing-dope-cheats-tokyo-olympics-athletics> – aplūkots 02.02.2020.

Iespējams, ka metodes izmantošana 2020. gadā vēl netiks ieviesta, jo Covid-19 pandēmija ieviesa korekcijas visas pasaules dienaskārtībā un Olimpiskās spēles tika pārceltas uz 2021. gadu. Lielbritānijas antidopinga aģentūra paziņoja, ka pandēmijas laikā krietni samazina savu aktivitāti, bet dažas citas, piemēram, Kanādas, antidopinga aģentūras paziņoja, ka tās uz laiku pārtrauc savu sportistu pārbaudīšanu. Tomēr WADA prezidents Vitolds Banka (Witold Bańka) brīdināja, ka „testēšana nav vienīgais ierocis. [...] Mēs jūs pieķersim. Sportistiem šis laiks nebūtu jāuztver kā brīdis, kad lietot dopingus”⁹⁰.

2.2.1. Dopinga lietošanas izplatība komandu sporta veidos

Maģistra darba apjoma ierobežojuma dēļ nav iespējams apskatīt dopinga lietošanas izplatību visos sporta veidos un visās sporta spēlēs, tāpēc darba autors izvēlējies apskatīt Latvijā populārākos un redzamākos sporta spēļu veidus: basketbolu, hokeju un futbolu, kā arī e-sportu. Analizējot dopinga izplatību šajās sporta spēlēs, tika izmantotas publiski pieejamas intervijas, konfidenciāli tika intervēti hokeja, futbola un basketbola, spēlētāji, treneri un amatpersonas, un pētīti ārzemēs veikto pētījumu dati.

Latvijā nav bijis daudz tādu gadījumu, kad, darba autora izvēlētajos komandas sporta veidos, par dopinga lietošanu tiek pieķerti sportisti. Tomēr pieķerto sportistu skaits pēdējos gados ir audzis, jo proporcionāli ir palielināts arī testēšanas apmērs. Pasaules populārākajā komandas spēļu sporta veidā – futbolā dopinga skandāli ir bijuši ļoti maz. Viens no pēdējiem bija 2018. gadā, kad Brazīlijas futbolista organismā tika atrasta aizliegta viela – hidrohlortiazīds, kura tiek izmantota, lai slēptu citu vielu pēdas. Latvijā par dopinga lietošanu nav pieķerts neviens futbolists.

Soču olimpiskajās spēlēs Latvijas hokeja izlases spēlētāji Vitālijs Pavlovs un Ralfs Freibergs tika pieķerti aizliegto vielu lietošanā. Ņemot vērā šo gadījumu, no 2019./2020. gada sezonas sākuma „LHF ir iekļauta jaunajā IIHF un WADA sadarbības programmā, kas paredz pastiprināti kontrolēt U-18, U-20 un pieaugušo izlasi”⁹¹. Savukārt 2019. gadā IIHF par kokaīna lietošanu uz četriem gadiem diskvalificēja Krievijas hokejistu Jevgēņiju Kuzņecovu, kurš par šādu antidopinga noteikumu pārkāpumu, saņēma diskvalifikāciju no IIHF sacensībām.

⁹⁰ Coronavirus will not be opportunity for drug cheats says WADA chief. 2020. Pieejams: <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-doping-banka-inter/coronavirus-will-not-be-opportunity-for-drug-cheats-says-wada-chief-idUSKBN21E346> – aplūkots 02.04.2020.

⁹¹ Latvijas hokeja izlases šosezon pastiprināti pārbauda WADA dopinga kontrolieri. 2020. Pieejams: <https://sports.tvnet.lv/6896432/latvijas-hokeja-izlases-šosezon-pastiprinati-parbauda-wada-dopinga-kontrolieri> – aplūkots 02.04.2020.

IIHF noteica V. Pavlovam 18 mēnešu diskvalifikāciju. Spēlētājs skaidroja, ka par neatļautās vielas klātbūtni uztura piedevā nav zinājis, un šo preparātu bija ieteicis hokeja kluba Rīgas „Dinamo” ārsts Āris Aivars. Ņemot vērā šos apstākļus un to, ka ārsts apstiprināja savu nevērību (uz vienas no etiķetēm aizliegta viela nebija norādīta, bet uz otras tā bija norādīta preparāta sastāvā), spēlētājam netika noteikts lielāks sods.

No šī gadījuma var secināt, ka sportisti bieži vien uzticas ārstiem un paši nemaz nepārlicinās, vai konkrētajās zālēs vai uztura bagātinātājā nav vielas, kuras lietot ir aizliegts. Bijušais Latvijas hokeja izlases vārtsargs, raidījumā „eXi” norādīja, ka par visiem 100% uzticējies ārstu dotajiem „pulverīšiem” un, ja „ārsts pasaka, ka šis ir, lai atjaunotos... bliežam iekšā”⁹². Intervijā darba autoram paļaušanos uz speciālistiem apstiprināja arī hokejists, kas savulaik aizstāvējis Latvijas karoga krāsas junioru čempionātos, Mārtiņš Roštoks, norādot, ka „ārsti deva dažādus vitamīnus un uztura bagātinātājus [...], bet neviens tā sastāvu nepārbaudīja, jo uzticējās”⁹³.

Lai arī darba autoram, gan BK „Līvānu stikls” treneris E. Cimars, gan FIBA licencētais tiesnesis I. Baumanis, kuri abi savulaik bijuši basketbolisti un spēlējuši basketbolu diez gan augstā līmenī, intervijās noliedza, ka basketbolā būtu bijušas, vai joprojām ir problēmas ar dopinga, tomēr visvairāk skandālos, kas saistīti ar aizliegtu vielu lietošanu tiek iesaistīti basketbolisti. Latvijā pieķerti kopumā 7 basketbolisti, no kuriem 5 ir latviešu basketbolisti un 2 ir no ASV, bet spēlējuši Latvijā. Divi no viņiem lietojuši anaboliskos steroīdus, četri marihuānu un viens kokaīnu.

Aizliegto vielu lietošanas izplatību basketbolā apstiprina arī 27 gadus NBA galvenā trenera amatā pavadījušais Džordžs Karls (George Karl), kurš visvairāk uztraucās „par preparātiem, kas uzlabo sportiskos rezultātus: steroīdi, cilvēka augšanas hormoni un tamlīdzīgiem. Skaidri redzams, ka vairāki NBA basketbolisti lieto dopinga”⁹⁴. Arī bijušais Latvijas izlases spēlētājs Kristaps Valters, darbā iepriekš minētajā, raidījumā „eXi” atzina, ka lietojis aizliegtas vielas starpsezonā, kad atkopies no traumām. Piemēram, NBA, kas ir lielākā basketbola līga pasaulē, starpsezonā neveic pārbaudes spēlētājiem uz marihuānas klātbūtni organismā un tā ir piekritusi „neveikt

⁹² Sporta uzturs un dopinga lietošana, prēmijas, līgumsodi un "eXu" atmiņas (0:15:30 – 0:25:00 min.). 2019. Pieejams: http://sportacentrs.com/raidijums_exi/27122019-9_exi_sporta_uzturs_un_dopinga_lietosana – aplūkots 02.02.2020.

⁹³ Intervija – Roštoks, M. Par manipulācijām ar sporta sacensībām. Garkalne, 10.04.2020.

⁹⁴ George Karl Says NBA Has Issues with Performance-Enhancing Drugs. 2016. Pieejams: <https://bleacherreport.com/articles/2683780-george-karl-says-nba-has-issues-with-performance-enhancing-drugs> – aplūkots 02.02.2020.

narkotiku testu spēlētājiem, kamēr sezona ir apturēta koronavīrusa dēļ”⁹⁵.

Dažādās valstīs, sporta federācijās un līgās ir atšķirīga attieksme pret dopingu un vielas, kuras aizliegts lietot, atšķiras. Īpaši sarežģīti ir ar Ziemeļamerikas profesionālo līgu attieksmi pret dopingam līdzīgām vielām. Piemēram, IIHF diskvalificēja J. Kuzņecovu, bet NHL viceprezidents norādīja, ka viņi nevar sodīt Kuzņecovu par dopingu, jo kokaīns, NHL neesot aizliegto vielu sarakstā. Arī Latvijas hokejisti diskvalifikācijas laikā turpināja karjeru Ziemeļamerikā.

Narkotiku lietošana sevišķi izplatīta ir profesionālajās Ziemeļamerikas līgās, tomēr oficiālā kriminālā statistikā tas gandrīz netiek atspoguļots gan dabisku, gan mākslīgu šādu darbību latentuma dēļ. Dabiska latentuma iemesls ir sporta subkultūra, nezināšana, ka ir jāinformē tiesībsargājošās iestādes, un nevēlēšanās tās informēt. Cilvēkiem, piemēram, apšaubā kokaīna, kā dopinga, nozīmi hokejista snieguma uzlabošanā vai uzskata, ka jāsoda tad, kad tiks pieķerts „īsta” dopinga – anabolisku steroīdu lietošanā. Mākslīgais latentums ir saistīts ar iespējamo nevēlēšanos graut Latvijas vai kādas citas valsts vai arī noteiktas sporta līgas prestižu. Lai arī oficiālie pārstāvji to negrib atzīt, narkotikas ir liela problēma Ziemeļamerikas sporta līgās. Piemēram, kokaīns, kā minēja viceprezidents Viljams Deilijs (William L. Daly), NHL nav dopings, bet gan „vardarbību izraisoši preparāts”. Atsevišķie gadījumi nonāk plašsaziņas līdzekļos, bet lielāko daļu no lietotājiem neviens, un nekad nepārbauda.

Vienīgajā spriedumā krimināllietā, kas netieši saistīts ar dopinga izplatību sportā, arī ir saskatāma tolerance pret dopingu. Šajā lietā apsūdzētais bez nolūka realizēt, neatļauti iegādājās gandrīz 70 g smagu iepakojumu ar baltas krāsas pulverveida vielu, kas satur 22,4642 g kokaīna. Kokaīns saskaņā ar spēkā esošiem 2005. gada 8. novembra Ministru kabineta noteikumiem Nr. 847 „Par Latvijā kontrolējamām narkotiskajām vielām, psihotropajām vielām un prekursoriem” ir ļoti bīstamā narkotiskā viela. Aizliegtās vielas apjoms pārsniedz likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās laiku un kārtību” 2.pielikumā noteikto kokaīna nelielo apmēru – 5 g.

Lietā apsūdzētais tiek raksturots pozitīvi. Viņš piedalījies daudzos cīņas turnīros, ir Latvijas Pankrationa izlases sportists un aktīvi iesaistīts arī dažādos projektos saistībā ar jauniešu sporta attīstību un popularizējot sportu jauniešu vidū. Apsūdzētais apgalvoja, ka „narkotiskās vielas viņš iegādājies tikai personīgai lietošanai kā dopingu labāku sportisko rezultātu sasniegšanai. Tādējādi

⁹⁵ Report: NBA, NBPA Agree Not to Drug-Test Players During Coronavirus Hiatus. 2020. Pieejams: <https://bleacherreport.com/articles/2881247-report-nba-nbpa-agree-not-to-drug-test-players-during-coronavirus-hiatus> – aplūkots 02.04.2020.

ar nozieguma izdarīšanu /pers. A/ ir vēlējies reāli nodarīt kaitējumu vienīgi pats savai veselībai, kas zināmā mērā mazina nozieguma sabiedrisko bīstamību”⁹⁶ Tiesa izvērtēja situāciju, ievērojot taisnīguma un humānisma principus un ņemot vērā samērību starp sabiedrības interešu aizstāvību un apsūdzētajam noteiktajiem cilvēka pamattiesību ierobežojumiem, un atzina, ka tai ir radusies pārlicība, ka apsūdzētais turpmāk neizdarīs likumpārkāpumus un par lietderīgāku un audzinošāku šajā gadījumā ir noteikt tieši pārbaudes laiku, nevis izolēt viņu no sabiedrības. Turklāt, ja nosacīti notiesātais pārbaudes laikā izdara jaunu noziedzīgu nodarījumu, viņam piespriests brīvības atņemšanas sods ir izpildāms reāli.

Iespējams, ka apsūdzētā nosacīta notiesāšana ir taisnīgs, atbilstīgs un samērīgs sods, kas atbilst soda mērķim un soda veida ietekmējošajiem apstākļiem, kā arī soda preventīvo mērķu sasniegšanai. Darba autors uzskata, ka netika ņemts vērā, tas ka apsūdzētais neatļauti iegādājās gandrīz 70 gramus ļoti bīstamas narkotiskās vielas. Tas, ka nepilni 70 grammi šī pulvera saturēja tikai nepilnu 22,5 g kokaīna nav apsūdzētā nopelns. Tas tikai parāda kādos apmēros tiek atjauktas narkotiskās vielas, tās tirgojot. Kokaīns, piemēram, tiek atšķaidīts ar laktozi un glikozi, bet kā piemaisījumus izmanto lidokaīnu, kofeīnu, u.c. Apjoms, 70 grammi, ir pietiekami liels, lai radītu aizdomas, vai tiešām narkotikas tika iegādātas bez nolūka tās realizēt. Lai arī sākotnēji tika uzsākta pirmstiesas izmeklēšana kriminālprocesā par narkotisko vielu glabāšanu un pārvadāšanu realizācijas nolūkos lielos apmēros, tomēr no spriedumā šādas apsūdzības nav minētas. Tiesā nereti ir pierādījumu trūkums vai ir nepietiekami pierādījumi, lai apsūdzēto varētu saukt pie kriminālatbildības arī par narkotisko vielu realizāciju.

Tiesa arī nav iedziļinājusies, vai tiešām šīs narkotiskās vielas ir saistītas, paredzētas un tās lieto, lai sasniegtu labāku sportisko rezultātu, kā to norādījis apsūdzētais. Tomēr tiesa, kā noprotams no sprieduma, dopinga lietošanu uzskatīja kā mīkstinošu apstākli. Arī Policija nav aktīva dopinga apkarošanā, tā meklē narkotikas, bet, ja atrod tableti un saprot, ka tā nesatur narkotiskas vai psihotropas vielas, tad tālāk nekādas darbības neseko, jo trūkst resursu vai nav atstrādāta turpmākā rīcības sistēma. Neoficiālā sarunā to maģistra darba autoram atzina arī policijas pārstāvji. Policijai saskaras arī ar tīras narkotiskās vielas apmēra problēmu, piemēram, veicot izmeklēšanas eksperimentu policijas darbiniekam, kāds piedāvā iegādāties narkotisku vielu lielā apmērā. Policists nopērk piedāvāto daudzumu vielas un aiztur tā pārdevēju, bet pēc ekspertīzes

⁹⁶ Saldus rajona tiesas 2015. gada 29. septembra spriedums lietā Nr. 11270000815. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/244645.pdf> – aplūkots 02.02.2020.

veikšanas izrādās, ka pārdotā viela nesatur pietiekami daudz tīras narkotiskas vielas, lai varētu saukt pie atbildības par lieliem apmēriem.

Kāpēc sportisti sāk lietot narkotikas vai spēcīgas iedarbības medikamentus? Jo profesionālais sports ir nežēlīgs, sāpīgs un prasīgs. Ja sportistam, kas sāp un viņš nevar piedalīties spēlē, tad uz viņa vietu komandā rindā gaida vairāki desmiti cilvēku. Sportistiem bieži nav citas izejas, kā meklēt citus ne vienmēr atļautus veidus kā cīnīties ar sāpēm un pastāvīgo spriedzi. Ne velti Ziemeļamerikā ir izplatītas rehabilitācijas iestādēs, kas ārstē no dažādu veidu atkarībām. Cīnoties ar sekām, nevis cēloņiem, līga var spēlētājiem piespiest piespiestu ārstēšanos šādās iestādēs (neizejot ārstēšanās kursu, spēlētājs nedrīkst pārstāvēt komandu).

Komandas spēļu sporta veidos nav izplatīts „klasiskais” dopings, piemēram, anaboliskie steroīdi, bet izplatīta ir narkotisko vielu lietošana. Iespējams, tas ir tāpēc, ka tas ir komandas sports un uzvarēt kādu spēli vienatnē bieži vien nav iespējams. M. Roštoks norāda, ka anaboliskie steroīdi nav izplatīti sporta spēlēs, jo „gadījumos, kad sportists nepārvalda spēles rīkus (nūju, ripu, bumbu utt.), ja viņš nav „gudrs spēlētājs” un „neredz laukumu”, vai neizprot spēles situāciju, to ar dopingu, uzlabot nevar. Ar spēku, ātrumu vai izturību vien mūsdienās nepietiek”⁹⁷.

Arī e-sportā tāpat kā ierastajos komandu sporta veidos pastāv problēmas ar dopinga lietošanas izplatīšanos. Dopīngam e-sportā ir vairāki veidi. Daži veidi, kurus lietojot var uzlabot savu sniegumu, ir, aizliegti arī tradicionālajā sportā, savukārt citi veidi (turpmāk – e-dopings) pastāv tikai kibertelpā. E-dopīnga vielu uzdevums ir uzlabot tieši intelektuālo aktivitāti, lai palīdzētu sportistiem koncentrēties, ātri reaģēt uz izmaiņām spēlē kā arī mazināt nogurumu. E-sporta integritātes koalīcijas priekšsēdētājs ir aicinājis nacionālās un starptautiskās antidopīnga organizācijas sniegt e-sportam lielāku atbalstu cīņā pret veikspēju uzlabojošām vielām. Vadošā e-sporta līga pasaulē, saskaņā ar WADA izstrādātajiem noteikumiem, publiskoja aizliegto vielu sarakstu, un „Vācijas Nacionālā antidopīnga aģentūra (NADA) brīdināja, ka jebkurš spēlētājs, kurš pieķerts, izmantojot kādu no tām, tiks sodīts. WADA atkārtoja brīdinājumu un aņņēmās uzraudzīt e-sportu „visu diennakti””⁹⁸.

2.2.2. Dopīnga lietošanas izplatība spēka, ātruma un izturības sporta veidos

Kritiskākā zona dopīnga lietošanā ir spēka, ātruma un izturības sporta veidi, kurus maģistra

⁹⁷ Intervija – Roštoks, M. Par manipulācijām ar sporta sacensībām. Garkalne, 10.04.2020.

⁹⁸ Anti-doping efforts still in their infancy in eSports. 2016. Pieejams: <https://www.dw.com/en/anti-doping-efforts-still-in-their-infancy-in-esports/a-39783790> – aplūkots 02.04.2020.

darbā pārstāv vieglatlētika, pauerliftings, bodibildings un bokss. Atlases kritēriji šādai izvēlei pirmajiem trīs porta veidiem bija, tas ka šie ir pēdējos gados visvairāk testētie un „riska grupas” sporta veidi. Boksu darba autors izvēlējās, ņemot vērā Maira Brieža panākumus un šī sporta veida popularitātes pieaugumu Latvijā. Kā jau darbā tika norādīts iepriekš, nav zināmi precīzi dati par to, kāda ir dopinga lietošanas izplatība, bet, piemēram, aptaujā konstatēts, ka anaboliskos steroīdus kaut reizi mūžā ir lietojuši aptuveni 1 000 000 amerikāņu. Anaboliskie steroīdi tika radīti, lai palīdzētu asinīs uzturēt normālu vīrišķā hormona testosterona līmeni to vīriešu organismā, kuriem tas pārāk zems, un lai veicinātu vīrišķo dzimumspazmju veidošanos. Anaboliskie steroīdi imitē testosteronu un tāpēc tos izmanto muskuļu masas audzēšanai, kā arī tie palīdz attīstīt ātruma, veiklības vai spēka īpašības. Pētījumā noskaidrots, ka „lielākā daļa cilvēku, kuri neatbilstoši lieto steroīdus, ir divdesmit un trīsdesmitgadīgi vīrieši svarcēlāji, kuri nav profesionāli sportisti”⁹⁹.

Neskatoties uz to, ka anaboliskos steroīdus pārsvarā lieto vīrieši, lietošanas riska grupā ietilpst arī sievietes, kas nodarbojas ar dažādiem svaru celšanas sporta veidiem un pusaudži. Eiropas čempiones lodes grūšanā Heidi Krīgeres (Heidi Krieger) ir zināmākais dopinga gadījums, kurš atstājis neatgriezenisku iespaidu uz cilvēka veselību, jo „anabolisko steroīdu lietošanas rezultātā (fizioloģisko un psiholoģisko izmaiņu rezultātā) bija spiesta nomainīt dzimumu – tagad viņa ir Andreass Krīgers”¹⁰⁰. Dopingu viņai deva treneris, un pati sportiste nezināja, ka lieto kādas aizliegtas vielas.

Anaboliskie steroīdi ir milzīga problēma mūsdienās populārajos fitnesa klubos un trenāžieru zālēs, kurās bieži vien kopā trenējas vieglatlēti, pauerliftinga un bodibildinga pārstāvji. Tajās, nereti atklāti, piedāvā dažādus aizliegtus preparātus, jo „mums Latvijā tas tiek uzskatīts par normālu treniņa sastāvdaļu. Tas ir normāli, jo to dara visi [...] Latvijā lielākā daļa lietotāju nestratē sacensībās”¹⁰¹.

Par nelegālu vielu tirgošanu „no rokām” un uzticēšanos šādiem pārdevējiem liecina arī tiesas spriedums, kurā apsūdzētā persona, kurai nebija atļaujas ievest Latvijas Republikas teritorijā psihotropās vielas, internetā pasūtīja no Meksikas uz Rīgu nogādāt kapsulās (19 173 gab.) safasētu vielu, kas saturēja aptuveni 217,6 g psihotropās vielas efedrīna, t.i., lielā apmērā. Apsūdzētais

⁹⁹ Are Steroids Only Used by Athletes? 2019. Pieejams: <https://www.therecoveryvillage.com/teen-addiction/faq/are-steroids-only-used-by-athletes/#gref> – aplūkots 02.02.2020.

¹⁰⁰ Krauksts, V. ĢENĒTIKA SPORTĀ. [B.v.], SIA „Drukātava”, 2007, 68 lpp.

¹⁰¹ Latvijas 'problemātiskais' sporta veids – pauerliftings. Dopings ir milzīga problēma. 2014. Pieejams: https://www.delfi.lv/sports/news/other_kinds/other/latvijas-problematiskais-sporta-veids-pauerliftings-dopings-ir-milziga-problema.d?id=45266872 – aplūkots 02.02.2020.

pārkāpa Latvijas Republika likuma „Par narkotisko un psihotropo vielu un zāļu likumīgās aprites kārtību” 17.panta prasības, saskaņā ar kurām: „II un III sarakstā iekļauto vielu un zāļu starptautiskajā tirdzniecībā drīkst iesaistīties tikai tās personas, kurām ir šā likuma 9.pantā minētā licence”¹⁰². Apsūdzētais pirmstiesas liecībās norādīja, ka viņš nolēma nopelnīt, tirgojot tauku dedzinātāju ārpus veikala.

Šajā tiesas sēdē viens no aizstāvības lieciniekiem liecināja, ka viņš „ir Powerliftinga čempions, daudzkārtējs Latvijas čempions, pasaules kausu ieguvējs. [...] Pie viņa (apsūdzētā) iegādājās proteīnus, vitamīnus – sporta uzturu. [...] produkti ir bijuši labi, viņam nav bijuši pārkāpumi – diskvalifikācijas un citi pārkāpumi. Pats nav cietis no negodprātīgiem ražotājiem, bet /pers. CM/, viņa draugs un vairākkārtējs Eiropas un pasaules čempions, ir cietis no preparātu lietošanas. Reiz viņa organismā tika atrastas aizliegtas vielas, kuras viņš, nezinot, ir lietojis kā vitamīnus vai uztura bagātinātājus un gala rezultātā tas viņam beidzās ar diskvalifikāciju [...]. Tā viela, kas tika atrasta, viņam, kā svarcēlājam, absolūti nebija vajadzīga. Pēc tā var secināt, ka ražotāji liek klāt kaut kādas vielas, kas nav atļautas un kas kādreiz var nospēlēt ļaunu joku ar cilvēku”¹⁰³.

No šī sprieduma var izdarīt sekojošus secinājumus – ne tikai jaunieši un amatieri fitnesa zālēs, bet arī profesionāli sportisti, kas ir medaļnieki vai pat čempioni savos sporta veidos, mēdz uzticēties maz pazīstamiem cilvēkiem un, ārpus legālajām sporta uztura tirdzniecības vietām, iegādāties no viņiem uztura bagātinātājus; sportisti bieži vien uzskata, ka ražotāji pievieno neatļautās vielas un neaizdomājas, ka to arī bez ražotāja ziņas var paveikt virkne citu cilvēku; nemācās no kolēģu, kuru organismā tika atklātas aizliegtas vielas, kuras viņi pašiem to neapzinoties lietoja, kļūdām un paļaujas, ka viņu piegādātājs, atšķirībā no dopingā pieķerto sportistu piegādātājiem, ir godīgs.

Sporta nozarē pastāv uzskats, ka vismaz 20% gados jaunu vīriešu, kas trenējas bodibildingā, svarcelšanā un pauerliftingā lieto dopingu, jo tādējādi tie spēj ar mazāku darbu gūt labākus rezultātus. WADA publicētajos antidopinga pārbaudes skaitļos redzams, ka dopinga lietošana gandrīz trīs reizes izplatītāka ir neolimpiskajos sporta veidos, bet procentuāli mazāk izplatīta lielo sporta veidu pārstāvju vidū. Bodibildingā un pauerliftingā sportisti nereti paļaujas uz to, ka iespēja

¹⁰² Narkotisko un psihotropo vielu un zāļu, kā arī prekursoru likumīgās aprites likums. Latvijas Vēstnesis, 89, 23.05.1996.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 12, 20.06.1996.

¹⁰³ Rīgas rajona tiesas 2014.gada 19.novembra spriedums lietā Nr. 15890014511. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/204224.pdf> – aplūkots 02.02.2020.

sacensībās satikt dopinga kontrolierus irniecīga, un līdz ar to uzskata, ka viņi, neesot augsta līmeņa sportisti, netiks pārbaudīti. WADA antidopinga pārbaudes skaitļi (skatīt 1.pielikumu) rāda, ka vidēji vienā gadā pozitīvas dopinga proves ir 18,3% procentiem Bodibildēru.

Savukārt pauerliftingā ir izveidojušās divas vides – viena, kura cīnās pret dopingu lietošanu un otrā, kur to lieto, atklāti reklamē un piedāvā. Daudzi sportisti oficiālajās sacensībās nemaz nepiedalās, jo ir daudz alternatīvo organizāciju, kur valda savi likumi un dopinga pārbaudes nenotiek. Oficiālajos turnīros dopinga lietošanā tiek pieķerts liels skaits sportistu un pauerliftings ik gadu ir viens no līderiem pozitīvo analīžu skaita ziņā.

Grūti ir atrast kādu sporta veidu, kurš varētu būt vēl populārāks par vieglatlētiku, tāpēc skandāliem, kas saistīti ar dopinga lietošanu šajā sporta veidā, uzzina krietni lielāka auditorija. Lai arī procentuāli ne tik lielos apmēros kā bodibildingā un pauerliftingā, dopinga lietošana skaitliski ir izplatīta arī vieglatlētikā. No maģistra darba 1.pielikuma var secināt vieglatlētikā tiek pieķerti tikai 0,93% pārbaudīto sportistu, bet, izrēķinot vidēji gadā pozitīvo analīžu skaitu, cipars ir liels – 294 cilvēki. Jāprecizē, ka šajā ciparā iekļūst pilnīgi visas pozitīvās dopinga proves un no tām netiek izdalīti gadījumi, kad sportistam piemērots terapeitiskās lietošanas izņēmums vai veikti vairāki testi, lai apstiprinātu pozitīvās analīzes par vienu un to pašu sportistu. Zināmākie sportisti, kas pieķerti dopinga lietošanā, ir bijušais pasaules rekordists 100 metru sprintā Tims Montgomerijs (Tim Montgomery), 2017. gada pasaules čempions 100 metru sprintā Džastins Getlins (Justin Gatlin), Olimpiskā čempione Meriona Džonsa (Marion Jones) u.c. Pēc atkārtotām Londonas olimpisko spēļu dopinga provju pārbaudēm, kurās atklātas anaboliskā steroīda oksandrolona pēdas, 2019. gada tāllēcēja Ineta Radeviča saņēma divu gadu diskvalifikāciju. Tobrīd viņa jau bija paspējusi noslēgt sportistes karjeru, bet dopinga skandāla rezultātā I. Radevičai nācās atkāpties no Latvijas Vieglatlētikas savienības prezidentes amata.

Skaitļi liecina, ka boksā vidēji gadā pozitīvi ir 1,8% no veiktajiem testiem (skatīt 1.pielikumu). 2015. gada pasaules čempions, Īrijas bokseris Maiklam Konlans uzskata, ka „es ticu, ka lielākā daļa boksa spicē esošo puīšu lieto dopingu. [...], man nekad nekas nav ticis piedāvāts, man nav arī iespējas to pierādīt, bet jūs redzat, ka puīši tiek pieķerti šur un tur”¹⁰⁴. Zināmākais dopinga lietošanas gadījums varētu būt, kad 2008. gadā, pēc Latvijas čempiona titula izcīnīšanas,

¹⁰⁴ “It’s a shambles” – Michael Conlan believes ‘most of the top guys in boxing are doping’. 2019. Pieejams: <https://www.irish-boxing.com/its-a-shambles-michael-conlan-believes-most-of-the-top-guys-in-boxing-are-doping/> – aplūkots 02.02.2020.

marihuānas lietošanā pieķerts Germans Grekovs.

Boksa un kikkoksa treneris Josifs Kovči intervijā darba autoram norādīja, ka „protams boksā, tāpat kā citos sporta veidos, ir sportisti, kas lieto dopingu. Tas nenotiek atklāti, bet dažreiz var nojaust par kādu aizliegtu vielu lietošanu, jo cilvēks, piemēram, kļūst pārlietu agresīvs. Es nekādus pulverišus neatzīstu un savā sporta klubā sportistiem, vienalga vai viņi ir profesionāļi vai amatieri, atļauju lietot tikai ūdeni.”¹⁰⁵ Treneris atzina, ka dopinga lietošana, ir liela problēma fitnesa klubos, kur cilvēki, salīdzinoši atklāti, piedāvā gan atļautus, gan aizliegtus preparātus, bet „jābūt trakam, lai pirktu jebkādu pulverišus no „rokām” trenāžieru zālēs, jo ir tik daudz nezināmo – kas tas par cilvēku, kas tas par uztura bagātinātāju, vai bundžā tiešām ir tas, kas rakstīts uz etiķetes, vai tajā nav aizliegtu vielu utt., jo tu riskē ar savu veselību. [...] Ja es būtu Latvijas sporta ministrs, tad censtos aizliegt dopingu”¹⁰⁶.

No iepriekšminētā un WADA antidopinga pārbaudes skaitļiem (skatīt 1.pielikumu) var secināt, ka dopinga lietošana ir izplatītāka neolimpiskajos sporta veidos vīriešu kārtas sportistu vidū. Turklāt dopingu masveidā lieto arī cilvēki, kuri nemaz nepiedalās sacensībās. No visām aizliegtajām vielām, visvairāk tiek lietoti anaboliskie steroīdi – vidēji gadā 45,7% no visām pozitīvajās analīzēm (no 2015.–2018. gadam). Salīdzinoši tajā pašā laika posmā vidēji gadā narkotikas, stimulantu un kanabinoīdi kopā tika atklāti tikai 18,7% gadījumos. Apkopojot pētījumu datus, ekspertu (treneru, tiesnešu, sportistu) intervijās un aptaujās pausto, izriet secinājums, ka, ņemot vērā šo sporta veidu specifiku, anabolisko steroīdu lietošana izplatītāka spēka sporta veidos, savukārt komandu sporta veidos izplatītāki kanabinoīdi un stimulantu, piemēram, amfetamīns un kokaīns. Pēc darba autora domām darbā apskatītie spēkā sporta veidi, sastopas ar nopietnām grūtībām dopinga lietošanas un kontroles jomā, jo fitnesa zāles subkultūra, nav noraidoša pret dažādu, ne vienmēr legālu, preparātu lietošanu. Vēl viens skaidrojams tam ir arī tas, ka spēka vai ātruma sporta veidos, atšķirībā no sporta spēlēm, kurās ir „jāredz laukums”, ir vieglāk uzlabot nepieciešamās fiziskās īpašības un tādējādi izcīnīt uzvaras.

Reālos dopinga lietošanas apmērus nav iespējams noteikt. Intervējot ekspertus un vācot datus par tik sensitīvu un pretrunīgi vērtētu tēmu kā dopinga lietošanas izplatība, respondenti ne vienmēr labprāt un iespējams ne vienmēr godīgi atbildēja par sevi un savu pārstāvēto sporta veidu. Tāpēc pret visu ekspertu apgalvojumiem par pašreizējo dopinga manipulāciju ar sporta rezultātiem

¹⁰⁵ Intervija – Kovči, J. Par manipulācijām ar sporta sacensībām. Līvāni, 11.04.2020.

¹⁰⁶ turpat

izplatību jāizturas piesardzīgi.

Sportisti bieži vien uzticas cilvēkiem, kuri viņiem dod zāles un uztura bagātinātājus – ārstiem vai treneriem un paši nemaz nezina, kādas vielas viņi lieto. Lai gan mērķtiecīgs WADA darbs ir apkarojis daudzu dopinga vielu lietošanu, pilnībā izskaust šo netikumu pašlaik nav iespējams. Piemēram, netieša asins dopinga izplatība vēl joprojām ir visai plaša un grūti konstatējama. Darba autors uzskata, ka būtu jāievieš totāla kontrole – jārod līdzekļi, lai tiktu pārbaudīti visi sportisti ne tika sacensību laikā, bet arī starp turnīriem un jāveic grozījumi KL papildinot tos ar speciālajiem pantiem, kas nosaka kriminālatbildību par dopinga vielu neatļautu izgatavošanu, iegādāšanos, glabāšanu, utt.

2.3. Sacensību ietekmēšanas kriminoloģiskais raksturojums

Kriminoloģijai kā zinātnei ir globāls raksturs, jo tās objektam – noziegumam arī starptautisks raksturs. Kā patstāvīga starpdisciplināra zinātne tā izveidojās 19.gs nogalē un pievēršas ne tikai noziedznieka personības, bet arī nozieguma koncepta zinātniskai pētniecībai, izejot no juridiskiem rāmjiem. Ir pagājuši 30 gadi kopš Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas, tomēr Latvija no Rietumeiropas joprojām atpaliiek empīrisko pētījumu veikšanā un vairākas sabiedrības jomas, tajā skaitā kriminoloģija, vēl nav pilnībā atbrīvojušies no PSRS ieaudzinajamiem uzskatiem, piemēram, pozitīvu attieksmi pret nāvessodu.

Starptautiskā kriminoloģija fiksē pēc būtības jaunu noziegumu parādīšanos, piemēram, e-sportā, kā arī nodarbojas ar jaunu interpretāciju dažiem satura ziņā „vecajiem” noziegumiem, piešķirot tiem jaunu nozīmi, piemēram. Pie šādiem noziegumiem pieder, piemēram, „naida noziegumi”. Kriminologi aizvien vairāk pēta noziedzību kā vienu no deviances veidiem, līdztekus administratīvajiem un citiem likumpārkāpumiem, kā arī dažādās atkarības, piemēram, narkotiskās, un citas negatīvas deviances izpausmes. Kriminoloģijā sociālā kontrole un sports reti tiek nopietni pētīti, neskatoties uz to, ka jau šobrīd to ietekmē korupcija un citas nelikumības. Kriminoloģijas ietvaros deviance un noziedzība sportā, reti tiek uzskatītas par nopietnu problēmu. Tomēr pētot citu valstu pieredzi, var teikt, ka deviance un noziedzība sportā ir plaši izplatīta sociāla parādība. Lai apzinātu tās apjomu, tiek „izmantoti četri galvenie informācijas avoti: kriminālā statistika, dažādu organizāciju veiktā izpēte, sabiedrības aptaujas rezultāti, upuru aptaujas”¹⁰⁷. Kriminoloģiskā

¹⁰⁷ Kipāne, A. Sporta sfēra kā kriminoloģiskās izpētes objekts jeb sporta kriminoloģija. 2019. Pieejams: https://du.lv/wp-content/uploads/2018/10/SZF-krajums_II_Tiesibas_2018_DRUKA.pdf – aplūkots 02.02.2020.

statistika norāda, ka noziegumi aiz neuzmanības, salīdzinājumā ar tīšiem noziegumiem, pie kuriem pieskaitāma manipulācija un dopinga apzināta lietošana, ir mazāk izplatīti.

Nav veikti daudz kriminoloģiski pētījumi, kas saistīti ar sportu. Latvijā vispār trūkst pētījumi, kas norādītu reālo situāciju ar noziedzību sportā. Kriminoloģijas vārdnīcā vienīgo reizi sports pieminēts kā „slēpta nozieguma” piemērs kukuļdošanā – „naudas izmantošana, lai mainītu notikumu gaitu, piemēram, politiskajā dzīvē vai sporta un atpūtas jomā”¹⁰⁸. Iespējams, e-sporta specifikas un tā kā sporta atzīšanas dēļ, vēl mazāk kriminoloģijā pētījumu ir veikts saistībā ar e-sportu un videospēlēm. Vēsturiski un līdz šim sports ir centies norobežoties no e-sporta tādējādi uzturot savas atsevišķās jurisdikcijas kompetences ilūzijas. Tomēr turpina attīstīties teorijas, kas saskata galveno noziedzības cēloni un tā atsevišķos veidus pašā sabiedrības struktūrā un sociālekonomiskajā nevienlīdzībā. Vairākās valstīs ieviesta kriminālatbildība par darbībām ar dopinga vielām, tādējādi dopinga noziegumi veido neatkarīgu sporta noziegumu daļu un tos var uzskatīt par neatņemamu mūsdienu kriminoloģijas izpētes objektu. Dažas kriminoloģiskās teorijas noziegumus iedala grupās, pamatojoties uz sfēru, kurās tie izdarīti. Tādējādi kriminoloģijā jau parādījies pietiekami jauns virziens – sporta kriminoloģija, aptver visu noziedzīgo rīcību un praksi sporta jomā. Sporta kriminoloģiju var raksturot, kā „kriminoloģijas novirzienu, kura ietvaros tiek pētīta, sportā iesaistīto, personu (sportistu, treneru, sporta aģentu, sporta līdzjutēju, u.c.) noziedzīgā rīcība, tās cēloņi un veicinošie apstākļi, noziedznieka un upura raksturojums, sporta kā noziedzības novēršanas un noziedznieka labošanās līdzeklis”¹⁰⁹. Sporta kriminoloģija demonstrē, ka noziedzība sporta vidē ir saistīta ar sociālu un indivīda veselības jautājumu loku.

Acīmredzams ir starptautisko organizāciju noteikumu un likumu pieaugums, kā arī dažādu starptautisko sporta federāciju ietekme, kas rada sporta, izklaides un plašsaziņas līdzekļu likumu saplūšanu. Arvien vairāk parādās publikācijas par dopinga pārbaudēm un tajās pieķertajiem atlētiem, un attiecīgi arī politiķi vēlēšanu laikā biežāk piemin sporta regulējumu sakārtošanu un iesaistās dažādu sporta federāciju darbā. Apskatot juridisko literatūru, var secināt, ka ar aizliegtu vielu lietošanu un manipulāciju ar spēļu rezultātiem saskaras visos sporta veidos, arī e-sportā, un visās jurisdikcijās. Par aizliegtām vielām publikācijās biežāk tiek sauktas veiktspēju uzlabojošas zāles, nevis, piemēram, narkotiskas vielas vai vielas, kuras palīdz sportista organismam atjaunoties.

¹⁰⁸ McLaughlin, E. Muncie, J. The SAGE Dictionary of Criminology Second Edition. Throwbridge. SAGE Publication Ltd; 2006, p.485.

¹⁰⁹ Kipāne, A. Sporta sfēra kā kriminoloģiskās izpētes objekts jeb sporta kriminoloģija. 2019. Pieejams: https://du.lv/wp-content/uploads/2018/10/SZF-krajums_II_Tiesibas_2018_DRUKA.pdf – aplūkots 02.02.2020.

Angliski runājošo valstu zinātniskajā un sporta literatūrā tiek lietots jēdziens „*drugs*”, ar kuru parasti apzīmē nelegāla viela, kuru cilvēki injicē tās fiziskas un garīgas ietekmes dēļ.

Tas, kas notiek laukumā, ringā utt. ciktāl tas nepārkāpj nevienu valsts likumu, pilnībā ir nacionālo vai starptautisko sporta federāciju kompetence, bet sodi par spēles ietekmēšanu bieži vien nevar mainīt jau izspēlētu spēļu rezultātus. Deviance sacensību laukumā ir acīmredzama, turpretī negodīga darbība ārpus laukuma ir gandrīz nemanāma. Atmetot nianšes, var teikt, ka sporta likumi un sporta socioloģija, parasti nodarbojas ar aptiekā brīvi pieejamām veiktspēju uzlabojošajām vielām, turpretī kriminoloģija pārsvarā nodarbojas ar nelegālajām, bieži vien pat veiktspēju traucējošajām vielām, jeb narkotikām. Tomēr liela daļa cīņās tām ir kopīga. Sportists arī, ja viņš pilnīgi uzticas apkalpojošam personālam, parasti nojauš vai zina, ka viņš, iespējams, lieto dopingu. Retos gadījumos, aizliegtas vielas tiek ievadītas sportistam pret viņa gribu. Tātad sportists ir vai nu nepārprotami vainīgs, vai arī pārliecinoši spēj pierādīt, ka aizliegtās zāles viņam devušas slepeni. To pierāda arī tālāk maģistra darbā apskatītie Sporta šķīrējtiesas spriedumi.

ASV skeletoņa braucēja Zach Lund gadījums parāda pārlietu bargu sodu un formālu pieeju taisnīguma ievērošanas vārdā. Lunds ir plikpauris un šīs problēmas novēršanai kopš 1997. gada lietoja finasterīdu saturošu matu atjaunošanas līdzekli. 2004. gadā WADA publicēja aizliegto vielu saraksts, bet finasterīds šajā nebija iekļauts, bet Lunds tāpat norādīja, ka šo vielu saturošu preparātu lieto. No 2005. gada 1. janvāra finasterīds tika „iekļauts WADA aizliegto vielu sarakstā kā maskēšanas līdzeklis, ir dopinga pārkāpums”¹¹⁰, bet Lunds par to nezināja un turpināja lietot matu atjaunošanas līdzekli, kā arī tā lietošanu norādīt dopinga kontroles veidlapā pirms pārbaudēm. Līdz vienā no pārbaudēm 2005. gada 10. novembrī dopinga tests tomēr izrādījās pozitīvs.

Lunds tika diskvalificēts uz vienu gadu, un tas viņam liedza dalību 2006. gada Turīnas ziemas olimpiskajās spēlēs. 2008. gadā WADA izslēdza finasterīdu no sava saraksta, jo bija mainījusies steroīdu pārbaude. Lunds lūdza WADA viņu rehabilitēt, jo uzskatīja, ka šī viela sākotnēji tika kļūdaini iekļauta sarakstā, bet viņa lūgums tika ignorēts. Ņemot vērā to, ka viņš netika rehabilitēts, pēc diskvalifikācijas beigām, Lunds riskēja saņemt pat mūža diskvalifikāciju par turpmākiem antidopinga pārkāpumiem.

¹¹⁰ Sporta šķīrējtiesas 2006. gada 10. februāra spriedums lietā Nr. 06/001 World Anti-Doping Agency (WADA) v. United States Anti-Doping Agency (USADA), United States Bobsled & Skeleton Federation (USBSF) and Zachery Lund. Pieejams: http://www.centrostudisport.it/PDF/TAS_CAS_ULTIMO/65.pdf – aplūkots 02.02.2020.

Pretējs Sporta šķīrējtiesas lēmums tika pieņemts lietā pret franču tenisistu Richard Gasquet, kuram pozitīvs bija kokaīna tests, un sākotnēji tika noteikta pagaidu 12 mēnešu diskvalifikācija. Tenisists pirms atteikšanās no turnīra, ko plānoja izdarīt no rīta, bija apmeklējis kādu pasākumu, kurš vietējās aprindās bija iemantojis reputāciju kā narkotiku, tai skaitā kokaīna, lietošanas vieta. Tiesa tomēr secināja, ka kokaīns tenisista organismā nonācis pēc skūpstā ar sievieti un „tādējādi nejauši un absolūti neparedzami un ievērojot vislielāko piesardzību, kļuva piesārņots ar kokaīnu, spēlētājs rīkojās bez vainas vai nolaidības”¹¹¹.

Nereti aizliegtu vielu lietošanas pierādīšanai ir nepieciešams izmantot un vairāk balstīties uz netiešiem pierādījumiem – kāda ir sportista sasniegumu vēsture, kāds ir treniņu process un kāda rezultātu izaugsme, vai arī kāds ir sportista paziņu loks un vai tajā ir personas, kas piesaistījušas kontrolējošo institūciju uzmanību kā dopinga vielu vai narkotiku izplatītāji. Turklāt antidopinga noteikumu pārkāpumu var apstiprināt arī neanalītiski pierādījumi – liecinieku ziņojumi, banku kontu izraksti, slimības vēstures, policijas un muitas rīcībā esoša operatīva informācija. No tiesas sprieduma nevar pārlicināties par šīs lietas objektīvu izmeklēšanu, vai tiešām šī sieviete labprātīgi atzinās, ka ir lietojusi kokaīnu. Varbūt viņa sniedza liecības, lai tenisists izvairītos no atbildības. Lai arī kāds bija iemesls liecību sniegšanai, Gasquet atšķirībā no Luņda paveicās izvairīties no lietas formāls izskatīšanas un strikta likuma burta ievērošanas.

Nebūtu pareizi vainot manipulēšanā ar sporta sacensībām vai dopinga lietošanā tikai vienīgi sportistus, vainojam visa sistēma, kas ir izveidota tā, ka no sportista uzvarām ir finansiālai atkarīgas vairākas personas, piemēram, treneri vai ārsti. Nauda, protams, ir galvenā motivācija, taču ir jābūt iemesliem, kāpēc daži cilvēki, apzinoties profesionālās un juridiskās sekas, ja viņi tiks pieķerti, un sporta veidi ir vairāk pakļauti manipulācijas un dopinga lietošanas riskam nekā citi. Viens no iemesliem varētu būt tas, ka vieglāk manipulēt un iesaistīt manipulācijā ar sporta sacensībām ir personas, ka startē individuālajos sporta veidos nekā tos, kas iesaistīti komandas sporta veidos. Komandas sporta veidos rezultātu ietekmēt ir sarežģītāk, jo jāņem vērā vairāku sportistu uzvedība, tā dēļ risks ir daudz lielāks. Šis pieņēmums izskaidro arī to, kāpēc vieni no noziedznieku galvenajiem mērķiem, sevišķi futbolā, ir tiesneši. Sportists var kļūt arī par upuri pret viņu vēršiem

¹¹¹ Sporta šķīrējtiesas 2009. gada 17. decembra spriedums lietā Nr. CAS2009/A/1926 International Tennis Federation (ITF) v. Richard Gasquet & CAS 2009/A/1930 World Anti-Doping Agency (WADA) v. ITF & Richard Gasquet. Pieejams: <https://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/1926,%201930.pdf> – aplūkots 02.02.2020.

noziedzīgiem uzbrukumiem. Sporta noziegumos, īpaši dopinga noziegumos, cietušo viktimizācijas problēma ir viena no aktuālākajām sporta kriminoloģijas problēmām.

Kriminālatbildības ieviešana, piemēram, par dopinga realizēšanu ļaus izmeklēt šādas lietas izmeklēt krimināllietu speciālisti, un izmeklēšanā tie izmantos praksē pārbaudītas metodes un patiesības noskaidrošanas veidus. Izmeklēšanas darbību veikšana (pratināšana utt.) ļaus objektīvāk izmeklēt noziegumu izdarīšanas apstākļus, atbildībā nododot ne tikai patērētāju, bet visu dopinga izplatītāju un ražotāju ķēdi.

3. MANIPULĀCIJAS AR SPORTA SACENSĪBĀM KRIMINĀLTIESISKAIS ASPEKTS

Krimināllikums nosaka, ka soda mērķis iedarboties preventīvi un „panākt, lai notiesātais un citas personas pildītu likumus un atturētos no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas”¹¹². Tādējādi izveidojas soda saikne ar individuālo (lai notiesātais neizdarītu jaunus likuma pārkāpumus) un ģenerālo prevenciju (lai citas personas neizdarītu likuma pārkāpumus), tādējādi audzinot gan pašu likumpārkāpēju, gan visu sabiedrību. Arī no maģistra darbā apskatītajiem tiesu lēmumiem var secināt, ka sodi vērsti uz noziegumu profilaksi un likumpārkāpēju resocializāciju nevis uz sodu vai rehabilitāciju. No otras puses, iespējams, ka, pastāvot aizliegumiem, ja potenciālais noziedznieks domā loģiski, racionāli un izvērtē savas rīcības sekas, ir mazāka iespēja, ka viņš izdarīs noziegumu nekā tad ja šādu ir mazāk pakļauts noziegumiem nekā tad, ja nav atbilstošu aizliegumu.

Ir trīs atšķirīgi prevencijas veidi – primārā, sekundārā un terciārā, kuri mainās, atkarībā no tās subjekta un piemērošanas brīža un „primārā prevencija ir uzskatāma par vispārēju pasākumu kopumu, lai sekmētu sociālo taisnīgumu un vienlīdzīgas iespējas, kas identificētu un novērstu iespējamos likumpārkāpumu cēloņus un mazinātu sociālās atstumtības riskus; sekundārā jeb otrās pakāpes prevencija vērtējama kā savstarpēji saistīti pasākumi tādiem bērniem, kuriem jau ir identificēti sociālie riski; terciārā jeb trešās pakāpes prevencija ir tādi vienoti organizēti pasākumi, lai palīdzētu bērnam izvairīties no saskarsmes ar formālo justīcijas sistēmu, tajā skaitā speciāli pasākumi noziedzīgā recidīva novēršanai un palīdzība cietušajiem”¹¹³. Prevencijas un noziedzības novēršanas jēdziens mūsdienās ir saplūdis un savstarpēji pārklājas, attiecīgi nav iespējams tos nošķirt, ar mērķi plānot metodes vai pasākumus, kas būtu identificējami kā vērsti uz noziedzības prevenciju kopumā, vai būtu paredzēti kādai noteiktai sabiedrības daļai.

3.1. Manipulācijas ar sporta sacensībām kriminalizācija

Šajā sadaļā tiek analizēta to darbību kriminalizācija, kas saistītas ar diviem visbīstamākajiem krāpšanas veidiem sportā - dopinga un manipulācijām ar sporta sacensību rezultātiem. Manipulācijas ar sporta sacensībām, tajā skaitā dopinga, kriminalizācija pētīta,

¹¹² Krimināllikums. Latvijas Vēstnesis, 199/200, 08.07.1998.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 15, 04.08.1998.

¹¹³ Monitoringa ziņojums. 2015. Pieejams: http://providus.lv/article_files/2897/original/5.1_Publik%C4%81cija_-_Monitoringa_zi%C5%86ojums.pdf?1428499060 – aplūkots 02.02.2020.

izvērtējot Latvijas un ārvalstu krimināltiesību attīstības un piemērošanas pieredzi. 2016. gada 1. martā stājas spēkā KL grozījumi un tas tika papildināts ar jaunu pantu, kas nosaka atbildību par manipulāciju ar sporta sacensībām. Grozījumi tika pieņemti arī ar cerību, ka tiem būs preventīvs raksturs un sabiedrība ņems vērā to, ka par KL paredzētajām darbībām var sekot ne tikai diskvalifikācija no kāda sporta veida, bet var arī tikt piemērota brīvības atņemšana.

Līdz šo grozījumu pieņemšanai, negodprātīgiem sportistiem un citiem sporta sacensību rezultātu ietekmētājiem bija radusies nesodāmības sajūta un, lai to novērstu, tiesībsargājošajām iestādēm bija vajadzīgi iedarbīgāki tiesiskie līdzekļi. Arī pirms grozījumu pieņemšanas, par manipulācijas ar sporta sacensībām bija iespējams piemērot kriminālatbildību, vērtējot to kā krāpšanu, tomēr kā parādīja prakse „pants par krāpšanu nestrādā un ir grūti saukt pie atbildības iesaistītās personas, kā arī noteikt cietušos”¹¹⁴.

Mēģinājumi apkarot manipulācijas ar sporta sacensībām un līdz ar to negodīgu spēli totalizatoros, bija arī pirms grozījumu stāšanās spēkā, tomēr, kā atzina tieslietu ministrs Dzintars Rasnačs: „Izmeklēšanas iestādes ierosinājušas vairākus kriminālprocesus, tomēr samērā lielas grūtības sagādājis tas, ka esošās tiesiskās normas par krāpšanu, neatļautu labumu pieņemšanu un komerciālo uzpirkšanu nav īsti piemērotas konkrētā noziedzīgā nodarījuma izmeklēšanai un novešanai līdz notiesājošam spriedumam; tam ir vajadzīgas speciālas normas”¹¹⁵. Grozījumu ietekmi uzsvēra IZM Sporta departamenta direktors Edgars Severs un norādīja, ka „Līdz šim bija jāpierāda visa ķēde, sākot no likmju likšanas līdz tās realizācijai spēles ietekmēšanā. Tagad mēģinājums manipulēt jau būs pabeigta darbība - tiks ieviesta reāla norma, kas aizlieds jebkādas manipulācijas”¹¹⁶.

Izpētot KL 212.¹ pantu un ar to saistītos Sporta likuma pantus, darba autors piekrīt E. Severa viedoklim, jo saskaņā ar KL 212.¹ panta pirmo daļu sporta manipulācijas ar sporta organizācijas rīkotām sporta sacensībām būs pierādāmas jau ar faktu, ka ir notikusi vienošanās par rezultātu. Ņemot vērā KL 212.¹ otro daļu, tad šādas manipulācijas var tikt uzskatītas par veiktām, pat ja tās

¹¹⁴ Juridiskā komisija konceptuāli atbalsta pastiprinātu kriminālatbildību par spēļu “sarunāšanu” sportā. 2015. Pieejams: <https://juristavards.lv/zinas/267356-juridiska-komisija-konceptuali-atbalsta-pastiprinatu-kriminalatbildibu-par-spelu-sarunasanu-sporta/> – aplūkots 02.02.2020.

¹¹⁵ Par godīgām sporta sacensībām bez noziedzīgas tirgošanās. 2015. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/273465-par-godigam-sporta-sacensibam-bez-noziedzigas-tirgosanas-2015> – aplūkots 02.02.2020.

¹¹⁶ Krimināllikuma grozījumi palīdzēs sporta spēļu sarunātajos izskaust nesodāmības apziņu. 2015. Pieejams: <https://www.dzirkstele.lv/sports/kriminallikuma-grozijumi-palidzes-sporta-spelu-sarunatajos-izskaust-nesodamibas-apzinu-130819> – aplūkots 02.02.2020.

nav „saistītas ar materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu pieņemšanu, nodošanu vai piedāvāšanu”¹¹⁷. No iepriekšminētā izriet secinājums, ka KL 212.¹ panta 1. daļa paredz kriminālatbildību par nodarījumu ar formālu sastāvu, bet panta 2. un 3. daļa paredz kvalificējošos nosacījumus.

Lietuvas Kriminālkodeksā ir noteikta atbildība par sacensību ietekmēšanu un tā 182.¹ panta nosaukums ir vienāds ar KL – Manipulācijas ar sporta sacensībām. Atšķirībā no KL Lietuvas Republikas Kriminālkodeksa pantā ir noteikta atbildība tam, kurši ir ietekmējis sporta pasākuma „godīgu” norisi. 182.¹ panta otrā daļa nosaka gadījumu, kad perona tiek atbrīvota no kriminālatbildības – „Personu, kura veikusi darbību, kas noteikta šī panta 1. daļā, atbrīvo no kriminālatbildības, ja tā pirms atzīšanas par aizdomās turamo ir brīvprātīgi paziņojusi tiesībsargājošajai institūcijai un ir aktīvi sadarbojusies noziedzīgā nodarījuma izmeklēšanā.”¹¹⁸. Savukārt 182.¹ panta trešajā daļā nosaka, ka arī juridiska persona var tikt saukta pie atbildības par darbību, kas paredzēta šā panta pirmajā daļā. Salīdzinoši Latvijā no kriminālatbildības par manipulāciju ar sporta sacensībām personu var atbrīvot KL 58. pantā paredzētajos gadījumos.

Ne visas valstis ir iekļāvušas krimināllikumos atsevišķu pantu par manipulācijām ar sporta sacensībām. Vairākas no tām, piemēram, Igaunija uzskata, ka to krimināltiesību normas par krāpšanu un korupciju attiecas uz lielāko daļu vai vismaz dažiem no darbības veidiem, kas var tikt saistīti ar manipulāciju ar sporta rezultātiem, un atkarībā no konkrētās lietas specifikas, tās tiktu piemērotas. Francijas Republikas Sporta kodeksā un Francijas Republikas Sodu kodeksā, līdzīgi kā Igaunijas, nav īpaši atrunātas sankcijas par spēles rezultātu ietekmēšanu. Tomēr vairāki Francijas Republikas Sodu kodeksa noteikumi inkriminē korupciju, ko izdarījuši ierēdņi vai personas, kas neieņem valsts amatus. Somijā tika diskutēts par manipulācijas ar sporta sacensībām kriminalizāciju, tomēr atsevišķs pants par šādu rīcību nav ticis pieņemts, jo ar sportu saistītas intereses jau ir pietiekami labi aizsargātas. Līdzīgi kā Igaunijā arī Somijā par šādu rīcību var piemērot sodu saistībā ar krāpšanu.

Citas valstis, līdzīgi kā Latvija, saprotot, ka tomēr iepriekšējais tiesiskais regulējums nerisināja rezultātu ietekmēšanu sportā, jo kvalificēt šos nodarījumus kā krāpšanu ir apgrūtināsi,

¹¹⁷ Krimināllikums. Latvijas Vēstnesis, 199/200, 08.07.1998.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 15, 04.08.1998.

¹¹⁸ Lietuvas Republikas Kriminālkodekss (REPUBLIC OF LITHUANIA CRIMINAL CODE). Lietuvas Republikas likums. Pieejams: https://www.legislationline.org/download/id/8272/file/Lithuania_CC_2000_am2017_en.pdf – aplūkots 02.02.2020.

jo pēc būtības šāda nodarījuma sastāvs neatbilst krāpšanai. Pastāvēja arī zināma neskaidrība par to piemērošanu attiecībā uz sacensību rezultātu ietekmēšanu, jo šīs normas nebija īpaši izstrādātas, lai aptvertu šo darbību. Problēmas radīja arī tas, ka vairākās valstīs manipulācija ar sporta sacensībām netika saistīts ar derībām, bet, piemēram, tikai ar sportiskiem mērķiem. Tas kļuva par iemeslu, lai pēc Konvencijas parakstīšanas, 2017. gadā arī Vācijas valdība īstenoja vairākus grozījumus kriminālkodeksā, kas īpaši attiecās uz manipulācijām ar sporta sacensībām.

Vācijas likumdevējs arī apzinājās sporta izcilo sociālo loma, tā lielo ekonomiskā ietekmi un ar to saistītās mantiskās intereses, un radīja iespēju apkarot rezultātu ietekmēšanas draudus, ar krimināltiesību palīdzību. Vācijas Federatīvā Republikas Kriminālkodeksa divdesmit otrā nodaļa „Krāpšana un piesavināšanās” tika papildināta ar pantiem 265c Sporta derību krāpšana un 265d Manipulācijas ar profesionālām sporta sacensībām. Līdzīgs pants par derībām ir arī Francijas Republikas Sodu kodeksā. Ar pantu tika izveidots jauns termins „derību krāpšanas”, kas par noziedzīgu darbību nosaka „ziedošanu, dāvanu vai citu priekšrocību piedāvāšanu sporta pasākuma vai zirgu skriešanās sacīkšu dalībniekam, lai pamudinātu uz pozitīvu rīcību vai bezdarbību, mainot parasto sporta pasākuma, kas iesaistīta azartspēļu aktivitātē, gaitu”¹¹⁹.

Vācijas Federatīvā Republikas Kriminālkodeksa pantā 265c derību krāpšana ir definēta kā vienošanās vai darbība (pieprasīšana vai piedāvājums), kuras mērķis ir šāda vienošanās, manipulēt ar organizētām sporta sacensībām, uz kurām ir veiktas likmes. Ar organizētu sporta sacensību šajā pantā tiek saprasti „visi sporta pasākumi Vācijā vai ārvalstīs, kuru organizē nacionālā sporta federācija vai starptautiska sporta organizācija, tās vārdā vai ar tās atļauju, un tiek ievēroti noteikumi, kurus ir pieņēmusi šī nacionālā sporta federācija vai starptautiska sporta organizācija un kas ir saistoši tās dalīborganizācijām”¹²⁰. Savukārt pants 265d attiecas uz manipulācijām ar „augstas klases” profesionālām sporta sacensībām, pat ja nav iespējams noteikt saikni ar derībām. Papildus tam tika izveidots noteikums, ar kura palīdzību Vācijas Federatīvā Republikas Kriminālkodekss var tikt piemērots arī par likumpārkāpumiem ārvalstīs neatkarīgi no pārkāpuma izdarīšanas vietas valsts likumiem, ja noziegums ir saistīts ar sacensībām, kas notiek Vācijā.

Tomēr dažas izveidotās definīcijas rada virkni jautājumu, jo īpaši tāpēc, ka termini

¹¹⁹ Francijas Republikas Sodu kodekss (PENAL CODE). Francijas Republikas likums. Pieejams: https://www.legislationline.org/download/id/8546/file/France_CC_am012020_fr.pdf – aplūkots 02.02.2020.

¹²⁰ Vācijas Federatīvā Republikas Kriminālkodekss (GERMAN CRIMINAL CODE). Vācijas Federatīvā Republikas likums. Pieejams: https://www.legislationline.org/download/id/8253/file/Germany_CC_am2019_de.pdf – aplūkots 02.02.2020.

„profesionālas sacensības” un „konkurenci ierobežojošā ietekme” ir saistīti ar ļoti neskaidriem jēdzieniem. Maģistra darba autors uzskata, ka nav pareizi ar kriminālsodu aizsargāt tikai profesionālo sportu, novārtā atstājot masu sportu, tādējādi to pasludinot par mazāk nozīmīgu. Salīdzinot definīciju manipulācijas ar sporta sacensībām, kas noteikta Vācijas Federatīvā Republikas Kriminālkodeksā ar Konvencijā vai Sporta likuma 15.¹ pantā noteikto ir viennozīmīgi skaidrs, ka Konvencijā un Sporta likumā noteiktā definīcija ir valodiski skaidrāka un aptver plašāku sporta jomu.

Neskatoties uz to, ka kriminālatbildība par manipulāciju ar sporta sacensībām Latvijā ir spēkā vairāk nekā 4 gadus, tomēr attiecīgais pants praksē var teikt netiek pielietots. Tiklīdz tika veiktas tiesību normu un normatīvo aktu reformas, lai izskaustu sacensību rezultātu manipulācijas draudus, policijai un citām tiesībsargājošām institūcijām jābūt pienācīgi apmācītām un nodrošinātām ar resursiem, lai šādas darbības apkarotu. Apmācības un resursu nodrošināšana prasa laiku un to kā problēmu norādīja tiesībsargājošās institūcijas Londonas olimpiskajās spēlēs. Kā to rāda prakse, vairākos gadījumos policijai visā pasaulē nav pietiekamas izpratnes par iespējamā apdraudējuma apmēru, kā arī trūkst izpratnes par to, kā darbojas sporta derību tirgus. Tas viss noved pie entuziasma zuduma un nevēlēšanās veltīt laiku un resursus noziedznieku mērķauditorijas atlasei un izmeklēšanai - kā rezultātā cīņa pret manipulāciju ar sporta sacensībām parasti nav policijas prioritāte.

Latvijas tiesu praksē pagaidām vēl nav bijis tāds gadījums, kad kāda persona tiktu notiesāta uz KL 212.¹ panta pamata. Rādītāju, ka neviena persona vēl nav notiesāta nevar attiecināt tikai uz šīs speciālās normas preventīvās ietekmes nopelnu. Arī pēc KL grozījumu spēkā stāšanās izskanējuši skandāli par rupjiem sporta ētikas pārkāpumiem, saistītiem ar manipulēšanā ar sacensību rezultātiem. Piemēram, LFF no saviem organizētajiem turnīriem šajā laika posmā ir diskvalificējusi sešas komandas – SK Babīte/Dinamo, FK Sirius, BFK Salaspils u.c., jo šo komandu mači šķituša aizdomīgi un vērsti uz spēļu rezultāta ietekmēšanu. Tomēr ziņas par uzsāktajiem kriminālprocesiem (ierosinātajām krimināllietām) vai spriedumus šajās lietās maģistra darba autoram atrast neizdevās. 2019. gada septembrī veicot starptautisku operāciju tika aizturēts Oļegs Gavrilovs un viņam piemērots drošības līdzeklis – arests. Viņš vairākkārtīgi bijis iesaistīts Latvijas futbola skandālos, kas saistīti ar sporta rezultātu ietekmēšanu. O. Gavrilovs, iespējams, kļūs par pirmo cilvēku Latvijā, kuram tiks izvirzītas apsūdzības saskaņā ar KL 212.¹ pantu.

Ne visu valstu krimināllikumi nosaka atbildību par manipulāciju ar sporta sacensībām, ja tā nav saistīta ar derībām, kā arī ne visi zinātnieki sniedz viennozīmīgu atbildi uz jautājumu – vai

sacensību rezultātu ietekmēšana, kas nav saistīta ar derībām vai izdarīta bez mantkāriģa nolūka, arī būtu jāuzskata par noziedzīgu nodarījumu. Vairāki zinātnieki uzskata, ka šāda rīcība nerada pietiekami lielus sociālos draudus un parasti neapdraud vispārējos sabiedrības principus, tāpēc nav nepieciešams noteikt kriminālatbildību par šādu darbību. Turklāt ne vienmēr var nošķirt taktiku no aktīvas darbības, kas izpaužas rezultāta ietekmēšanā. Maģistra darba autors piekrīt KL 212.¹ pantā noteiktajai atbildībai par jebkādu manipulāciju izdarīšanu neatkarīgi no izraisītajām sekām, jo šāda rīcība pārkāpj sporta principus un attiecīgi ir pelnījusi sankcijas un būs gadījumi, kad šādu darbību varēs pierādīt. Bet gadījumus, kuros nepietiek pierādījumu, lai personu sauktu pie kriminālatbildības, būtu padziļināti jāpēta sporta organizācijām un federācijām, un jāpiemēro diskvalifikācijas vai citas ar sportu saistītas sankcijas.

Lai apkarotu manipulācijas ar sporta sacensībām, būtu nepieciešama plašāka starptautiskā sadarbība un informācijas apmaiņa starp valdībām, tiesībsardzības iestādēm, sporta organizācijām un azartspēļu nozari. Manipulācijas ar sporta sacensībām juridiskais statuss ir ievērojami atšķirīgs atkarībā no valsts, tādējādi kriminālvajāšanu ir apgrūtināta, it īpaši pārrobežu gadījumos. Vienam no mērķim būtu jābūt tiesību normu saskaņošanai un vienādošanai.

3.2. Dopinga kriminalizācija

Krimināllikums, līdzīgi kā citi likumi, mainās līdzīgi izmaiņām, kas notiek sabiedrībā un valstī. Šādu izmaiņu cēloņi, piemēram, ir jaunu sabiedrisko attiecību rašanās, kurām nepieciešama aizsardzība ar krimināltiesību palīdzību. Lai arī par manipulāciju ar sporta sacensībām kopš 2016. gada ir noteikta kriminālatbildība, tomēr aizvien nav izlemts par dopinga kriminalizāciju. Starptautisko un Latvijas Republikas normatīvo aktu, starptautisko līgumu un zinātniskās doktrīnas analīze ļauj secināt, ka dopinga lietošana ir visizplatītākais pārkāpums sporta jomā. Atkarībā no konkrētas valsts tiesību aktiem, dopinga vielu aizliegta lietošana var nozīmēt vairāku veidu juridisko atbildību – disciplināro, civilo, administratīvo un kriminālatbildību.

Kriminālatbildības noteikšanas procesam jābalstās uz objektīviem kritērijiem, jo kādas darbības atzīšana par noziedzīgu un soda par šādu darbību noteikšana, ierobežo indivīda likumīgas rīcības iespējas. Turklāt tā rada arī tiesiskus priekšnoteikumus citiem cilvēktiesību un brīvību ierobežojumiem. Piemēram, krievu zinātnieki izdala divus šādus kriminālatbildības noteikšanas kritērijus – „paaugstinātas sociālās bīstamības kritērijs un nepieciešamo priekšnosacījumu kritērijs

soda neizbēgamības principa īstenošanai”¹²¹. Neskatoties uz sociālās bīstamības nozīmi darbības kriminalizācijas procesā, mūsdienu krimināltiesību zinātne vēl nav ierosinājusi universālu pieeju sabiedrības bīstamības rakstura noteikšanai. Lai varētu pieņemt lēmumu par kriminālbildības noteikšanu par kādu darbību, ir jāizvērtē, vai šai darbībai ir tendence izplatīties, vai tās nav nejauša, un vai šādas darbības nevar klasificēt kā vispārpieņemtas.

Izpētot zinātnisko literatūru, var secināt, ka „lai likumdevējs klasificētu noteiktas darbības par noziedzīgām, izšķiroša nozīme ir to sociālās bīstamības pakāpei, t.i., bīstamības pakāpei attiecīgajā sabiedrībā pastāvošajai sabiedrisko attiecību sistēmai”¹²². Bieži vien tas izrādās vissvarīgākais no kriminālbildības kritērijiem, jo tieši uz to bieži vien atsaucas sabiedriskais viedoklis, nosaucot vienu vai otru darbību par noziedzīgu, bieži pat pirms to ir paspējis izdarīt likumdevējs. Manipulācijas ar sporta sacensībām kontekstā tas nozīmētu dopinga un sacensību ietekmēšanas darbību salīdzināšanu ar veselības apdraudējumu, kukuļošanu utt. Krimināltiesību jomas speciālisti atzīst, ka ir vairākas krimināli sodāmas darbības, kuras ir grūti empīriski pierādīt.

Otrs iemesls, lai pieņemtu lēmumu par noteiktas darbības kriminalizāciju, ir nepieciešams konstatēt, ka šādas darbības izplatās, tās nav nejaušas, bet tajā pašā laikā tās nevar klasificēt kā vispārpieņemtas. Ne visi zinātnieki savos darbos atzīst darbības izplatības principu, jo uzskata, ka, piemēram, tiesu prakses trūkums attiecībā uz noteiktām darbībām neliecina par nepieciešamību tās dekriminalizēt. Jānorāda gan, ka kādas darbības izplatība, attiecībā, uz kuru tiek izskatīts tās kriminalizācijas vai dekriminalizācijas jautājums, nav līdzvērtīga kāda cita nozieguma izplatībai tiesu praksē. Šie divi termini būtu jānodala, jo kādas krimināllikuma normas kvalitāte vai efektivitāte nevar tikt izvērtēta, pamatojoties tikai uz izdarīto vai reģistrēto noziegumu statistiku.

Šādas prakses neesamība nevar būt kritērijs tam, lai rīcība nebūtu sabiedriski bīstama. Tiesu prakses neesamību var izraisīt vairāki iemesli, piemēram, ka KL mērķis ir sasniegts, jo personas atturas no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas vai tieši otrādi ar krimināllikumu noteiktais aizliegums nav pietiekams. Izplatīšanas kritērija noliegšana sabiedriskās bīstamības sistēmā, nozīmētu, ka jāatsakās arī ņemt vērā ar KL aizsargāto sabiedrisko attiecību un kaitējuma, t.i., kaitīguma, nozīmīgumu. Savukārt, vienas personas izdarīto darbību skaitam, līdz to izslēgšanai no KL ar 2012. gada 13. decembra KL grozījumiem, kas stājas spēkā 2013. gada 01. aprīlī, bija

¹²¹ Теоретические основы исследования оснований и принципов криминализации конкретного деяния. 2013. Pieejams: http://edu.tltsu.ru/sites/sites_content/site3456/html/media94857/08%20Orlean.pdf – aplūkots 02.02.2020.

¹²² Фефелов, П.А. Общественная опасность преступного деяния и основание уголовной ответственности. Москва, Юрид. лит., 1972, с.150.

krimināltiesiska nozīme, piemēram, tas tika ņemts vērā, piespriežot sodu, kā apstākli kas palielina vainu un sodu. Atbilstoši spēkā esošajam krimināltiesību regulējumam netiek praktizēts.

Trešais iemesls kriminālatbildības par kādu darbību noteikšanai ir apstākļu esamība, kas veicina šī nozieguma izdarīšanu, kurus nevar novērst, nepiemērojot kriminālatbildību. Krievu zinātnieki Karpets un Emnovs ar apstākļiem, kas veicina noziegumu izdarīšanu, izprot tādus „realitātes fakti, kas tieši neizraisa noziegumus, bet to klātbūtne var veicināt personas nodomu izdarīt noziegumu”¹²³. Šie apstākļi attiecas uz konkrētām noziedzības izpausmēm un var bāzēties dažādās sabiedrisko attiecību un valsts mehānisma funkcionēšanas jomās. Attiecīgie apstākļi var izpausties, ne tikai kā trūkumi vai nepilnības tiesiskuma aizsardzības jomā kopumā, bet arī var izpausties, piemēram, kā trūkumi kontroles iestāžu darbā. Šie apstākļi konkrētās gadījumos var gan būt, gan nebūt, un arī noziegums var netikt izdarīts. Piemēram, dopinga gadījumā spēlētāju ģērbtuvēs varētu atrasties aizliegtas vielas, neapstrīdams apstāklis, kas veicina noziegumu izdarīšanu, taču dopinga lietošana var arī nebūt vai arī otrādi. Protams, apstākļus identificēt ir vienkāršāk nekā atklāt nozieguma cēloņus. Noziegumu izdarīšanai veicinošo apstākļu novēršanai, kā parasti, nav nepieciešamas lielas materiālās izmaksas.

Sākotnēji tika uzskatīts, ka dopinga nekaitē sabiedrībai, un nav nepieciešams veikt tā kriminalizāciju, jo sabiedrībā bija izveidojusies latentā attieksme pret tā lietošanu. Krimināllikumiem nereti tiek veltītā kritika, par iejaukšanos sporta jomā, jo daudzi uzskata, ka sporta organizācijām apkarojot dopinga problēmu, būtu jātiek galā pašu spēkiem. Tomēr jānorāda, ka tiesībsargājošo institūciju rīcībā ir dažādi rīki un zināšanas, kas sporta organizācijām un to var būt noderīgi, jo īpaši tāpēc, ka dažām sporta pārvaldes struktūrām trūks līdzekļu, lai pienācīgā apjomā veiktu dopinga pārbaudes, nerunājot par pienācīgu un padziļinātu izmeklēšanu. Tikai sporta organizāciju līdzdarbošanās ar tiesībsargājošām institūcijām pavērtu plašāku iespēju aizsargāt sporta sacensību integritāti.

Saistībā ar esošo sankciju par dopinga noteikumu pārkāpumiem neefektivitāti, zinātnieki aizvien vairāk pēta priekšrocības, kas saistītas ar dopinga lietošanas sportā kriminalizāciju. Arī Lesteras De Monfortas juridiskās skolas pārstāve Claire Sumner uzskata, ka dopinga kriminalizācija ierobežotu sportistu dopinga lietošanu. Viņa savā pētījumā norāda, ka „dopinga kriminalizācijai varētu būt lielāks preventīvs līdzeklis nekā pašreizējās sankcijas, ko noteikušas Starptautiskās Federācijas, un, kombinācijā ar šīm sankcijām, tas paaugstinātu kopējo dopinga

¹²³ Карпец, И.И., Эминов, В.Е. Криминология: Учебник. Москва, Издательство „Юрист”, 1992, с.512.

„cenu”¹²⁴. Kriminalizācijas iemesli ne vienmēr tiek ņemti vērā, jo nereti kādu likuma grozījumu pieņemšana ir arī politiska izšķiršanās.

Vairākās valstīs pastāv uzskats, ka darbības, kas saistītas ar dopinga lietošanu, būtu jāuzskata par krimināli sodāmām, jo tās atbilst sabiedrības bīstamības kritērijam vairāku iemeslu dēļ. Viens no šādiem iemesliem – aizliegto vielu lietošana var būt bīstama sportistu veselībai, jo preparātiem var piemist blakusparādības, kas var radīt nopietnas veselības problēmas. Ir sarežģīti noteikt, kā konkrēti šīs blakusparādības var ietekmēt sportista veselību, jo tas ir atkarīgs no attiecīgajām vielām, metodēm vai to kombinācijām. Uz cilvēkiem nav veikti pētījumi, kā organisms reaģē uz aizliegtu preparātu stresa vai lielas intensitātes sacensību laikā. Plašā nozīmē dopingam ir negatīva biomedicīniska ietekme gan uz garīgo, gan fizisko veselību.

Profesionāli sportisti uzskata, ka viņu ķermenis ir rīks, ar kura palīdzību viņi pelna sev iztiku un kādu zāļu, vielu lietošanas, vai metožu izmantošanas aizliegums varētu būt iejaukšanās viņu privātajās darīšanās un tādējādi neatbilst Satversmes 96. pantam, kas nosaka, ka „Ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību”¹²⁵. Turklāt, ņemot vērā to, ka attīstās gēnu inženierija un sportā bieži vien tiek izmantotas inovatīvas dopinga vielas vai metodes, kontrolējošām iestādēm ir grūtības noteikt arvien jaunu vielu atrašanos sportistu organismos un saukt šos sportistus pie kriminālatbildības. Sportisti, lai sasniegtu mērķi, mēdz riskēt un izmantot šīs eksperimentālas vielas, līdz ar to arī pierādīšanas metodes ir eksperimentālas un nepārtraukti mainīgas. Sportisti, pēc dopinga kriminalizācijas, ja uzskatītu, ka 96. pantā noteiktās pamattiesības uz privātās dzīves neaizskaramību ietver tiesības lietot jebkuru no valstī pieejamām vielām, varētu vērsties valstu Satversmes tiesā, lai atzītu šādu normu par spēkā neesošu. Individā tiesības uz privāto dzīvi aizsargā arī Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8. pants un Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 17. pants.

Tiesības uz privāto dzīvi ietver „tiesības uz savu ķermeni, arī tiesības nodarīt kaitējumu savai veselībai, pat izdarīt pašnāvību”¹²⁶. Piemēram, alkohola lietošana arī var nopietni kaitēt personas veselībai, tomēr to izvēle lietot vai nē ir atstāta indivīda tiesību uz privāto dzīvi saturā. Līdz ar to kriminālatbildības noteikšana par dopinga vielu lietošanu bez attiecīgas ārsta atļaujas ir

¹²⁴ The spirit of sport: the case for criminalisation of doping in the UK. The International Sports Law Journal. 2017. Pieejams: <https://link.springer.com/article/10.1007/s40318-016-0103-2> – aplūkots 02.02.2020.

¹²⁵ Latvijas Republikas Satversme. Latvijas Vēstnesis, 43, 01.07.1993.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 6, 31.03.1994.; Valdības Vēstnesis, 141, 30.06.1922.; Diena, 81, 29.04.1993.

¹²⁶ Nowak M. U. N. Covenant on Civil and Political Rights. CCPR Commentary. Strasbourg, Arlington, N. P. Engel, 1993, p. 947.

uzskatāma par tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību ierobežojumu.

Tomēr maģistra darba autors, ka šādi argumenti neiztur kritiku, jo lielākā daļa no Satversmē noteiktajām pamattiesībām nav absolūtas un valsts tās var ierobežot, ja izpildās noteikti nosacījumi. Dopinga kaitīgums ir saistīts ar šo vielu iedarbību, kas rada negatīvas sekas lietotāja veselībai, bet Ārstniecības likuma 5. pants nosaka, ka „Ikvienam ir pienākums rūpēties un katrs ir atbildīgs par savu, tautas, savu tuvinieku un apgādībā esošo personu veselību”¹²⁷. Tātad dopinga lietošana ir pretrunā ar šo pienākumu. Uz dopinga vielu lietošanu varētu tikt attiecināts Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2004-17-01, kurā iesniedzēja apstrīdēja KL normu par „narkotisko un psihotropo vielu lietošana bez ārsta nozīmējuma”¹²⁸. Tomēr tiesa noraidīja iesniedzējas argumentus un norādīja, ka „izvērtējamais pamattiesību ierobežojums ir sociāli nepieciešams, jo indivīda veselībai piemīt ne vien personiska, bet arī sociāla vērtība”¹²⁹. Kriminālatbildības noteikšana par dopinga lietošanu varētu motivēt neuzsākt šo vielu lietošanu vai atteikties no to lietošanas.

Paralēli sodam, ko par antidopinga noteikumu neievērošanu var piemērot attiecīgā sporta federācija vai WADA, ir valstis, kurās par šīm darbībām, var tikt piemērota kriminālatbildība. Piemēram, Spānija ir noteikusi kriminālsodu par dopinga, ja šāda darbība tiek veikta valsts robežās. Latvija ir viena no retajām ES valstīm, kur par dopinga apriti nav noteikta kriminālatbildība. Tomēr arī Latvijā vairākas reizes ir mēģināts veikt dopinga lietošanas kriminalizāciju. Pirmo reizi to mēģināja izdarīt 2002. gadā, kad Saeimā izskatīšanai tika iesniegts likumprojekts par grozījumiem Krimināllikumā. Likumprojektā tika iekļauti seši jauni panti, kas attiecās uz dopinga apriti, kā arī neatļautas dopinga metodes izmantošanu. Šie grozījumi tā arī netika īstenoti, jo likumprojekts par grozījumiem KL netika virzīts tālāk par izskatīšanu. Šobrīd likumprojektā piedāvātās normas ir novecojušas un nevarētu tikt iekļautas KL, jo, piemēram, ar 2012. gada 13. decembra likumu „Grozījumi Krimināllikumā”, kas stājās spēkā 2013. gada 1. aprīlī no Krimināllikuma izslēgts 25. pants, kurš noteica noziedzīgu nodarījumu atkārtotību.

Nākamais mēģinājums dopinga lietošanas kriminalizācijā tika veikts 2007. gadā, kad Izglītības un zinātnes ministrijai tika uzdots uzdevums izveidot darba grupu, lai sagatavotu „priekšlikumus par nepieciešamajiem tiesību aktiem vai grozījumiem tajos dopinga vielu aprites

¹²⁷ Ārstniecības likums. Latvijas Vēstnesis, 167/168, 01.07.1997.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 15, 07.08.1997.

¹²⁸ Latvijas Republikas Satversme tiesas 2005. gada 26. janvāra spriedums lietā Nr. 2004-17-01. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2004-17-01_Spriedums.pdf – aplūkots 02.02.2020.

¹²⁹ turpat

ierobežošanas jomā”¹³⁰. Informatīvā ziņojuma virzība 2009. gadā tika apturēta, jo Latviju skāra globālā finanšu krīze. Trešais mēģinājums bija 2017. gadā, kad šis jautājums atkal parādījās Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisijas sporta apakškomisijas redzeslokā. Diemžēl arī šoreiz tas netika turpināts, jo visi resursi tika novirzīti sporta medicīnas centra antidopinga nodaļas un visas Latvijas antidopinga sistēmas reorganizācijai. Reorganizāciju pieprasīja WADA un tā tika veikta, lai Latvijas antidopinga sistēmas atbilstu starptautiskām prasībām un Latvijas sportistiem būtu iespēja arī turpmāk piedalīties starptautiskās sacensībās.

Tāpat, kā gadījumā ar manipulāciju ar sporta sacensībām arī dopinga sakarā Baltijas valstīs ir atšķirīgs tiesiskais regulējums. Lietuvas Republikas Kriminālkodeksā ir paredzēta atbildība par bērna iesaistīšanu vielu, kas norādītas Lietuvas Republikas dopinga kontroles likumā, lietošanā, šo vielu izplatīšanu nepilngadīgajiem, pamudināšanu šīs vielas lietot, šo vielu kontrabandu, kā arī par to glabāšanu realizācijas nolūkā. Arī Igaunijas Republikas Sodū kodekss neparedz atbildību par dopinga lietošanu, bet nosaka atbildību par „medicīniska līdzekļa izrakstīšana lietošanai dopinga veidā sportā, pamudināšana lietot medicīnisku līdzekli kā dopinga, vai medicīniska līdzekļa piegāde dopinga ievadīšanai, [...]”¹³¹.

Līdz šim Igaunijā valdīja uzskats, ka sportistu sodīšana par dopinga lietošanu pietiekami regulē sporta noteikumi un pietiek ar sportista diskvalifikāciju vai atbalsta maksājumu atņemšanu, tādējādi apturot karjeru sportā. Tomēr pēc vairākiem dopinga skandāliem, Igaunijā izskata iespēju ieviest kriminālatbildību arī par citām darbībām, kas saistītas ar dopinga sportā. Arī ASV Antidopinga aģentūra mudina ASV Kongresu pieņemt likumprojektu, kas paredz, ka personas, kuras veic tādu darbību kā „veiktspēju uzlabojošu vielu lietošana, ražošana vai izplatīšana starptautiskās sacensībās”¹³² tiktu krimināli sodīta. Lielbritānijā tiek kritizēti sporta organizāciju centieni apkarot dopinga, jo atbildīgajām institūcijām nav resursu vai finansējuma problēmas risināšanai. Attiecīgi Lielbritānijas parlamenta Digitālā, kultūras, plašsaziņas līdzekļu un sporta komiteja savā ziņojumā par dopinga apkarošanu sportā ir ieteikusi noteikt kriminālatbildību par vielu, kas uzlabo veiktspēju, piegādāšanu sportistam. WADA saistībā ar dopinga kriminalizāciju ietur neitralitāti, un paziņoju, ka neiejauksies jebkuras valdības suverēnajās tiesībās pieņemt

¹³⁰ Latvijas Republikas Ministru kabineta 2007. gada 18. septembra sēdes protokols Nr. 52. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/mksedes/saraksts/protokols/?protokols=2007-09-18> – aplūkots 02.02.2020.

¹³¹ Igaunijas Republikas Sodū kodekss (Penal Code). Igaunijas Republikas likums. Pieejams: https://www.legislationline.org/download/id/8244/file/Estonia_CC_am2019_en.pdf – aplūkots 02.02.2020.

¹³² U.S. Lawmakers Seek to Criminalize Doping in Global Competitions. 2018. Pieejams: <https://www.nytimes.com/2018/06/12/sports/american-doping-criminal-law.html> – aplūkots 02.02.2020.

likumus saviem cilvēkiem.

Tikmēr arī citas valstis, tostarp Vācija, Francija un Itālija, ir ieviesušas kriminālsodus par dopinga izmantošanu sportā. Francija bija viena no pirmajām valstīm, kas jau 1965. gadā pieņēma antidopinga tiesību aktus. Kopš tā laika Francijas tiesību akti ir, ievērojami attīstījušies, un lielākā daļa piemērojamo noteikumu, kas attiecas uz dopinga noteikti Francijas Sporta kodeksā. Dopinga lietošanas prevenciju, kā arī sportistu medicīniskā uzraudzība ir noteikta par prioritāti Francijas antidopinga noteikumos. Aizliegtās vielas tiek uzskaitītas dekrētā, saskaņā ar WADA aizliegto vielu un metožu sarakstu. Par vielu, kas uzskaitītas dekrētā, bez pienācīgi pamatota medicīniska iemesla lietošanu, pamudināšanu lietot, piedāvāšanu, iegādāšanās, glabāšana, izrakstīšana, ievadīšana un pārvadāšanu Francijas Sporta kodeksā ir noteikta atbildība – brīvības atņemšanas vai naudas soda veidā. Sporta kodekss paredz, ka „policijas darbiniekiem un aģentiem, kas darbojas saskaņā ar kriminālprocesa kodeksu, ir piešķirtas pilnvaras veikt tādas pārbaudes, kādas veic Francijas antidopinga aģentūra”¹³³. Arī sportista atteikums pakļauties antidopinga kontrolei var izraisīt arī kriminālvajāšanu.

Austrijas Republika kriminālkodeksā atbildība par dopinga lietošanu noteikta pantā par „smagu krāpšanu”, kas paredz kriminālatbildību par aizliegtas vielas vai metodes, kas noteikti Antidopinga konvencijas pielikumā, izmantošanu. Krievija 2017. gadā, pakļaujoties starptautiskajam spiedienam, bija spiesta pieņemt tiesību normas, kas nosaka, kriminālatbildību par „vielās un (vai) metodes, kuras aizliegtas izmantot sportā, izmantošanu attiecībā pret sportistu neatkarīgi no viņa piekrišanas”¹³⁴, padarot to par noziegumu, ja to veic, piemēram, treneris, sporta medicīnas speciālists, personu grupa utt. Vēl viena pasaules lielvalsts Ķīna, jau laicīgi, pirms 2022. gada ziemas olimpiskajām spēlēm Pekinā, gatavojas cīnīties pret dopinga lietošanu. Ķīnas sportistiem, kuru analīzēs tiks atklātās veiktspēju uzlabojošām vielas, tiks saukti pie kriminālatbildības.

Polijā noziedzīgu nodarījumu – dopinga lietošanu, pats sportists izdarīt nevar. Kriminālatbildība ir noteikta saistībā ar Likumu par dopinga apkarošanu sportā, un tā paredzēta personai, kura „nepilngadīgajam piešķir aizliegtas vielas; sportistam ievada aizliegto vielu bez viņa

¹³³ Francijas Republikas Sporta kodekss (Code du sport). Francijas Republikas likums. Pieejams: <http://codes.droit.org/CodV3/sport.pdf> – aplūkots 02.02.2020.

¹³⁴ Krievijas Federācijas Kriminālkodekss (Уголовный кодекс Российской Федерации). Krievijas Federācijas likums. Pieejams: <http://ukodeksrf.ru/ukodeksrf.pdf> – aplūkots 02.05.2020.

ziņas”.¹³⁵ Sankcijas ir paredzētas arī par noteiktu aizliegtu vielu glabāšanu un realizēšanu.

Somijas Republikas Kriminālkodeksā attiecībā uz dopinga paredzēta atbildība gan kā par mazāk smagu noziegumu, gan arī par smagu noziegumu. Smags noziegums Somijas Republikas Kriminālkodeksa izpratnē ir, ja persona nelikumīgi izgatavo vai mēģina izgatavot dopinga vielu, ievest, vai mēģina to ievest, vai arī pārdod, nodod, vai kā citādi izplata vai mēģina to izplatīt. Savukārt dopings vielas šī likuma izpratnē ir „1) sintētiskie anaboliskie steroīdi un to atvasinājumi, 2) testosterons un tā atvasinājumi, 3) augšanas hormoni, un (4) ķīmiskas vielas, kas palielina testosterona, tā atvasinājumu, vai augšanas hormona ražošanu cilvēka ķermenī”¹³⁶. Papildus likumā minētajām dopinga vielām, ar valdības dekrētu par tādām var noteikt arī citas vielas.

Pastāv uzskats, ka dopinga lietošana sportā nav aktuāla, jo dopinga lietošanā pieķerti un attiecīgi lieto dopinga tikai daži sportisti, tāpēc ietekme uz sabiedrību nav pietiekama, lai attaisnotu dopinga kriminalizāciju. Tomēr būtu, jāņem vērā argumenti par dopinga kaitīgo ietekmi uz veselību, kas ir arguments par labu antidopinga pasākumiem. Protams, arī kriminālatbildības noteikšana pilnībā neatrisinās noziedzības problēmu, kas saistīta ar dopinga, bet tajā pašā laikā tas ir diezgan efektīvs līdzeklis noziedzības novēršanai. Kā pozitīvu piemēru var minēt 2014. gadu, kad tika kriminalizēta jaunā psihoaktīvā viela jeb tā dēvētais „spais”. „Spais” izplatīšanas kulminācijā regulāri plašsaziņas līdzekļi stāstīja par slimnīcā nonākušiem jauniešiem, kas aizrāvušies ar šiem augu maisījumiem. Šobrīd Latvijai ir izdevies izskaust „spaisa” tirdzniecību un šī problēma vairs nav aktuāla. Kriminālo tiesību mehānismu izmantošana citu sankciju vietā varētu pilnīgi mainīt veidu, kā sportisti skatās uz dopinga: nevis kā vienkārši blēdīšanos, bet gan kā likumpārkāpumu. Iespējams, būtu jāsāk ar kriminālatbildības noteikšanu par dopinga metožu izmantošanu, ja sportists tiek pieķerts šī procesa laikā. Šādas izmaiņas noteikti atbalstītu sportisti, kuri uzskata par nepieciešamu striktu antidopinga novērošanas sistēmu.

Lai arī apzināta dopinga lietošana nav attaisnojama, pastāv risks, ka aizliegtās vielas sportista organismā var nonākt, pašam sportistam par to nenojaušot. Aptiekā var brīvi iegādāties bezrecepšu medikamenti, kuru saturā ir sportā aizliegtas vielas, no kurām vispopulārākās ir pseidoefedrīns un kofeīns. Lielākā daļa no šādiem preparātiem, tiek izmantoti saaukstēšanās

¹³⁵ Likums par dopinga apkarošanu sportā (USTAWA o zwalczaniu dopingu w sporcie). Polijas Republikas likums. Pieejams: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170001051/T/D20171051L.pdf> – aplūkots 02.05.2020.

¹³⁶ Somijas Republikas Kriminālkodekss (The Criminal Code of Finland). Somijas Republikas likums. Pieejams: https://www.legislationline.org/download/id/6375/file/Finland_CC_1889_am2015_en.pdf – aplūkots 02.02.2020.

simptomu ārstēšanai. Dažādus līdzekļus, kā jau minēts maģistra darbā, var arī izsniegt ārsts pats, ja nepamana, ka uztura bagātinātājā ir aizliegta viela. Tas, protams, neatbrīvo personu no atbildības, jo Kodeksā ir noteikts, ka, ja paraugos tiek konstatēts dopings, sportistam ir jāpamato, kāpēc tās nonākušas organismā vai arī jāspēj pierādīt pretējo. Tomēr, pēc maģistra darba autora domām, kriminālatbildības noteikšana par dopinga lietošanu būtu pārāk bargs līdzeklis, jo jāņem vērā arī tas apstāklis, ka aizliegtas vielas kāds var speciāli pievienot sportista pārtikai.

Dopinga vielu neatļauta glabāšana vai realizācija ir ciešāk saistīta ar kriminalizācijas nepieciešamību nekā dopinga lietošana, attiecīgi maģistra darba autors nerosina noteikt kriminālatbildību par dopinga lietošanu, bet rosina sākotnēji noteikt kriminālatbildību par dopinga vielu glabāšanu, pārvadāšanu, pārsūtīšanu un realizāciju. Ņemot vērā to, ka dažas vielas ir sarežģīti identificēt, savukārt citas tiek izmantotas ārstniecībā, piemēram, astmas slimniekiem vai saaukstēšanās gadījumā, maģistra darba autors uzskata, ka, vismaz sākotnēji, būtu jāseko Somijas piemēram un kriminālatbildība ir jānosaka par bīstamākajām vielām, piemēram, sintētiskajiem anaboliskiem steroīdiem un augšanas hormoniem.

NOBEIGUMS

Darba autors, rakstot maģistra darbu par manipulācijas ar sporta sacensībām kriminoloģiskiem un krimināltiesiskiem aspektiem, **secina**:

1. Līdz ar Latvijas neatkarības atjaunošanu, Latvijā no nulles punkta ir sākušas savu attīstību mūsdienu sporta tiesības. Sporta tiesībām sabiedrībā līdz šim nav pievērsta pastiprināta uzmanība, neskatoties uz to, Latvija vairākkārt tiek minēta, kā pozitīvs piemērs sporta tiesību jomas laicīgā uzlabošanā.
2. Latvijas Republikas normatīvajiem akti, kas nosaka atbildību par manipulācijām ar sporta sacensībām atbilst Eiropas Savienības regulām un direktīvām, Eiropas Padomes Konvencijā pret manipulācijām ar sporta sacensībām, kā arī starptautiskajiem normatīvajiem aktiem. Regulējums ir pietiekams, lai varētu saukt pie kriminālatbildības par veiktajām manipulācijām ar sporta sacensībām. Tomēr ir nepieciešamas izmaiņas tiesiskajā regulējumā par dopingū.
3. Neskatoties uz to, ka jebkuras spēlētāja darbības laukumā tiek fiksētas un klubiem ir pieejama dažāda veida statistika, praksē ir sarežģīti pierādīt spēlētāju iesaisti manipulācijās ar sporta sacensībām un viņu saistību ar negodīgām aktivitātēm totalizatoros. Sarežģītās problēmas, kas var rasties, pierādot manipulācijas ar sporta sacensībām, nedrīkst būt par argumentu, lai atteiktos no sporta krimināltiesiskās aizsardzības.
4. Nav veikti tādi zinātniski pētījumi, no kuriem varētu izsecināt, kāda ir reālā situācija ar manipulāciju ar sporta sacensībās vai dopinga lietošanas izplatību Latvijā.
5. Anabolisko steroīdu lietošana izplatītāka ir ātruma, izturības un spēka sporta veidos, savukārt komandu sporta veidos izplatītāki kanabinoīdi un stimulantī, piemēram, kokaīns. Laikposmā no 2015.–2018. gadam starp visām aizliegtajām vielām, visvairāk tiek lietoti anaboliskie steroīdi – vidēji gadā 45,7% no visām pozitīvajās analīzēm, bet narkotikas, stimulantī un kanabinoīdi kopā 18,7% gadījumos no visām pozitīvajās analīzēm.
6. E-sporta kā paraugsporta iekļaušana 2024. gada Olimpisko spēļu programmā, rada jaunus izaicinājumus dopinga lietošanas un manipulāciju ar sporta sacensībām apkarošanas jomā. Kāda sporta veida oficiāla atzīšana vai neatzīšana par sportu ir subjektīva, jo daļēji atkarīga no tā, ko mēs katrs uzskatām par sportu. Turklāt šāda

- jaunrade ir ierobežota ar dažām tradīcijām, jau esošiem noteikumiem, likumiem utt.
7. Praktiski jebkurš sporta klubs vai sporta līga ir komerciāla organizācija, kuras primārais mērķis ir vairost īpašnieku turību. Lai nesabojātu reputāciju, kas var novest pie potenciālu ienākumu krituma, profesionālie sporta klubi un profesionālās Ziemeļamerikas sporta līgas necenšas veikt stingrus pasākumus dopinga lietošanas ierobežošanā. Tikai tad, kad skandāli izkļūst ārpus vadības institūciju (gan līgas, gan spēlētāju asociāciju) kontroles, tiek ieviesti stingrāki kontroles un pārbaudes režīmi.
 8. Sportisti uzticas ārstiem, treneriem un menedžeriem, tāpēc bieži vien nekontrolē, vai izsniegtajos preparātos nav vielas, kuras lietot ir aizliegts. Tāpat ne tikai jaunieši un amatieri fitnesa zālēs, bet arī profesionāli sportisti iegādājās nezināmas izcelsmes preparātus ārpus legālajām sporta uztura tirdzniecības vietām.
 9. Nepieciešama policijas, prokuroru un tiesu profesionālās specializācijas programmu izstrāde un ieviešana, kā arī, jārada priekšnoteikumi, lai cilvēki, kas strādā šajās valsts struktūrās, iegūtu papildu zināšanas un prasmes, kas viņiem ikdienas darbā atvieglotu noziegumu sporta jomā atpazīšanu, atklāšanu un efektīvu atrisināšanu.

No maģistra darba pētītajām problēmām un secinājumiem, izriet darba autora **priekšlikumi:**

1. Lai samazinātu dopinga vielu pieejamību un lietošanu, sevišķi neprofesionālu sportistu vidū, kā arī veicinātu dopinga izplatīšanās vainīgo saukšanu pie atbildības, ir nepieciešams veikt grozījumus Krimināllikumā un papildināt likuma XX nodaļu Noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību ar šādiem pantiem:

1. Papildināt likuma XX nodaļu Noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību ar 256.¹ pantu šādā redakcijā:

„256.¹ pants. Dopinga vielu neatļauta izgatavošana, iegādāšanās, glabāšana, pārvadāšana un pārsūtīšana

(1) Par dopinga vielu neatļautu izgatavošanu, iegādāšanos, glabāšanu, pārvadāšanu vai pārsūtīšanu bez nolūka tās realizēt —
soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem.

(2) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās vai ja tās izdarītas ar dopinga vielām lielā apmērā, — soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz desmit gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas, un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem.”

2. Papildināt likuma XX nodaļu Noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību ar 256.² pantu šādā redakcijā:

„256.² pants. Dopinga vielu neatļauta izgatavošana, iegādāšanās, glabāšana, pārvadāšana un pārsūtīšana realizācijas nolūkā un neatļauta realizēšana

(1) Par dopinga vielu neatļautu izgatavošanu, iegādāšanos, glabāšanu, pārvadāšanu vai pārsūtīšanu realizācijas nolūkā vai par dopinga vielu neatļautu realizēšanu, — soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz vienam gadam vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.

(2) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, —

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.

(3) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi organizēta grupa vai ja tās izdarītas ar dopinga vielām lielā apmērā, vai ja tās izraisījušas citas smagas sekas, kā arī par dopinga vielu realizāciju nepilngadīgai personai, sporta bāzē, izglītības vai sporta izglītības iestādēs vai to teritorijā, publiskās izklaides vai sporta pasākumu vai sporta sacensību vai sporta treniņa (nodarbības) norises vietās, —

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.”

3. Papildināt likuma XX nodaļu Noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību ar 256.³ pantu šādā redakcijā

“256.³ pants. Dopinga vielu neatļauta iegādāšanās, glabāšana un realizēšana nelielā apmērā

(1) Par dopinga vielu neatļautu iegādāšanos vai glabāšanu nelielā apmērā bez nolūka tās realizēt, ja to izdarījusi persona, kura brīdināta par kriminālatbildību par dopinga vielu neatļautu iegādāšanos un glabāšanu, —

soda ar īslaicīgu brīvības atņemšanu vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.

(2) Par dopinga vielu neatļautu izgatavošanu, iegādāšanos, glabāšanu, pārvadāšanu

vai pārsūtīšanu nelielā apmērā realizācijas nolūkā vai par dopinga vielu neatļautu realizēšanu nelielā apmērā, –

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.”

4. Papildināt likuma XX nodaļu Noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību ar 256.⁴ pantu šādā redakcijā:

“256.⁴ pants. Dopinga vielu neatļauta izsniegšana

(1) Par receptes izrakstīšanu bez medicīniskās nepieciešamības vai cita dokumenta nelikumīgu izrakstīšanu dopinga vielas saņemšanai, kā arī par dopinga vielas izsniegšanu bez receptes vai cita dokumenta vai zinot, ka recepte vai cits dokuments ir fiktīvs vai nelikumīgi izrakstīts, ja šādas darbības izdarītas mantkārīgā nolūkā vai citas personiskas ieinteresētības dēļ, –

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu, atņemot tiesības uz noteiktu nodarbošanos uz laiku līdz pieciem gadiem.

(2) Par receptes izrakstīšanu bez medicīniskās nepieciešamības vai cita dokumenta nelikumīgu izrakstīšanu dopinga vielas saņemšanai, kā arī par dopinga vielas izsniegšanu bez receptes vai cita dokumenta vai zinot, ka recepte vai cits dokuments ir fiktīvs vai nelikumīgi izrakstīts, ja tas izdarīts ar dopinga vielām lielā apmērā vai radījis citas smagas sekas, –

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu, atņemot tiesības uz noteiktu nodarbošanos uz laiku līdz pieciem gadiem.

(3) Par šā panta pirmajā vai otrajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ja to izdarījusi organizēta grupa vai ja tas izraisījis divu vai vairāku cilvēku nāvi, –

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz desmit gadiem, atņemot tiesības uz noteiktu nodarbošanos uz laiku līdz pieciem gadiem.”

5. Papildināt likuma XX nodaļu Noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību ar 256.⁵ pantu šādā redakcijā:

“256.⁵ pants. Pamudināšana lietot dopinga līdzekļus vai izmantot dopinga metodes

(1) Par pamudināšanu lietot dopinga vielas vai tās saturošus izstrādājumus, kuru aprīte

ir aizliegta vai ierobežota, vai izmantot dopinga metodes, vai telpu nodošanu šo vielu lietošanai vai metožu izmantošanai, –

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.

(2) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarītas pret nepilngadīgo vai kas atradusies materiālā vai citā atkarībā no vainīgā, –

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.

(3) Par pamudināšanu lietot dopinga vielas vai tās saturošus izstrādājumus, kuru aprīte ir aizliegta vai ierobežota, ja šo vielu vai metožu lietošana izraisījusi smagas sekas, – soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no diviem līdz desmit gadiem un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem vai bez tās.”

6. Papildināt likumu ar 256.⁶ pantu šādā redakcijā:

“256.⁶ pants. Dopinga vielu ievadīšana pret personas gribu

(1) Par dopinga vielu vai tās saturošu izstrādājumu, kuru aprīte ir aizliegta vai ierobežota, ievadīšanu citai personai vai to pievienošanu citas personas lietošanai paredzētam izstrādājumam pret šīs personas gribu vai tai nezinot, –

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.

(2) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarītas pret nepilngadīgo vai lietojot vardarbību, vai draudot lietot vardarbību vai ja tās izraisījušas smagas sekas, – soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz divpadsmit gadiem un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem.”

7. Papildināt likumu ar 256.⁷ pantu šādā redakcijā:

“256.⁷ pants. Personas atbrīvošana no kriminālatbildības par dopinga vielu iegādāšanos, glabāšanu, pārvadāšanu un pārsūtīšanu

Persona, kura labprātīgi nodevusi dopinga vielas vai tās saturošus izstrādājumus, kuru aprīte ir aizliegta vai ierobežota, vai labprātīgi paziņojusi par to iegādāšanos, glabāšanu, pārvadāšanu vai pārsūtīšanu.”.

2. Saskaņā ar piedāvātajiem grozījumiem Krimināllikumā nepieciešams izdarīt grozījumus Ministru kabineta 2005. gada 8. novembra noteikumos Nr. 847 "Noteikumi par Latvijā kontrolējamajām narkotiskajām vielām, psihotropajām vielām

un prekursoriem" nosaukumā un papildināt 1. pielikumu Ministru kabineta 2005. gada 8. novembra noteikumiem Nr. 847 ar tām Pasaules Antidopinga kodeksā aizliegto vielu sarakstā norādītajiem Anaboliskajiem līdzekļiem:

1. Izteikt Ministru kabineta 2005. gada 8. novembra noteikumu Nr. 847 "Noteikumi par Latvijā kontrolējamajām narkotiskajām vielām, psihotropajām vielām un prekursoriem" nosaukumu šādā redakcijā "Noteikumi par Latvijā kontrolējamajām narkotiskajām vielām, psihotropajām vielām, aizliegtajām vielām un prekursoriem"
2. Papildināt Ministru kabineta 2005. gada 8. novembra noteikumus Nr. 847 "Noteikumi par Latvijā kontrolējamajām narkotiskajām vielām, psihotropajām vielām, aizliegtajām vielām un prekursoriem" ar 4.pielikumu Latvijā kontrolējamo narkotisko vielu, psihotropo vielu, aizliegto vielu un prekursoru IV saraksts šādā redakcijā:

4. pielikums

Ministru kabineta

2005. gada 8. novembra noteikumiem Nr. 847

Latvijā kontrolējamo narkotisko vielu, psihotropo vielu, aizliegto vielu un prekursoru IV saraksts

(Aizliegtās vielas, kuru nelegāla aprīte un ļaunprātīga lietošana apdraud veselību)

1. Vienas, kas klasificētas atbilstoši 2015. gada Pasaules antidopinga kodeksa Aizliegto vielu un metožu sarakstam:

1.1. Anaboliskajiem līdzekļi:

1.1.1. Anaboliskie androgēnie steroīdi (AAS)

1.1.2. Citi anaboliskie līdzekļi

3. Lai Sporta likums attiektos uz e-sportu pārstāvjiem un sekmētu manipulāciju un dopinga apkarošanu digitālajā sportā, nepieciešams izdarīt Sporta likumā šādus grozījumus –

1. Izteikt likuma 1.panta 10.punktu šādā redakcijā:

„10) sports – visu veidu fiziskās un garīgās individuālas vai organizētas aktivitātes fiziskās un garīgās veselības saglabāšanai un uzlabošanai, kā arī panākumu gūšanai sporta sacensībās.”

Literatūras un avotu saraksts

Normatīvie akti

1. Latvijas Republikas Satversme. Latvijas Vēstnesis, 43, 01.07.1993.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 6, 31.03.1994.; Valdības Vēstnesis, 141, 30.06.1922.; Diena, 81, 29.04.1993.
2. Starptautiskā konvencija pret dopingu sportā. "Latvijas Vēstnesis", 40, 09.03.2006.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 7, 13.04.2006.
3. Pasaules Antidopinga kodekss. Latvijas Vēstnesis, 194, 29.09.2017.
4. Aizliegto vielu un metožu saraksts (Prohibited List. 2020). Pieejams: https://www.wada-ama.org/sites/default/files/wada_2020_english_prohibited_list_0.pdf – aplūkots 02.02.2020.
5. Pasaules Antidopinga kodekss (ar grozījumiem, kuri stāties spēkā 2021. gada 1. janvārī redakcija). 2019. Pieejams: https://www.wada-ama.org/sites/default/files/resources/files/2021_wada_redline2015v2021.pdf – aplūkots 02.02.2020.
6. Pasaules Antidopinga kodekss (2003. gada redakcija). Pieejams: https://www.wada-ama.org/sites/default/files/resources/files/wada_code_2003_en.pdf – aplūkots 02.02.2020.
7. Eiropas Padomes Antidopinga konvencija Nr.135. Latvijas Vēstnesis, 1/2, 03.01.1997.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 3, 13.02.1997.
8. Eiropas Padomes Konvencija pret manipulācijām ar sporta sacensībām. Eiropas Padomes līgumu sērija, Nr. 215. Magglingen/Macolin, 18.IX 2014. Pieejams: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2015/LV/1-2015-84-LV-F1-1-ANNEX-1.PDF> – aplūkots 02.02.2020.
9. Eiropas Parlamenta ziņojums par dopingu sportā. Doc. 8726. (Doping in sport). 18.04.2000. Pieejams: <http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=9025&lang=EN> – aplūkots 02.02.2020.
10. Eiropas Padomes Ministru komitejas ieteikumus dalībvalstīm Nr. Rec (92) 13. rev par pārskatīto Eiropas Sporta hartu. 16.05.2001. Pieejams: <https://rm.coe.int/16804c9dbb> – aplūkots 02.02.2020.
11. ZAĻĀ GRĀMATA par tiešsaistes azartspēlēm iekšējā tirgū. Briselē, 24.3.2011. COM(2011) 128 galīgā redakcija. Pieejams: <https://eur->

lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0128:FIN:LV:PDF – aplūkots 02.02.2020.

12. Eiropas Parlamenta 2012. gada 2. februāri rezolūcija par Eiropas dimensiju sportā (2011/2087(INI)). Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, CE 239/46, 20.8.2013.
13. Narkotisko un psihotropo vielu un zāļu, kā arī prekursoru likumīgās aprites likums. Latvijas Vēstnesis, 89, 23.05.1996.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 12, 20.06.1996.
14. Ārstniecības likums. Latvijas Vēstnesis, 167/168, 01.07.1997.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 15, 07.08.1997.
15. Krimināllikums. Latvijas Vēstnesis, 199/200, 08.07.1998.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 15, 04.08.1998.
16. Sporta likums. Latvijas Vēstnesis, 165, 13.11.2002.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 23, 12.12.2002.
17. Ministru kabineta 2017. gada 23. maija noteikumi Nr. 264 "Noteikumi par Profesiju klasifikatoru, profesijai atbilstošiem pamatuzdevumiem un kvalifikācijas pamatprasībām". Latvijas Vēstnesis, 104, 29.05.2017.

Literatūra (monogrāfijas)

18. Andreff, W. An Economic Roadmap to the Dark Side of Sport Volume II: Corruption in Sport . [B.v.], Palgrave Pivot, 2019, p.97.
19. Beckmann, O. Beckmanns Sport-Lexikon: A-Z. Leipzig. Verlagsanstalt Beckmann; 1933, p.48.
20. Bowen, J., Katz, R. S., Mitchell, J. R., Polden, D. J., Walden, R. Sport, Ethics and Leadership. New York. Routledge, 2017, p.260.
21. Krastiņš, U., Liholaja, V., Hamkova, D. Krimināllikuma komentāri. Trešā daļa (XVIII-XXV nodaļa). Otrais papildinātais izdevums. Rīga, Tiesu namu aģentūra, 2019, 879 lpp.
22. Krauksts, V. ĢENĒTIKA SPORTĀ. [B.v.], SIA „Drukātava”, 2007, 68 lpp.
23. Kužņecova, A. Profesionālās ētikas pamati (Ievads sporta ētikā). Rīga, SIA „Izdevniecība RaKa”, 2003, 202 lpp.
24. McLaughlin, E. Muncie, J. The SAGE Dictionary of Criminology Second Edition. Throwbridge. SAGE Publication Ltd; 2006, p.485.
25. Nowak M. U. N. Covenant on Civil and Political Rights. CCPR Commentary. Strasbourg,

Arlington, N. P. Engel, 1993, p. 947.

26. Карпец, И.И., Эминов, В.Е. Криминология: Учебник. Москва, Издательство „Юристъ”, 1992, с.512.
27. Фефелов, П.А. Общественная опасность преступного деяния и основание уголовной ответственности. Москва, Юрид. лит., 1972, с.150.

Periodika un interneta resursi

30. A History of Tanking. 2013. Pieejams: <https://ballnroll.com/2013/08/a-history-of-tanking/> – aplūkots 02.04.2020.
31. A Piece of Anti-Doping History: IAAF Handbook 1927-1928. 2006. Pieejams: <https://www.worldathletics.org/news/news/a-piece-of-anti-doping-history-iaaf-handbook> – aplūkots 02.02.2020.
32. Anti-doping efforts still in their infancy in eSports. 2016. Pieejams: <https://www.dw.com/en/anti-doping-efforts-still-in-their-infancy-in-esports/a-39783790> – aplūkots 02.04.2020.
33. Applying a health literacy lens to youth sport: a focus on doping prevention in Germany. 2017. Pieejams: <file:///C:/Users/ER/Downloads/ApplyingHLtoYouthSport-DopingPreveninginGermany-VamosSteinmann-2017.pdf> – aplūkots 02.02.2020.
34. Are esports good for your health? 2019. Pieejams: <https://www.dw.com/en/are-esports-good-for-your-health/a-47408527> – aplūkots 02.02.2020.
35. Are Steroids Only Used by Athletes? 2019. Pieejams: <https://www.therecoveryvillage.com/teen-addiction/faq/are-steroids-only-used-by-athletes/#gref> – aplūkots 02.02.2020.
36. Blowing the Whistle on Referees Who Cheat. 1997. Pieejams: <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1997-oct-29-ss-47848-story.html> – aplūkots 02.02.2020.
37. Cheating in Esports – How Is It Done, and How Is It Dealt With? 2019. Pieejams: <https://esportsobserver.com/cheating-in-esports/> – aplūkots 02.02.2020.
38. Coronavirus will not be opportunity for drug cheats says WADA chief. 2020. Pieejams: <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-doping-banka-inter/coronavirus-will-not-be-opportunity-for-drug-cheats-says-wada-chief-idUSKBN21E346> – aplūkots 02.04.2020.
39. Corruption in Olympic Sports: Prevalence Estimations of Match Fixing Among German

- Squad Athletes. 2019. Pieejams: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2158244019865361> – aplūkots 02.02.2020.
40. Criminalization approaches to combat match-fixing and illegal/irregular betting : a global perspective. 2013. Pieejams: https://stillmed.olympic.org/Documents/Commissions_PDFfiles/Ethics/Publication-Criminalization-approaches-to-combat-match-fixing.pdf – aplūkots 02.02.2020.
41. E-sportam Latvijā pirmie aizmetņi un par oficiālu sporta veidu atzīt nesteidz. 2016. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/sports/citi/e-sportam-latvija-pirmie-aizmetni-un-par-oficialu-sporta-veidu-atzit-nesteidz.a167593/> – aplūkots 02.02.2020.
42. E-sports: keeping crime out of video game competitions. 2020. Pieejams: <https://www.interpol.int/en/News-and-Events/News/2020/E-sports-keeping-crime-out-of-video-game-competitions> – aplūkots 02.04.2020.
43. Elbakjans: Puse no LBL2 spēlētājiem veic naudas likmes uz savu komandu spēlēm. 2019. Pieejams: <https://www.sportazinas.com/elbakjans-puse-no-lbl2-speletajiem-veic-naudas-likmes-uz-savu-komandu-spelem/> – aplūkots 02.02.2020.
44. Every sport you love could be fixed. 2019. Pieejams: <https://nypost.com/2019/06/01/every-sport-you-love-could-be-fixed/> – aplūkots 02.02.2020.
45. George Karl Says NBA Has Issues with Performance-Enhancing Drugs. 2016. Pieejams: <https://bleacherreport.com/articles/2683780-george-karl-says-nba-has-issues-with-performance-enhancing-drugs> – aplūkots 02.02.2020.
46. ‘Groundbreaking’ gene test to detect doping may be ready for Tokyo 2020. 2019. Pieejams: <https://www.theguardian.com/sport/2019/nov/05/ioc-gene-testing-dope-cheats-tokyo-olympics-athletics> – aplūkots 02.02.2020.
47. „Gulbene” izslēgta no virslīgas futbola čempionāta. 2015. Pieejams: <https://www.la.lv/gulbene-izslegta-no-virsligas-futbola-cempionata> – aplūkots 02.02.2020.
48. Indriksons pieradis pie baumām; krievi atceras aizdomīgus mačus. 2005. Pieejams: <https://www.apollo.lv/4745674/indriksons-pieradis-pie-baumam-krievi-atceras-aizdomigus-macus> – aplūkots 02.02.2020.
49. Interpol. Integrity in sport. Bi-weekly Bulletin. 16-29 April 2019. Pieejams: <https://www.interpol.int/content/download/13366/file/INTERPOL%20IST%20Bi->

- [Weekly%20Bulletin-2019-04-29T14%2021%2012.pdf](#) – aplūkots 02.02.2020.
50. “It’s a shambles” – Michael Conlan believes ‘most of the top guys in boxing are doping’. 2019. Pieejams: <https://www.irish-boxing.com/its-a-shambles-michael-conlan-believes-most-of-the-top-guys-in-boxing-are-doping/> – aplūkots 02.02.2020.
51. 'It’s incredibly widespread': why eSports has a match-fixing problem. 2018. Pieejams: <https://www.theguardian.com/games/2018/jul/31/its-incredibly-widespread-why-esports-has-a-match-fixing-problem> – aplūkots 02.02.2020.
52. Juridiskā komisija konceptuāli atbalsta pastiprinātu kriminālatbildību par spēļu “sarunāšanu” sportā. 2015. Pieejams: <https://juristavards.lv/zinas/267356-juridiska-komisija-konceptuali-atbalsta-pastiprinatu-kriminalatbildibu-par-spelu-sarunasanu-sporta/> – aplūkots 02.02.2020.
53. Kāpēc LBS apžēloja uz mūžu diskvalificēto Suhanovu? 2017. Pieejams: <http://www.sporta-klubi.lv/lat/zinas/kapec-lbs-apzeloja-uz-muzu-diskvalificeto-suhanovu-1.html> – aplūkots 02.02.2020.
54. Kipāne, A. Sporta sfēra kā kriminoloģiskās izpētes objekts jeb sporta kriminoloģija. 2019. Pieejams: <https://du.lv/wp-content/uploads/2018/10/SZF-krajums-II-Tiesibas-2018-DRUKA.pdf> – aplūkots 02.02.2020.
55. Krimināllikuma grozījumi palīdzēs sporta spēļu sarunātajos izskaust nesodāmības apziņu. 2015. Pieejams: <https://www.dzirkstele.lv/sports/kriminallikuma-grozijumi-palidzes-sporta-spelu-sarunatajos-izskaust-nesodamibas-apzinu-130819> – aplūkots 02.02.2020.
56. Latvijas Antidopinga biroja informācija par antidopinga pasākumiem. 2019. Pieejams: https://antidopings.gov.lv/sites/default/files/inline-files/Statistika%202019.gads_18.03.2020_Rev.pdf – aplūkots 02.02.2020.
57. Latvijas hokeja izlases ārsts Aivars: Ar Ozoliņu reiz gandrīz sakāvāties. 2019. Pieejams: <https://www.la.lv/lidzas-dzelzs-viriem> – aplūkots 02.02.2020.
58. Latvijas hokeja izlases šosezon pastiprināti pārbauda WADA dopinga kontrolieri. 2020. Pieejams: <https://sports.tvnet.lv/6896432/latvijas-hokeja-izlases-šosezon-pastiprinati-parbauda-wada-dopinga-kontrolieri> – aplūkots 02.04.2020.
59. Latvijas 'problemātiskais' sporta veids – pauerliftings. Dopings ir milzīga problēma. 2014. Pieejams: https://www.delfi.lv/sports/news/other_kinds/other/latvijas-problematiskais-sporta-veids-pauerliftings-dopings-ir-milziga-problema.d?id=45266872 – aplūkots 02.02.2020.

60. Manipulation. 2020. Pieejams: <https://www.vocabulary.com/dictionary/manipulation> – aplūkots 02.02.2020.
61. Match fixing in sport. A mapping of criminal law provisions in EU 27. 2012. KEA European affairs. Pieejams: http://ec.europa.eu/assets/eac/sport/library/studies/study-sports-fraud-final-version_en.pdf – aplūkots 02.02.2020.
62. Match-fixing not doping poses greatest risk to sport. 2019. Pieejams: <https://www.reuters.com/article/us-sport-matchfixing/match-fixing-not-doping-poses-greatest-risk-to-sport-idUSKCN1S12UR> – aplūkots 02.02.2020.
63. Match-fixing. 2020. Pieejams: <https://www.yourdictionary.com/match-fixing> – aplūkots 02.02.2020.
64. Mets won't know Cespedes timetable until after opener. 2019. Pieejams: <https://scores.nbcsports.com/mlb/story.asp?i=20190204155813069086008&ref=hea&tm=&src=> – aplūkots 02.02.2020.
65. Ministru kabinets atbalsta Nacionālā attīstības plāna 2021. - 2027. gadam projektu. 2020. Pieejams: <https://www.mk.gov.lv/lv/aktualitates/ministru-kabinets-atbalsta-nacionala-attistibas-plana-2021-2027-gadam-projektu> – aplūkots 02.02.2020.
66. Monitoringa ziņojums. 2015. Pieejams: http://providus.lv/article_files/2897/original/5.1. Publik%C4%81cija - Monitoringa zi%C5%86ojums.pdf?1428499060 – aplūkots 02.02.2020.
67. NBA komisārs brīdinājis komandas par tīšu zaudējumu sekām. 2018. Pieejams: <https://skaties.lv/sports/basketbols/nba-komisars-bridinajis-komandas-par-tisu-zaudejumu-sekam/> – aplūkots 02.02.2020.
68. Olimpiskās ceremonijas. 2018. Pieejams: <https://olimpiade.lv/lv/olimpiska-abc/olimpiskas-cermonijas> – aplūkots 02.02.2020.
69. Paper Round: UEFA threaten City, Chelsea and PSG. 2013. Pieejams: https://www.eurosport.com/football/champions-league/2011-2012/paper-round-uefa-threaten-city-chelsea-and-psg_sto3608863/story.shtml – aplūkots 02.02.2020.
70. Par bridžu. 2017. Pieejams: <http://lvbridge.lv/index.php/par-bridzu/par-bridzu> – aplūkots 02.02.2020.
71. Par dalību spēļu sarunāšanā LBS spēlētājam piespriež mūža diskvalifikāciju. 2014. Pieejams: <https://jauns.lv/raksts/sports/91038-par-dalibu-spelu-sarunasanas-skandala-uz-muzu-diskvalifice-lbl-2-basketbolistu> – aplūkots 02.02.2020.

72. Par godīgām sporta sacensībām bez noziedzīgas tirgošanās. 2015. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/273465-par-godigam-sporta-sacensibam-bez-noziedzigas-tirgosanas-2015> – aplūkots 02.02.2020.
73. Par ko Artūram Suhanovam atņēma basketbolista licenci? 2014. Pieejams: http://sportacentrs.com/sporta_avize/27032014-par-ko-arturam-suhanovam-atnema-basketbol?page=0 – aplūkots 02.02.2020.
74. Par Latvijas Republikas Satversmi: vēsture un mūsdienas. 2012. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/249079> – aplūkots 02.02.2020.
75. Par mums. 2019. Pieejams: <https://antidopings.gov.lv/par-mums> – aplūkots 02.02.2020.
76. Pētījums: 2011.gadā dopings elites sportā bija krietni izplatītāks, nekā konstatēts pārbaudēs. 2011. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/sports/sporta-politika/petijums-2011.gada-dopings-elites-sporta-bija-krietni-izplatitaks-neka-konstatets-parbaudes.a248300/> – aplūkots 02.02.2020.
77. Pieticīgi, bet mērķtiecīgi pret dopingu Latvijā. 2017. Pieejams: <https://www.sporto.lv/sporta-veidi/dazadi/pieticigi-bet-merktiecigi-pret-dopingu-latvija/> – aplūkots 02.02.2020.
78. Prevention of competition manipulation. 2018. Pieejams: <https://www.olympic.org/prevention-competition-manipulation> – aplūkots 02.02.2020.
79. Report: NBA, NBPA Agree Not to Drug-Test Players During Coronavirus Hiatus. 2020. Pieejams: <https://bleacherreport.com/articles/2881247-report-nba-nbpa-agree-not-to-drug-test-players-during-coronavirus-hiatus> – aplūkots 02.04.2020.
80. Social Support in eSports: Building Emotional and Esteem Support from Instrumental Support Interactions in a Highly Competitive Environment. 2017. Pieejams: https://arcticpenguin.files.wordpress.com/2013/01/2017_chiplay-esports.pdf – aplūkots 02.02.2020.
81. Sporta jēdziens un tā attiecināšana uz prāta spēlēm. 2018. Pieejams: https://dspace.rsu.lv/jspui/bitstream/123456789/1066/1/18-218_Socrates-11_2018_07-Alfejeva_081-089.pdf – aplūkots 02.02.2020.
82. Sporta uzturs un dopinga lietošana, prēmijas, līgumsodi un "eXu" atmiņas (0:15:30 – 0:25:00 min.). 2019. Pieejams: http://sportacentrs.com/raidijums_exi/27122019-9_exi_sporta_uzturs_un_dopinga_lietosana – aplūkots 02.02.2020.
83. The Cypriot Deception. 2018. Pieejams: <https://theblacksea.eu/stories/football->

- [leaks/cypriot-deception/](#) – aplūkots 02.02.2020.
84. The spirit of sport: the case for criminalisation of doping in the UK. The International Sports Law Journal. 2017. Pieejams: <https://link.springer.com/article/10.1007/s40318-016-0103-2> – aplūkots 02.02.2020.
 85. The State-Sponsored Doping Program. 2011. Pieejams: <https://www.pbs.org/wnet/secrets/the-state-sponsored-doping-program/52/> – aplūkots 02.02.2020.
 86. Towards a High Definition of (Olympic) Sport. 2018. https://www.researchgate.net/publication/325723905_Towards_a_High_Definition_of_Olympic_Sport – aplūkots 02.02.2020.
 87. Transfer. 2020. Pieejams: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/transfer> – aplūkots 02.02.2020.
 88. U.S. Lawmakers Seek to Criminalize Doping in Global Competitions. 2018. Pieejams: <https://www.nytimes.com/2018/06/12/sports/american-doping-criminal-law.html> – aplūkots 02.02.2020.
 89. VIDEO: Did the Cavaliers really "boycott" that loss to Blazers? 2016. Pieejams: <https://www.nbcsports.com/northwest/portland-trail-blazers/video-did-cavaliers-really-boycott-loss-blazers> – aplūkots 02.02.2020.
 90. Ziņas 15.00. 2017. Pieejams: <http://radioskonto.lv/zinas-15-00-22-02-2017/> – aplūkots 02.02.2020.
 91. WHAT IS DOPING? 2017. Pieejams: <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/anti-doping/youth-space/what-is-doping/> – aplūkots 02.02.2020.
 92. What is eSports and why do people watch it? 2017. Pieejams: https://www.researchgate.net/publication/306286205_What_is_eSports_and_why_do_people_watch_it – aplūkots 02.02.2020.
 93. Yugoslavia wins european title but Lithuanians protest politics. 1995. Pieejams: <https://www.deseret.com/1995/7/3/19180472/yugoslavia-wins-european-title-but-lithuanians-protest-politics> – aplūkots 02.02.2020.
 94. Теоретические основы исследования оснований и принципов криминализации конкретного деяния. 2013. Pieejams: http://edu.tltsu.ru/sites/sites_content/site3456/html/media94857/08%20Orlean.pdf – aplūkots 02.02.2020.

Judikatūra un tiesu prakse

128. Latvijas Republikas Satversme tiesas 2005. gada 26. janvāra spriedums lietā Nr. 2004-17-01. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2004-17-01_Spriedums.pdf – aplūkots 02.02.2020.
129. Eiropas Savienības Tiesas (ceturtās palātas) 2017. gada 26. oktobra spriedums lietā C-90/16 The English Bridge Union Limited pret Commissioners for Her Majesty's Revenue & Customs. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=196124&pageIndex=0&doclang=LV&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=7914824> – aplūkots 02.02.2020.
130. Kurzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2014. gada 29. jūlija spriedums lietā Nr. 11815001410. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/286921.pdf> – aplūkots 02.02.2020.
131. Saldus rajona tiesas 2015. gada 29. septembra spriedums lietā Nr. 11270000815. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/244645.pdf> – aplūkots 02.02.2020.
132. Rīgas rajona tiesas 2014.gada 19.novembra spriedums lietā Nr. 15890014511. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/204224.pdf> – aplūkots 02.02.2020.
133. Sporta šķīrējtiesas 2006. gada 10. februāra spriedums lietā Nr. 06/001 World Anti-Doping Agency (WADA) v. United States Anti-Doping Agency (USADA), United States Bobsled & Skeleton Federation (USBSF) and Zachery Lund. Pieejams: http://www.centrostudisport.it/PDF/TAS_CAS_ULTIMO/65.pdf – aplūkots 02.02.2020.
134. Sporta šķīrējtiesas 2009. gada 17. decembra spriedums lietā Nr. CAS2009/A/1926 International Tennis Federation (ITF)v. Richard Gasquet & CAS 2009/A/1930 World Anti-Doping Agency (WADA) v. ITF & Richard Gasquet. Pieejams: <https://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/1926,%201930.pdf> – aplūkots 02.02.2020.
135. Sporta šķīrējtiesas 2011. gada 18. janvāra spriedums lietā Nr. CAS 2010/A/2172 Mr Oleg Oriekhov v/ UEFA. Pieejams: http://www.centrostudisport.it/PDF/TAS_CAS_ULTIMO/65.pdf – aplūkots 02.02.2020.

Ārvalstu normatīvie akti

136. Francijas Republikas Sodu kodekss (PENAL CODE). Francijas Republikas likums. Pieejams:

- https://www.legislationline.org/download/id/8546/file/France_CC_am012020_fr.pdf – aplūkots 02.02.2020.
137. Francijas Republikas Sporta kodekss (Code du sport). Francijas Republikas likums. Pieejams: <http://codes.droit.org/CodV3/sport.pdf> – aplūkots 02.02.2020.
138. Igaunijas Republikas Sodū kodekss (Penal Code). Igaunijas Republikas likums. Pieejams: https://www.legislationline.org/download/id/8244/file/Estonia_CC_am2019_en.pdf – aplūkots 02.02.2020.
139. Jaunzēlandes Krimināllikums (Crimes Act 1961). Jaunzēlandes likums. Pieejams: <http://legislation.govt.nz/act/public/1961/0043/latest/DLM6367801.html> – aplūkots 02.04.2020.
140. Krievijas Federācijas Kriminālkodekss (Уголовный кодекс Российской Федерации). Krievijas Federācijas likums. Pieejams: <http://ukodeksrf.ru/ukodeksrf.pdf> – aplūkots 02.05.2020.
141. Lietuvas Republikas Kriminālkodekss (REPUBLIC OF LITHUANIA CRIMINAL CODE). Lietuvas Republikas likums. Pieejams: https://www.legislationline.org/download/id/8272/file/Lithuania_CC_2000_am2017_en.pdf – aplūkots 02.02.2020.
142. Likums par dopinga apkarošanu sportā (USTAWA o zwalczaniu dopingu w sporcie). Polijas Republikas likums. Pieejams: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170001051/T/D20171051L.pdf> – aplūkots 02.05.2020.
143. Polijas Republikas Likums par sportu (USTAWA o sporcie). Polijas Republikas likums. Pieejams: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20101270857/U/D20100857Lj.pdf> – aplūkots 02.02.2020.
144. Somijas Republikas Kriminālkodekss (The Criminal Code of Finland). Somijas Republikas likums. Pieejams: https://www.legislationline.org/download/id/6375/file/Finland_CC_1889_am2015_en.pdf – aplūkots 02.02.2020.
145. Vācijas Federatīvā Republikas Kriminālkodekss (GERMAN CRIMINAL CODE). Vācijas Federatīvā Republikas likums. Pieejams:

https://www.legislationline.org/download/id/8253/file/Germany_CC_am2019_de.pdf – aplūkots 02.02.2020.

Citi avoti:

146. 2015. gada 29. oktobra ATZINUMS par likumprojektu „Grozījumi Sporta likumā”. Nr.111.13/1-166-12/15. Pieejams: [titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/471cba56295eb498c2257eee002f86ac/\\$FILE/Atzinums_349_29.10.2015.doc](http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/471cba56295eb498c2257eee002f86ac/$FILE/Atzinums_349_29.10.2015.doc) – aplūkots 02.02.2020.
147. Bībele. Glikā 8. izdevums. Sv. apustuļa Pāvila otrā grāmata Timotejam 2:5. <http://www.bihbele.lv/8/2tim/2.html> – aplūkots 02.02.2020.
148. Eiropas Savienības Tiesa. Ģenerālvokāta Maceja Špunara [MACIEJSZPUNAR] secinājumi, sniegti 2017. gada 15. jūnijā(1), Lieta C-90/16 The English Bridge Union Limited pret Commissioners for Her Majesty’s Revenue & Customs. 2018. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=191818&doclang=LV> – aplūkots 02.02.2020.
149. International Olympic Committee Code of Ethics. 2020. Pieejams: <https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/Documents/Code-of-Ethics/Code-of-Ethics-ENG.pdf> – aplūkots 02.04.2020.
150. Latvijas Republikas Ministru kabineta 2007.gada 18.septembra sēdes protokols Nr. 52. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/mksedes/saraksts/protokols/?protokols=2007-09-18> – aplūkots 02.02.2020.
151. Par konceptuālo ziņojumu "Par situāciju antidopinga jomā Latvijā un nepieciešamajām izmaiņām". Latvijas Vēstnesis, 193, 28.09.2017. OP numurs: 2017/193.19.

Intervijas (maģistra darba 2.pielikums):

152. Intervija – Baumanis, I. Par manipulācijām ar sporta sacensībām. Rīga, 06.04.2020.
153. Intervija – Cimars, E. Par manipulācijām ar sporta sacensībām. Līvāni, 08.04.2020.
154. Intervija – Kovči, J. Par manipulācijām ar sporta sacensībām. Līvāni, 11.04.2020.
155. Intervija – Roštoks, M. Par manipulācijām ar sporta sacensībām. Garkalne, 10.04.2020.

PIELIKUMI

Galvojums

Ar parakstu es apliecinu, ka maģistra darbs ir izstrādāts patstāvīgi, par izmantotajiem informācijas avotiem, materiāliem un datiem ir dotas atsauces. Šis darbs nekādā veidā nekad nav ticis iesniegts nevienai citai komisijai un nekad nav publicēts.

Piekrītu, ka iesniegtais darbs tiks pakļauts tekstuālajam salīdzinājumam ar Turnitin.com un Latvijas „Vienoto datorizēto plāģiātisma kontroles sistēmu”, lai pārbaudītu, vai iesniegtais darbs nav plāģiāts.

_____ / _____ /
(studenta paraksts) (vārds, uzvārds)

2020. gada 22. maijā

Maģistra darbs ir aizstāvēts 2020. gada “_____” _____

un novērtēts ar atzīmi _____.

Protokola Nr. _____

Maģistra darbu novērtēšanas komisijas priekšsēdētājs _____

/paraksts/